Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

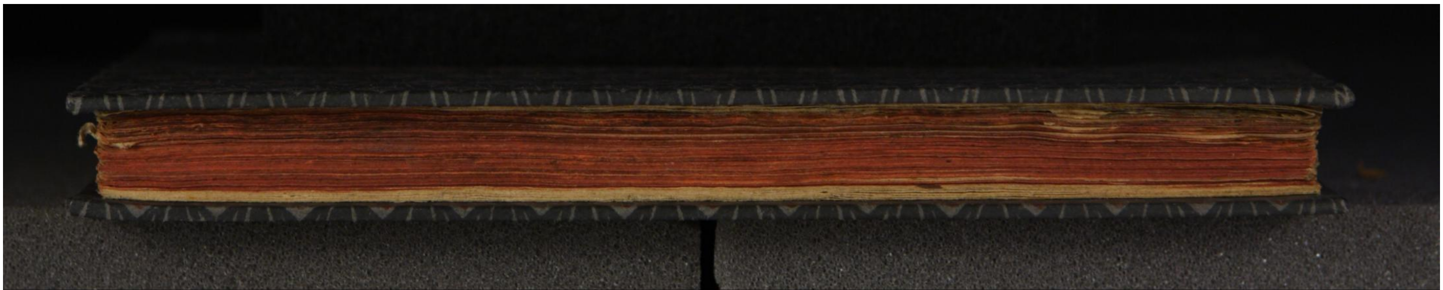
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

1,- 375

LN 1283
M

BIBLIOTHECA REGIA · HAFNIENSIS ·

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

1,-375

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Regula Virtutum, pulcherrima, Vita docen-
tis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Matthias Petræus

ISAGOGE
AD LIBROS PROPHETICOS ET APOSTOLICOS,
SCRIPTA

A

PETRO PALLADIO
Theologiæ Doctore, & Epiſco-po Roſchildenſi.

Aug
Soluente pro no-bis debita q- nihil debe-bat, liberati ſumus ut ab ali-enis ut proprijs delictis

Lago Magni Cromerus.

VVITEBERGÆ

Recuſæ à Clemente Schleich.

M. D. LXXX.

Conviuatorum vita, Laicorum regula:—

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

REVERENDO VIRO, ERVDITIONE ET VIRTVTE PRÆSTANTI, Domino Petro Palladio Doctori Theologiæ, Epiſcopo Roſchildenſi, Philippus Melanthon S. D.

SAEPE COGITAre teſtimonia, quæ mẽtes hominum partim cõuincunt, partim inuitant, vt aſſentiãtur doctrinæ, quam Deus propriè tradidit Eccleſiæ ſuæ, et in ea conſeruat, valde prodeſt, quorum hic numerus traditur: Miracula, Antiquitas, Genus doctrinæ, Conſeruatio miranda inter ruinas Imperiorum, Confeſſorum conſtantia, et Arrabo in corde.

Primo loco miracula numerantur, quæ ſunt miranda facta extra ordinem naturæ. Etſi enim totus ordo naturæ de Deo et teſtimonium et commonefactio eſt, tamẽ cùm doctrinam protulit, præſertim extra conſpectum ra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

tionis poſitam, addidit ſingularia facta extra ordinem naturæ, vt ſciri poſſet, nō excogitatam eſſe ab hominibus, ſed à naturæ Domino, & liberrimo Creatore prolatam eſſe, diſtinctam ab aliarum gentium opinionibus, quæ etiam ſua quædam miracula narrant. Sed alia propria ſunt Eccleſiæ non imitabilia vllis creaturis, vt Reſuſcitatio mortuorum, ſiſti curſum Solis, Regreſſus Solis, Puerpera virgo, & alia. Hæc vult Deus aſpici, vt certò ſtatuamus, doctrinam ab ipſo naturæ Domino traditam eſſe. Annumero miraculis etiam vaticinia Prophetarum de imperijs, & de alijs negocijs, quæ nulla creaturarum ſapientia certò proſpicere potuit. His cum reſponderint euentus, prædictiones monſtratas eſſe à mente diuina omnia ſciente fatendum eſt.

Secundo loco Antiquitas numeratur, quæ non vt miracula, cōuincit animos, ſed inuitat tamen. Conſentaneum eſt enim, Deū initiò ſe patefeciſſe, & ſemper in genere humano voluiſſe aliquā eſſe partem, à qua rectè agnoſceretur,

nec

nec initiò totum genus humanum tantùm ad æternum exitium conditum eſſe. Dulcis eſt igitur primæ ætatis conſideratio, & non inerudité à Tertulliano dictum eſt: Primum quodq; veriſsimum eſſe: Sic & Iuſtinus & Clemens refutant Ethnicos, cùm antiquior ſit Eccleſiæ doctrina opinionibus Ethnicis, hanc veram eſſe, & reijciendas eſſe contrarias opiniones. Ac Moſi libros vetuſtiores eſſe Ethnicorum ſcriptis, ipſa ſeries temporum & Imperiorum oſtendit. Nulla gens habet certam ſeriem annorum ab initio, vt Libri Eccleſiæ. Oſtendunt & nomina Gentium, priora eſſe monumenta primæ Eccleſiæ. Retinent Græci nomina Iapeti, Ionis, Aeoli, & alia multa. Vnde hi ſint orti, ignorant.

Cùm autem ſtirpes oſtendat narratio Moſaica, fatendum eſt, eam Græcis monumentis antiquiorem eſſe. Potens & celebrata gens fuit Cimmerij, quorum poſteros eſſe Cimbros veſtros nihil dubium eſt. Stirpem autem Græci ignorant, quam vocabuli ſonus indicat eſſe Gomer filium Iaphet. Hodie nomen eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Aegypti in lingua ipſorum vernacula, & in lingua Arabica Mizrai: narrant autem noſtri libri Mizraim fuiſſe filiũ Cham. Exiſtimantur res vetuſtæ eſſe apud Græcos bellum Argonauticum, & deinde Troianum, ac ſeries annorum, quos ipſi Græci tradiderunt, oſtendunt bellum Troianum, non multum antecedere Dauidem. Herculem autem ferè coætaneum fuiſſe Samſoni. Sic Ethnica nomina & hiſtoriæ teſtantur, libros Eccleſiæ antiquiores eſſe, quod à ſtudioſis conſiderari valde vtile eſt.

Tertio loco genus doctrinæ poſuimus, cuius duæ ſunt partes, Lex & Euangelium. Cùm autem Legis noticia omnium hominum mentibus inſita ſit, ratio in omnibus hominibus fateri cogitur, impoſſibile eſſe vllam Gentem populum Dei eſſe, quæ ſancit leges contrarias diuinæ Legi. Sũt autem hi communes furores omnium Ethnicorum, inuocare turbam Deorum, & prodigioſas fabulas de Dijs fingere, & legibus concedere tetras libidinum confuſiones. Apud multos etiam eximij cul-

tus

tus fuerunt, mactationes hominum, ſtupra ac adulteria. Fateri igitur ratio cogit, Legem in Eccleſia rectius doceri. Hoc argumento & veteres in refutationibus Ethnicorum vſi ſunt. Præterea Euangelium etſi non eſt rationi notum, tamen eas res patefacit, de quibus nihil affirmare certi doctrinæ Ethnicæ poſſunt, quarum tamen cognitionem neceſſariam eſſe fatendum eſt. Cùm homo ſit imago DEI, & ſit conditus, vt agnoſcat & celebret DEVM, vnde ſint tantæ dubitationes in mentibus, vnde diſsidium mentis & cordis: vnde tanta ſit in corde contumacia, & tanta vitiorum incendia, cùm Lex in mente luceat: ſint ne conditi homines, vt ſint in ſempiternis vitijs & miſerijs: quid ſit peccatum, & vnde ſit: vnde ſit ingens moles calamitatum in genere humano: vnde tàm variæ diſſenſiones de DEO: an DEVS, & cur exaudiat homines: an poſtquàm corpora extincta ſunt, ſecutura ſit alia vita, in qua futurum ſit diſcrimen inter iuſtos & iniuſtos: qui homines

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

ſint templum Dei, & quos exaudiat & iuuet. De his tantis rebus, quantæ ſunt tenebræ, in vniuerſa Ethnicorum ſapientia, quàm varij Philoſophorum furores? Qui ſicut Titanes bellum inferunt cœlo, fingunt aut nihil eſſe prouidentiam, aut Deum cauſis ſecundis alligant, & omnia ſcelera neceſſariò fieri diſputant.

Cùm igitur fatendum ſit hominibus neceſſariam eſſe doctrinam de cauſis & remedijs mali, & ſapientia Ethnica veram doctrinam ignoret, amplectamur vocem diuinam in Eccleſia, cùm quidem Deus illuſtria teſtimonia addiderit. Fatetur ratio Legem nuſquam incorruptam tradi niſi in Eccleſia. Ibi cum certum ſit eſſe vocem Dei, audiatur hæc doctrina, de qua Ethnicos fateri neceſſe eſt, in ſuis religionibus & doctrinis tenebras eſſe, & tamen harum quæſtionum explicationem ad agnitionem Dei, ad quam homo conditus eſt, & ad veram conſolationem neceſſariam eſſe. Itaq; bonis mentibus doctrinæ genus in Eccleſia dulciſſimum

eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

eſt, cùm fontes incorrupti hauriuntur. Non enim nomino Eccleſiam Romanos Tyrannos, & Monachos eorum ſatellites, qui pro doctrina filij Dei ſparſerunt in mundum tetra venena, & Eccleſiæ doctrinam transformarunt in Ethnicas opiniones. Inuocant homines mortuos, iubent adorare Deum Mazam, videlicet panem, quem in pompis geſtant, ſacrificia pro viuis & mortuis vendunt, fingunt cultus Dei ſcenicum veſtitum, & alias præſtigias, confirmant vagas libidines. Hoc impium agmen non nomino Eccleſiam, ſed hos qui ſonant incorruptam doctrinam filij Dei, traditam in Propheticis & Apoſtolicis libris, & in Symbolis. Corrumpunt & alij multi ſimplicem doctrinam, & delectant quoſdam præſtigiæ diſputationum, vt olim Stoicos, Epicureos & Academicos. Cùm autem genus doctrinæ laudamus, remoueri volumus & corruptelas, & inanium diſputationum ludos.

Quarto loco numeramus, mirandam conſeruationem Eccleſiæ inter ruinas

Imperiorum, quæ etſi in primo teſtimonio, videlicet inter miracula, comprehendi poteſt: tamen eò diſcernitur à primo genere, quia eſt perpetuum miraculum & teſtimoniũ adſiduæ præſentiæ Dei, & ad ſingularum regulam pertinet: Verbum Domini manet in æternum, & quidem non humanis præſidijs, vt ſcriptum eſt: Non in exercitu, nec in robore, ſed in Spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

Quinto loco Confeſſorum conſtantia numeratur, quæ dupliciter confirmat alios, primùm quia miraculum eſt, quo Deus oſtendit ſe robur addere infirmis contra terrores et ſupplicia, & præſentiam ſuam multipliciter declarat, Sicuti multi in ipſis ſupplicijs excitarunt mortuos, & alias res miras effecerunt. Deinde quia celſitudo animorum in his, qui ſupplicia placide ſuſtinent, oſtendit Euãgelium efficax eſſe in ipſis, & ſemen eſſe Dei, vt Ioannes nominat, quo incoantur æterna vita, iuſticia & lætitia.

Sex-

Sextum Euangelij teſtimonium in ipſis credentibus perſpicuè conuincit mentes et pectora, videlicet Conſolatio ſeu laticia, quæ accenditur à Spiritu ſancto, de qua Paulus inquit: Accepiſtis Spiritū quo clamamus, Abba Pater, quo ſentiunt, ſe in magnis doloribus erigi, qui ſuſtentant ſe cogitatione Euangelij & inuocatione, ſicut Paulus inquit: Spiritus opitulatur infirmitati noſtræ.

Hæc teſtimonia ſæpè cogitanda ſunt, ac de Sexto ſimus vigilantes, ne id nobis excutiatur fanaticorum hominum præſtigijs, vt Anabaptiſtæ & Stenckfeldiani falſos adflatus iactant, qui remoto verbo Dei, fingunt in ocio ſe habere ſuos quoſdam Enthuſiaſmos, vt comperi tatum multorum mendacia, et Monaſterienſe exemplum multorū oſtendit et vanitatem et maliciam. Scribit Stenckfeldius, Deum ſeſe communicare hominum mentibus ſin medio, ac inde ratiocinatur, accendi diuinos motus, non cogitatione ſcriptæ doctrinæ, non miniſterio Euangelij, ſed ſimu-

ſimulatione toruitatis, & geſtuum tragœdijs, ſi miſceant ſermoni ficta ſuſpiria, & Crocodili lacrimas, et alias impoſturas arte accerſitas. In quibus maximè augent autoritatem obtrectatio & Paradoxa, vt Sebaſtianus Francus docentibus maledicebat, & collegerat magnum volumen dictorum Propheticorum & Apoſtolicorum, quæ in ſpeciem non congruere viderentur. Inde hoc extruebat, non ex litera iudicandum eſſe, ſed iudicium eſſe Enthuſiaſmi. Et arte in paradoxis ſpargunt accommodata ad adfectus vulgi, & ad amplificationem licentiæ.

Sunt & qui libros Sibyllinos circumferunt, ex quibus ſumunt oracula accommodata ad eorum adfectus, quibus adſentantur.

Hoc genus Corybantum conſiderandum eſt, & firmiſſimè retinenda eſt Regula: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Item: Ad Legem & ad teſtimonium. Item, Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Nec ſunt audiendi impoſtores, qui vocife-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

rantur, adflatus aliunde petendos eſſe ſine cogitatione ſcriptæ doctrinæ. Tenenda eſt regula filij Dei, qui iubet prædicare pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in nomine ſuo.

Ad hunc vſum referatur doctrina, vt creſcāt in nobis cogitatione verbi Dei Pœnitentia, Fides, Inuocatio, Noua obedientia, & celebretur Deus veris officijs, iuxta dictum: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiam. Non ſtruantur inſidiæ hominibus iactandis adflatibus, vt ſæpè vidimus hac arte tanquam faſcino populū ab impoſtoribus deceptum eſſe. Ideo Filius miſſus eſt, vt promiſſionem reconciliationis arcanam & ignotam omnibus creaturis patefaceret, & hac audita fides accendatur, & Deus ſeſe nobis communicet, Sicut Paulus inquit: Fides ex auditu eſt, auditus per verbum Dei. Quare contumelia Filium DEI adficiunt, & fidem & omnia exercitia fidei tollunt illi Corybantes, qui abducunt mentes à ſcripta doctrina.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Quanti furores ſecuti eſſent, ſi remotis ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis cuilibet hypocritæ liceret ficta oracula ex ſuo Enthuſiaſmo tanquam in ſua tripode proferre? ac eius rei exempla vidimus in tragœdia Monaſterienſi & alibi. Quare omnes pij Doctores et auditores conſtanter illis deliramentis aduerſari debent.

Tuum igitur Petre conſilium & ſtudium laudo, quod & adhortator es ad lectionē omnibus pijs, ſicut Paulus inquit: Sis aſsiduus in lectione, monſtrans viam ad ſingulos libros, monſtratis argumentis. Vtinam magis ad lectionem & piam precationem aſſuefieret iuuentus, quàm ad cauillationes diſputationum. Certe enim rebus recte explicatis, & non falſa cōſtituta forma doctrinæ, oportet diſputationum eſſe modum. Et veriſsimum eſt dictum:

τὸ λίαν ἀκριβὲς συκοφάντας ποιεῖ.

Cumq; ſapientia inclyti Regis, & piorum doctorū in regno veſtro diligentia, ſic regantur ſtudia diſcentium, vt non concedatur licentia cauillandi, vi-

liter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

liter conſulitur Eccleſiarum tranquillitati, & ingenia ad modeſtiam adſueſiunt. Omnia quamuis rectè tradita labefactari poſſunt, ſi cauillationes audiantur, quales olim Pyrrhoniorum & Academicorum fuerunt. Ideo grauiſſimè Paulus ad Philippenſes iubet doctrinæ Canonem retineri.

Oro autem Filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt & ſeruet & gubernet Eccleſias in regno Danico & in Germania, & faciat, vt ſemper in ipſo vnum ſint. Bene vale. Cal: Februar. Anno 1557.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

PSALMVS XXIII.

Deus eſt Paſtor meus.

ET Deus eſt Paſtor meus, & me
ducit euntem,
Eius & ad nutum pabula ſe-
ctor ouis.
Hoc præſente mihi contagia nulla nocebunt,
Nil mihi præſidij, copia nulla deeſt.
Namq; uagam reuocans in paſcua pinguia miſit,
Et læto irrigui gramine paſcit agri.
Fontis & illimes ad aquas deduxit amœni,
Vnde aura optati grata uigoris abit.
Hinc mihi languentes inſtaurat ſuauiter artus,
Hinc animæ recreat uiſcera tota meæ.
Ille mihi cuſtos recto me tramite ducit,
Iuſticiæ tutum qua uia monſtrat iter.
Nomen ei iuſtus, cauſſa mihi nominis, ultro
Iuſticiæ donat robur & arma ſuæ,
Hinc etiam mortis ſi cœca in ualle uagabor,
Militiæ metuam nulla pericla meæ.
Tu quoniam mecum Deus es, tu paſtor euntem
Et regis, & tuto tramite ducis ouem.
Vera mihi præbent dulci ſolatia fructu,
Virga tua & baculus, muneris arma tui.
Virga tua & baculus, uerbi diuina poteſtas,
Ferrea quod ſubito corda tremore quatit.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Hæc ego dum lætor, te ſic curante, parata eſt
    Ante oculos ſplendens regia menſa meos.
Scilicet ut uideant intabeſcantq; uidendo,
    Qui mihi perniciem nocte dieq; parant.
Tu mea Balſameo perfundis tempora nardo,
    Vnde abit in totum cor mihi ſuauis odor.
Adde quòd & latices mihi te miſcente ſalubres,
    Menſura eſt calicis plena fluensq́; mei.
Ergo ego dum carpam conceſſæ pabula uitæ,
    Donec in hac mundi fece ſuperſtes ero:
Me tua contiguo præcedet gratia paſſu,
    Me tua non renuet cura paterna ſequi.
Sic habitabo tui felix ſacraria templi,
    Perpetuoq; domus me teget umbra tuæ.
Diſcite mortales ſummum decus eſſe bonumq́;
    Vnius in templo poſſe manere Dei.

Iohan. Stigelius.

EPIGRAMMA DE MONARCHIIS.

Aſpicis ut iaceant diſiecti membra Coloßi,
Qui Chaldæa olim uiſus in arce fuit:
Stet tantùm pars ima pedum ferroq́; lutoq́;
Mixta, ſtatim rimis corruitura ſuis.
Deleuêre urbes Turci, populosq́; potentes,
Sunt igitur ferrum, cætera regna lutum.
Sed lapis absq; manu celſo de monte reuulſus,
Mox aderit iudex filius ipſe Dei:
Totius & plantæ delens ferrumq; lutumq;,
Regna dabit populo non peritura ſuo.
Ergo Dei Gnato ſe dedant pectora noſtra,
Ipſius & diſcant iuſſa ferenda ſequi.
O λόγε Gnate Dei noſtris in mentibus adſis,
Et flatu accendas pectora noſtra tuo, Amen.

Philip. Melanth.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE AVTORITATE VERBI DEI ET SACRAE ſcripturæ.

TANTA DEBET ESSE autoritas uerbi Dei, ſeu ſcripturæ ſacræ apud omnes, ut nemo de ea re dubitare debeat: Sed quemadmodum ſuſpicimus in cœlum oculis noſtris: ita cogitemus è cœlo ſacram ſcripturam delatam eſſe. Et ut qui è cœlo uenit, ſuper omnes eſt: ita Sacra ſcriptura longè ſuperat doctrinam & ſapientiam hominum. Chriſtus interrogauit Phariſæos de doctrina Iohannis Baptiſtæ, an è cœlo eſſet, an ex hominibus? Significans illa duo genera doctrinæ longè à ſe inuicem diſtare. Quod etiam diſputatio Chriſti cum Nicodemo demonſtrat, Iohan. 3.

Eſt autem Verbum Dei, ſacra ſcriptura Veteris et Noui Teſtamenti, quæ dicitur SACRA, id eſt, ſeparata ab omnibus alijs ſcriptis, & à Spiritu ſancto deſcripta, & eſt è cœlo delata.

Porrò, Chriſtus diuidit Vetus Teſtamentum in tres partes, Lucæ ultimo, cùm inquit: Oportet impleri, quæcunque de Filio hominis ſcripta ſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

IN { I. Moſe. / II. Pſalmis. / III. Prophetis. } Reliqua his adhæ-rent.

Nouum Teſtamentum comprehendit ut maximè Euangelia & Epiſtolas, quæ ſunt Euangeliorum ſigilla. Vt: ego Paulus ſic ſubſcribo, ſic ſubſigno Euangelium Matthæi meo ſanguine, Ego Petrus ſubſcribo. Ego Iohannes &c.

Doctrina uerò ſacræ ſcripturæ duplex eſt: { LEGIS & EVANGELII.

Commendatur autem ſcriptura ſacra: {
1. Sufficientia.
2. Veritate.
3. Vtilitate.
4 Autoritate.
5. Dignitate.
6. Æternitate.
}

SVFFICIENTIAM oſtendit Chriſtus, cùm inquit: Habent Moſen & Prophetas. Item: Scrutamini Scripturas, quia uos putatis, in ipſis uitam æternam habere. Et Paulus Galat. 1. Si quis aliud Euangelium docuerit, Anathema ſit. Eſai. 8. Ad Legem & ad Teſtimonium. Deut. 8. Non addetis ad uerbum meum, quod loquor uobis, Nec auferetis ex eo. Et 12. Quod præcipio tibi, hoc facito. Nec addas quicquam, nec minuas.

II. VERITAS ſcripturæ comprobatur in uerbis Chriſti, Iohannis 18. Sermo tuus ueritas eſt. Iohan. 2. Mandatum uetus & nouum uerum eſt, & uerum lumen iam lucet. Num. 23. Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur.

III. VTILITAS ſcripturæ cernitur apud Paulum Roman. 15. Quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. 2. Tim. 3. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, arguendum, &c.

IV. AVTORITAS eſt Lucæ ultimo: Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Moſe, Prophetis & Pſalmis de me. 2. Pet. 1 Non uoluntate humana oblata eſt Prophetia, ſed à SPIRITV SANCTO impulſi loquuti ſunt ſancti homines.

V. DIGNITAS apparet Eſaiæ 55. Sicut cœlum à terra eleuatum eſt: ſic etiam cogitationes meæ à cogitatiõibus ueſtris. Et Chriſtus: Nolite ſanctum dare canibus, nec proijciatis Margaritas ante porcos.

VI. ÆTERNITAS. Vt, Verbum Dei manet in æternum. Et in Luca: Cœlum & terra tranſibunt, Verba autem mea non tranſibunt. Iohan. 16. Ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ habes.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE SACRIS BIBLIIS, & libris Veteris & Noui Teſtamenti.

BIBLIA, æ, ſeu Biblia, orum, quanquam in genere Librum ſeu Libellum ſignificat: Tamen ſpecialiter dicũtur SACRA BIBLIA, libri ueteris & noui Teſtamenti. SACRA quidem, propter ſacram Theologiam, ſeu Literas ſacras, & doctrinam diuinam, à ſapientia mundi ſeparatam, et è cœlo delatam. BIBLIA, quia in eis multi libelli continentur, quorum primus eſt Geneſis, ultimus uerò Apocalypſis.

PRIMA DIVISIO Bibliorum.

Sacra Biblia diuiduntur in Teſtamentum { VETVS & NOVVM.

VETVS Teſtamentum continet libros ſacros, qui ſunt editi ante Chriſtum natum, ut libri Moſi, Pſalmorum & Prophetarum, cum alijs aliquot, qui numero ſunt quadraginta octo.

NOVVM Teſtamentum continet libros, qui ſunt editi poſt Chriſtum natum, ut: libri Euangeliorum & Epiſtolarum, cum alijs, qui ſunt numero uiginti & ſeptem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

SECVNDA DIVISIO.

Sacra Biblia diuiduntur in Sex partes, quantum ad librorum differentiam attinet. Sunt enim alij libri Bibliorum,	Legales. Hiſtoriales. Doctrinales. Prophetales. Euangelici. Epiſtolares.

LEGALES, ſunt quinq; libri Moſi, Quia Lex maximè in eis deſcripta eſt.

II. HISTORIALES, qui ſimpliciter Hiſtorias ſeu res geſtas continent, Vt ſunt libri,

1. Ioſuæ.
2. Iudicum.
3. Ruth.
4. Regum.
5. Paralipomenon.
6. Eſdræ.
7. Nehemiæ.
8. Tobiæ.
9. Iudith.
10. Heſter.
11. Maccabæorum.
12. Actorum Apoſtolorum.

III. DOCTRINALES, qui doctrinam ſingularem continent, ad ædificationem audientium, ut ſunt libri.

1. IOB.
2. Pſalmorum.
3. Prouerbiorum.
4. Eccleſiaſtis.
5. Canticorum.
6. Sapientiæ.
7. Ieſu Syrach.

IIII. PROPHETALES, qui ſunt à Prophetis prædicati & ſcripti, quorum quatuor Maiores, reliqui uerò Minores dicuntur. MAIORES, quia maiores & lõgiores libros ſcripſerunt, MINORES uerò, quia minores & breuiores libros ſcripſerunt.

V. EVANGELICI libri, qui continent Euangelicas hiſtorias de Saluatore noſtro Chriſto, à quatuor Euangeliſtis deſcripti.

VI. EPISTOLARES, ſunt Apoſtolorum ſcripta & literæ, præſertim Apoſtoli Pauli.

TERTIA DIVISIO.

Bibliorum libri alij ſunt { CANONICI. / APOCRYPHI.

CANONICI libri ſunt, quibus autoritas Eccleſiaſticorum dogmatum conſeruatur.

APOCRYPHI ſeu dubij ſunt, de quorum fide dubitatur, & qui tantùm ad ædificationem

tionem plebis ualent, non ad confirmanda Eccle-
ſiaſtica dogmata, ut ſunt libri :

1. IVDITH.
2. Sapientiæ.
3. Tobiæ.
4. Ieſu Syrach.
5. BARVCH.
6. Maccabæorum.
7. Fragmenta in Heſter & Daniele.

Reliqui omnes ſunt Canonici libri, Alij nomine AVTHENTICI. Vnde ſcriptura Canonica & Authentica nomen habet, Et Canonici, qui ſacram ſcripturam legunt ſeu interpretantur.

DE LEGALIBVS SEV quinq; libris Moſi.

LIBRI Moſi nomen habent Græcum πεντάτευχον, à numero quinario, quia Quinque tantum ſunt. Et ex Ebræo quinq; quinquinitates dicuntur. Adſcribuntur autem Moſi, uel quia Moſes eos ſcripſit : uel quia Moſi hiſtoriam continent, & quid ſeruus ille fidelis Moſes egerit in domo Dei, Cùm Eſaias Propheta dicatur horum librorum ſcriptor fuiſſe. Sunt autem hi quinq;.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

1. Geneſis.
2. Exodus.
3. Leuiticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomium.

I. DE GENESI.

GENESIS à gignendo nomen habet, ſeu à generatione: Quia liber eſt generationis Mundi, propter creationem rerum, & propter reſtaurationem poſt diluuium. Habet autem Quinquaginta Capita, nec non in ſex partes diuiditur principales, propter ſex illuſtres perſonas, quarum hiſtoriæ ſeu res geſtæ in Geneſi deſcribuntur. Vt,

1. A primo capite uſq; ad ſextum deſcribitur ADAM.
2. A Sexto capite uſq; ad duodecimū NOE.
3. A Duodecimo uſq; ad uiceſimū ABRAHAM.
4. A Viceſimo uſq; ad uiceſimum octauum ISAAC.
5. A Viceſimo octauo uſq; ad Triceſimū ſeptimum IACOB.
6. A Triceſimo ſeptimo uſq; ad finē libri deſcribitur IOSEPH.

Conti-

Continet autem Genesis in summa:

- I. INITIVM MVNDI.
- II. Diluuium.
- III. Incendium Sodomorum.
- IIII. Deſtructionem Babel.
- V. Res geſtas Patriarcharum.
- VI. Maximè uerò lapſum generis humani, & reſtaurationem per Semen mulieris benedictum, id eſt, IESVM CHRISTVM.

II. DE EXODO.

EXODVS ab exeundo nomen habet, quia deſcribitur hic exitus filiorum Iſrael ex Ægypto, Nec nonnullorum conuerſio in deſerto, ubi Lex eſt promulgata, quoniam neſciebatur quid eſſet peccatum. Tunc enim dedit Deus Legem Decalogi populo ſuo. Deinde Ceremoniales & Iudiciales leges per Moſen inſtituit, ut Religio & Politia apud Iudæos conſeruarentur. Quibus omnibus, ut extructione Tabernaculi Chriſtus adumbratus eſt, ut, Lex eſt Pædagogus in Chriſtum.

PRINCIPALIS DIVIſio Exodi.

A primo capite uſq; ad ſeptimum poſt deſcriptionem natiuitatis. II. Occultationis. III. In aquam proiectionis. IIII. Adoptionis. V.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Fugæ. VI. Coniugij Moſi, Dat Deus & mandatum redeundi in Ægyptum, & educendi populum Iſraeliticum (quia ſeruitute acerba premebatur à Pharaone) ex Ægypto. Quod mandatum poſt longam tergiuerſationem exequitur tandem (in medio quarti capitis) & uadit in Ægyptum, & cum fratre Aarone ingreditur ad regem Pharaonem, & expoſtulat cum illo de populo dimittendo, qui numeratur in ſexto capite.

II. A ſeptimo capite, uſq; ad duodecimum deſcribuntur decem plagæ Ægypti, ut ſunt:

1. Sanguinis.
2. Ranarum.
3. Pediculorum.
4. Muſcarum.
5. Peſtis pecorum.
6. Vlcerum ueſicarum.
7. Grandinis.
8. Locuſtarum.
9. Tenebrarum.
10. Mortis primogenitorum.

III. A Duodecimo capite uſq; ad Decimum ſextum deſcribitur liberatio populi Iſraelitici ab Ægypto, non ſine perſecutione, tamen in potenti manu Dei.

IIII. A Decimo ſexto capite uſq; ad Viceſimum, deſcribitur profectio populi Dei per deſertum,

ſertum, & murmuratio Dei uerò liberalitas in MAN & Coturnicibus.

V. In Viceſimo capite datur Moſi DECALOGVS.

VI. A uiceſimo primo capite uſq; ad uiceſimum quintum Iudiciales leges ordinantur.

VII. A Viceſimo quinto, uſq; ad Triceſimum ſecundum ordinantur leges Eccleſiaſticæ ſeu Ceremoniales, de ſtructura Tabernaculi.

VIII. A Triceſimo ſecundo capite uſq; ad triceſimum ſextum dantur Tabulæ Decalogi.

IX. A Triceſimo ſexto uſq; ad quadrageſimum Caput deſcribitur extructio Tabernaculi.

In ultimo Capite, nempe in quadrageſimo, deſcribitur erectio Tabernaculi. Tantum de Exodi libro.

III. DE LEVITICO.

LEVITICVS tertius liber Moſi, nomen habet à Tribu Leui, propter Sacerdotium Aaron, quod ordinatur in hoc libro cum ſuis Legibus, & inſtituitur propter peccatum purgandum & expiandum, ut ſignificet uerum Sacerdotem CHRISTVM IESVM, agnum Dei, qui tollit peccata mundi. Huc enim pertinent Leuitica Sacrificia, Leuiticæ ſanctificationes, & immundiciæ & aliæ Leuiticæ obſeruationes, quibus Chriſtus adumbratur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Diuiditur hic liber in multas particulas, quia multas continet obſeruationes Ceremoniales ſeu Eccleſiaſticas, ut meritò uocetur ordinatio Moſi Eccleſiaſtica.

Ab initio primi capitis uſq; ad ſextum caput deſcribuntur aliquod ſacrificiorum ſpecies, ut in hoc libro multæ continentur, quarum quædam hic ſunt commemorandæ.

I. Primum genus HOLOCAVSTVM Brandopffer/ quaſi totaliter comburendum ſacrificium, quia totum deberet comburi, & inde nihil reſeruari, ſicut ex alijs ſpeciebus deberent quædam Sacerdotibus reſeruari, Capite primo.

II. OBLATIO Madeopffer/ alioqui Carbam & Micam, id eſt, domum ſeu munus dictum hoc ſacrificium, ut oblatio multiplicum panum, Capite ſecundo.

III. HOSTIA PACIFICORVM Danckopffer/ qua homines reconciliati & pacem conſecuti, gratias egerunt Deo. Vnde à Pace nomen habet apud Ebræos, ut ſit ſacrificium gratiarum actionis, per animalia munda utriuſq; ſexus, ab Homine recepto & reconciliato oblatum, Capite tertio.

IIII. HOSTIA PRO PECCATO Sündopffer/ ſacrificium, quod deberet offerri

pro peccato ſacerdotis, populi, principis, Capite quarto.

V. Sunt & aliæ ſpecies adiungendæ, quarum infra fit mentio in hoc libro, ut HOSTIA pro IGNORANTIA, ſacerdotis, Principis, populi.

VI. HOSTIA pro delicto, Vskydoffer, ſeu Vannkundtghedeſoffer.

VII. LIBANVM Drinckoffer, Ebraicè Neſich.

VIII. VOTIVVM ſacrificium Lôffelſenſoffer, eller Lôteoffer, Ebraicè Neder, quando homines ſua ſponte uouebant aliquod uotum, uotum Sacrificij.

IX. ANATHEMA Banoffer, eller Forbandelſelsoffer, quando maledixerunt ſibi homines, ſi hoc aut illud reciperent, illud ne, quo maledixerunt ſibi, debet offerri Domino.

Summa in quinq; prioribus capitibus deſcribuntur uariæ ſpecies ſacrificiorum, & cauſæ, pro quibus offerri deberent.

A capite ſexto uſq; ad nonum recenſentur uariæ leges ſacrificiorum, ut I. Holocauſti. II. Hoſtiæ pacificorum. III. Hoſtiæ pro peccato. Item, conſecrationis.

A nono uſq; ad undecimum, tria nobis in exemplum deſcripta ſunt. Primò. Obedientia erga Deum, capite nono. Secundo, Inobedientia

erga Deum, capite decimo. Tertiò, Mandatum de ſobrietate.

Ab undecimo capite uſq; ad Decimum octauum, deſcribuntur non ſolùm immunda animalia, ſed etiam alia immundicies & expiationes, ut ſunt:

1. Puerperarum, cap. 13.
2. Hominum Leproſorum, cap. 13.
3. Mulierum Menſtruarum, cap. 14.
4. Morticiniorum.

A decimo octauo uſq; ad uiceſimum tertium, non ſolùm gradus conſanguinitatis in ſexto præcepto deſcribuntur, ſed etiam alia præcepta copioſiori explicatione repetuntur.

A uiceſimo tertio capite uſq; ad finem, ſequuntur nunc aliæ diuinæ ordinationes ut Feſtorum, & pro pauperibus. Secundò Votorum & Decimarum, Inde conciones & adhortationes ad obedientiam uerbi Dei, additis comminationibus, quod tranſgreſſores puniantur.

Hactenus de libro Leuitico, qui tradit leges & ordinationes Moſaicas, de externo cultu Dei, qui non ſolùm à Gentibus Iudæos diſcernebant, ſed in quo etiam ſe exercebant, non ut Holocauſtis peccata abolerentur coram DEO, (quia remiſſio peccatorum fit per ſolum Filium Dei) ſed ut per hanc externam diſciplinam, quæ ſuam mercedem annexam habuit, Deo ſeruirent.

III. DE LIBRO NVmercrum.

Hic liber à numerando nomen habet, quia populus Dei ſecundum Tribus numeratur, & ad exercitum Religionis diſponitur, & ſingulis tribubus ſuæ manſiones & officia ſua diſtribuuntur & ordinantur. Præterea recitantur multæ transgreßiones populi, multa pericula, multæ pœnæ, multaq; interim beneficia Dei populo collata, inter montem Sinai & terram promißionis uerſanti. Quæ omnia Chriſtum reſpiciunt, propter quem inſtituta fuit Reſpublica Iſraëlitica. Et uaticinium Balaam de Regno Chriſti continetur in hoc libro.

Diuiditur autem hic liber in multas partes.

Ab initio libri uſq; ad quintum caput numerantur in genere primùm omnes Tribus populi Iſraëlitici, & in circuitu Tabernaculi ſingularum Tribuum caſtra ordinantur. Deinde in ſpecie numeratur Tribus LEVI, cui ſcorſim ſua officia tribuuntur.

A quinto capite uſq; ad ſeptimum deſcribuntur uariæ leges, ut: I. Eijciendorum extra caſtra. II. zelotypiæ. III. Nazarcorum. Quibus addita eſt in fine ſexti capitis formula Benedi-

ctionis, qua noſtri Miniſtri, finita Chriſti Cœna (pro ITE MISSA EST) utuntur, cuius tres ſunt particulæ.

I. Benedicat DOMINVS te, & cuſtodiat te.

II. DOMINVS illuminet te uultu ſuo, & miſereatur tui.

III. DOMINVS leuet faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem.

A Septimo capite uſq; ad undecimum deſcriptæ ſunt uariæ ordinationes, propter egregia Principum munera, quæ in dedicatione Tabernaculi erecti, & Altaris offerebantur, Vt: Ordinatio Conſecrationis Leuitarum in octauo capite, Ordinatio Feſti PASCHÆ in nono capite, Ordinatio Tubarum in decimo capite. Quæ pars ordinatur in fine Orationis Moſi, ante eleuationem & diſpoſitionem Arcæ.

Ab Vndecimo uſq; ad Decimum ſeptimum, deſcribuntur horrenda exempla, quibus homines ad timorem induci debent.

I. Murmur populi pro carnibus, & pœna murmurationis.

II. Seditio Aaron & Mariæ ſororis eius, lepra percuſſæ, contra Moſen.

III. Perfidia exploratorum terræ Canaan, qui populum perterrefaciunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

IIII. *Populi murmur & fletus, & pœna incredulitatis.*

V. *Pœnæ peccantium per ignorantiam, ſuperbiam & colligentis ligna Sabbato.*

V. *Seditio & pœna* { CORÆ. DATHAN. ABYRON. }

A decimo ſeptimo uſq; ad uiceſimum primum, præter Miraculum de florente uirga Aaronis, deſcribitur dignitas, officium & præmium Sacerdotum & Leuitarum, cum ordinatione Luſtralis aquæ ex cinere iuuenci. Quibus additur hiſtoria de morte Aaron, & Mariæ ſororis ipſius.

A uiceſimo primo capite, uſq; ad uiceſimum quintum poſt uictoriam in bello contra Cananæos deſcribitur horrendum murmurationis exemplum, ignitis ſerpentibus punitum, ubi æneus ſerpens Chriſtum repræſentauit, Iohan. 3. Mox per tria capita benedictio populi, & Prophetia Balaam de Chriſto deſcribitur.

A uiceſimo quinto capite uſq; ad uiceſimum octauum, præter horrendam Fornicationis pœnam, iterum numeratur populus, ante diuiſionem terræ Canaan, & promulgatur Lex hæreditatis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

A Viceſimo octauo capite uſq; ad triceſimum primum deſcribuntur ordinationes Sacrificiorum in ſingulis Feſtis, ut:

Sacrificium
- 1. IVGE ſeu Quotidianum.
- 2. Sabbatorum.
- 3. Neomeniarum.
- 4 Paſchale.
- 5. Pentecoſtes.
- 6. Tubarum.
- 7. Propiciationis.
- 8. Tabernaculorum.
- 9. Collectionis.

His additur uariorum uotorum deſcriptio.

A Triceſimo primo uſq; ad finem politica quædam ordinantur, ut:

I. Diſtributio ſpoliorum poſt uictoriam, in bello contra Amalechitas.

II. Particularis diſtributio terræ Canaan.

III. Enumeratio manſionum, in quibus Iſraelitæ per quadraginta annos interdum quieuerunt.

IIII. Deſcriptio limitum terræ Canaan, Et electio eorum, qui futuri erant diuiſores, cum parte Leuitarum, ciuitatibus refugij, & poſſeßionibusi non ad aliam Tribum transferendis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Hæc omnia plena ſunt exemplorum Fidei & incredulitatis, tranſgreßionum, pœnarum, & mirabilium ordinationum Dei, Chriſtum in carnem uenturum reſpicientia.

V. DE DEVTERONOMIO.

DEVTERONOMION à Δεύτερος et Νόμος, id eſt, à ſecunda Legis recitatione ſeu promulgatione nomen habet. Quicquid enim in Exodo & Leuitico, quantum ad Morales, Ceremonialas & iudiciales leges attinet, dictum & propoſitum eſt, id omne Moſes in hoc libro ferè repetit. Nam hoc neceſſarium fuit, ut populus propter inobedientiam adflictus, rurſus ad obſeruationem legis adduceretur. Ideo Moſes legem repetit, unà cum omnibus rebus geſtis, quæ illis contigerunt, & præterea quæ ad Sacerdotium ſpectabant: & à nouo declarat omnia quæ ad ſpiritualem & corporalem politiam pertinebant, quæ omnia tandem eò refert, ut ad Chriſtum nos inuitent, de quo capite 18. clarè uaticinatur. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum &c. Lex enim eſt Pædagogus ad Chriſtum, Et finis Legis Chriſtus eſt.

Hic liber in quatuor partes principales commodiſsimè diuiditur.

I. Ab initio uſque ad quintum Caput quædam antecacta opera, & beneficia Dei, quibus populus ſuæ ingratitudinis atq; inobedientiæ, pariter & diuinæ beneficentiæ, & ad obediendum Deo grauiter admonetur.

II. A capite Quinto uſq; ad Viceſimum, repetit ea, quæ fidem uel promouere, uel impedire poſſunt, & ad ſpiritualem politiam, & uerum Dei cultum in prima Tabula potiſsimum ſpectant. Primùm enim uſq; ad 13. caput, Decalogum repetit cum egregijs admonitionibus & adhortationibus ad timorem Dei: & obſeruationem decem mandatorum Dei: Et dehortationibus ab Idolatria Gentium, præſertim poſt occupationem terræ Canaan, cum aliquot hiſtoriarum recitatione. Deinde repetit fideliter ordinationes Eccleſiaſticas, de miniſtris & miniſterio uerbi, de Decimis, de anno Iubilæo, de præcipuis Feſtis, de electione Magiſtratus, de Iure Sacerdotij, de ciuitatibus Refugij.

III. A Decimo tertio capite uſq; ad Viceſimum, omnia quæ cultum primæ Tabulæ reſpiciunt.

IIII. A uiceſimo uſq; ad triceſimum primum repetit ea, quæ caritatem in ſecunda Tabula, uel promouere uel impedire poſſunt, & quæ ad corporalem politiam pertinent, ut ſunt politicæ ordinationes.

1. De rebus bellicis.
2. De operibus caritatis.
3. De aptis ad officium, in cœtu acceptantium.
4. De libello repudij.
5. De gratitudine erga uerbum Dei.

Quibus adduntur pœnæ tranſgreſsionis mandatorum Dei, nec non obſeruationis præmia. Et quod maximè conſolatorium eſt, oſtendit capite 30 peccantibus eſſe reditum per pœnitentiam ad miſericordiam Dei.

V. A triceſimo primo capite uſq; ad finem libri commemorantur ea, quæ circa mortem Moſi geſta ſunt. Primùm enim conſolatur populum, ne propter mortem ipſius contriſtetur, aut animam reijciat. Deinde egregio carmine Deo gratias agit, & quæ uentura erant in terra promißionis uaticinatur. Mox benedicit populo, ſingulisq; tribubus, exemplo Iacob Patriarchæ, Geneſ. 49. Valedicens eis, bene precatur, & quæ eis uentura ſint uaticinatur. Poſtremò montem aſcendit, & accipiens à Deo conſolationem ex hac uita diſceßit, Et ut piè creditur, corpore & animo (ſicut in monte Thabor cum Elia apparuit) in cœlum delatus eſt.

Huc uſq; πεντάτευχον Moſi, quod à numero Quinario, & à uerbo τεύχω, quod ſigni=

eat inſtruo, Quaſi ſit inſtrumentum, quod quinque Libris conſtet, nomen habet, In ſolum Dominum Ieſum Chriſtum reſpiciens, ut ipſemet Chriſtus tùm aliàs, tùm præcipuè Lucæ ultimo teſtatur, cum inquit: quæ ſcripta ſunt de filio hominis in Moſe &c: Preterea loci ex Moſe citantur in nouo Teſtamento.

DE LIBRO IOSVAE.

SEquuntur libri aliquot Hiſtoriales ordine uſq; ad librum quintum Iob, inter quos præcipui ſunt priores, ut Ioſuæ, Iudicum & Regum, in quibus abundè ſatis diſcamus. I. Timorem Dei & fidem II. Infirmitatem & crucem. III. Pœnitentiam & reſipiſcentiam. IIII. Patientiam & conſolationem.

Liber Ioſuæ nomen habet ab ipſo IOSVA filio NVN, qui aliàs dictus eſt IESVS NAVE. Moſi ſucceßit in officio Magiſtratus. Et quemadmodum Moſes populum ex Ægypto liberatum, per deſertum quadraginta annos duxit & gubernauit, non ſine potenti manu Dei: Sic Ioſua populum in terram Canaan, ſeu in terram promißionis, eadem Dei potentia, fortiter expugnatis urbibus, interfectis & profligatis Gentibus, introduxit, & inter eos terram diſtribuit. Vbi hæc tria ſunt ſeorſum obſeruanda.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

I. Quòd Deus ſeruat promiſsionem ſuam, quinq; Patriarchis factam, de terra Canaan.

II. Quòd politia Iſraëlitica ſit conſeruata propter prædicationem de Semine mulieris benedicto, Domino noſtro Ieſu Chriſto.

III. Quòd Deus pugnet pro ſuo populo contra impios, quorum peccata deuaſtatione & interfectione punit, omnibus impijs in exemplum, ut reſipiſcant.

HIC LIBER DIVIDITVR *potiſsimum vt liber Deuteronomij, in quatuor principales partes.*

I. Ab initio uſq; ad Sextum caput, præter uocationem Ioſuæ, & confirmationem ipſius ac Reipublicæ Iſraëliticæ gubernationem, nec non exploratorum emiſsionem, periculum & reuerſionem, deſcribitur miraculoſus Iordanis fluuij tranſitus cum ſuo memoriali, cumq; nouo circumciſionis intermiſſæ per quadraginta annos, mandato, Paſchatisq; celebratione.

II. A Sexto capite uſq; ad Decimum tertium deſcribuntur, præter fœdus cum Gabionitis & peccatum anathematis, urbium, ut Iericho, Hay, &c. expugnationes, & multorum Regum interfectiones, quos enumeratos habet

Caput duodecimum, ut DEVM pro ſuo populo fortiter pugnare, nec non impios delere uideamus.

III. A Decimo tertio uſq; ad Caput Viceſimum, deſcribitur diuiſio terræ Canaan, & per ſortes, ſecundum Tribus Iſraëlitarum diſtributio, qua Dei promiſsio uera eſſe declaratur.

IIII. A Viceſimo capite uſq; ad finem definiuntur Ciuitates refugij, & agri ſuburbani Leuitarum. Deinde remittuntur in ſua, Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe, iuxta pactum Nume. 32. Mox cura Ioſuæ de poſteris per egregiam exhortationem & ſocietatis gentium prohibitionem indicatur. Poſtremò longa beneficiorum Dei commemoratione præmiſſa, nec non percuſſo fœdere, populum reuocat ad Deum. Vltimò mors Ioſuæ, & Eleazari filij Aaronis, oſsiumq; Ioſeph ſepultura indicantur.

DE LIBRO IVDICVM.

LIBER IVDICVM ab illis iudicibus, qui poſt Ioſua dominati ſunt in Iſraël, nomen habet. Continet enim deſcriptionem progreſſus Iſraëlitici poſt mortem Ioſuæ ſub iudicibus, qui mirabiliter populum ab hoſtibus defenderunt. Vbi obſeruandum eſt, quod eadem de cauſa Deus conſeruauerit Rempublicam Iſraëlitis, qua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

eam inſtituit, nempe propter Filium ſuum, qui ex IVDAICO populo naſceretur.

Porrò & hoc obſeruandum eſt, quòd populus ueteris Teſtamenti fuit ſub quatuor generibus poteſtatis, iuxta rationem temporum.

I. Primùm fuerunt ſub Patria poteſtate, tempore Patriarcharum Moſi & Ioſuæ.

II. Deinde ſub Iudiciaria poteſtate, tempore horum Iudicum.

III. Sub Regia poteſtate, tempore Regum.

IIII. Sub Pontificia poteſtate, tempore Pontificum uſq; ad Chriſtum, qui unus pro omnibus primò Pater æternus eſt. Secundò iudex uiuorum & mortuorum. Tertiò Rex Regum. Quartò Pontifex æternus.

Fuerunt autem Iudices numero ſedecim.

1. IVDAS.
2. Simeon.
3. Othoniel.
4. Aroth.
5. Sanyar.
6. Delbora Prophetiſſa.
7. Barach.
8. Gedeon, qui & Hierobal.
9. Abimelech.

10.Thola

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

10. Thola.
11. Iayr.
12. Iephte.
13. Abapſan.
14. Achyalan.
15. Abdon.
16. SAMSON.

Diuiditur autem liber iudicum ſecundum ordinem perſonarum prout in Iſrael dominatæ ſunt.

Ab initio libri uſq; ad ſextum caput deſcribuntur hiſtoriæ ſeptem Iudicum, Iudæ, Simeonis, &c. inter quos Delbora Prophetiſſa Canticum egregium canit, Capite quinto.

A Sexto capite uſq; ad Decimum tertium præter Hiſtoriam Gedeonis & filij eius Abimelech, deſcribuntur & alij tres iudices, Thola, Iayr & Iephte, de immolanda filia, cap.11.

A Decimotertio uſq; ad 17. Hiſtoria Samſonis pulcherrima deſcribitur, Et per hoc ſcorſum commendatur Samſon, quòd Chriſti typum geßit.

A Capite Decimotertio uſq; ad finem libri præter idolum Michæ & filios Dan, deſcribitur horrenda & lamentabilis hiſtoria, de uxore Leuitæ, propter quam ſtupratam, collapſam,

mor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

mortuam & in duodecim partes diuiſam, tota ferè Tribus BENIAMIN deleta eſt, ut uel ex hoc uno exemplo Deum adulteria grauißimè & horrendißime punire diſcamus.

Huc uſq; liber Iudicum, in quo ſunt multa exempla nobis propoſita, quæ nos ad pœnitentiam inuitant, ubi Deum uidemus grauißimè puniuiße ſemper Idolatriam & alia horrenda ſcelera. Pœnitentibus uerò miſericordem fuiſſe, ut meritò uocetur liber de ira & miſericordia Dei.

DE LIBELLO RVTH.

Libellus RVTH nomen habet à Ruth, muliere Gentili, nempe Moabithide, ſeu ex populo Moab, qui fuit filius Loth, Gene. 16. Hic libellus continens tantùm 4. capita, præter hoc quod exemplum eſt œconomicæ induſtriæ, etiam hoc declarat, quòd GENTES eo tempore Deo curæ fuerint, & quòd Euangelium etiam Gentibus reueletur, poſtquam hæc Ruth, & ſimiles ex Gentibus, Abrahæ ſemini iunguntur.

Continet autem hic libellus partem Genealogiæ Dauidis, quæ ab Euangeliſta translata eſt in Genealogiam Chriſti, ut ita hunc quoq; libellum Chriſtum reſpicere uideas, & Chriſtum ex peccatoribus & peccatricibus ad abolenda

pec-

peccata naſci iam olim decreuiſſe ſcias, adeoq; ſalutem ad Gentes quoq; pertinere non dubites.

Diuiditur autem in duas particulas.

I. In duobus prioribus capitibus exemplum eſt de Ruth, quòd nurus omnes erga Socrus ſuas humiliter & officioſè ſe gerere debeant. II. In poſterioribus exemplum caſtitatis in Boas.

DE LIBRIS REGVM.

LIBRI hiſtoriales quatuor, qui REGVM libri inſcribuntur, ſecundum uulgatam editionem, ſunt apud Ebræos duo tantùm libri, quorum prior Samuelis dicitur, & apud Latinos in duos libros diuiditur, qui Samuelis libri dicuntur. Poſterior uerò Regum, qui itidem in duos libros diuiditur, qui Regum libri dicuntur.

Fuit autem Samuel Propheta Dei ſub Saule Rege fideliſſimus & conſtantiſſimus, à quo priores duo libri nomen habent, in quorum altero Saulis, in altero uerò Dauidis hiſtoriæ deſcribitur.

Poſteriores uerò duo libri propriè Regum libri dicuntur, quia omnium aliorum Regum, tam in Iuda, quàm Iſraël hiſtorias continent.

IN primo libro Samuelis deſcribitur inchoatio tertiæ poteſtatis, nimirum Regiæ, ſub impio Rege Saule, ſub quo Regnum & Monarchia in Iſraël inſtituta eſt.

IN ſecundo libro Samuelis transfertur regnum, à familia Saulis, in familiam Dauidis, Regis & Prophetæ piiſsimi, qui corona Prophetarum meritò uocatur.

IN primo libro Malachim, hoc eſt, iuxta uulgatam editionem, in tertio libro Regum, deſcribitur primùm hiſtoria SALOMONIS Regis, ſub quo templum Ieruſalem Domino ædificatum eſt. II. Deinde regnum in duas partes, ſcilicet Iuda & Iſraël diuiſum eſt, & aliquot regum utriusq; partis hiſtoriæ deſcribuntur.

IN ſecundo libro Malachim, id eſt, in quarto libro Regum uulgariter, ordine Reges omnes deſcribuntur, in Iſraël & in Iuda. Præterea deuaſtationes & abductio populi Iſraël in Aſſyriacam captiuitatem. Iuda uerò in Babylonicam captiuitatem. Interim ornantur hi libri promiſsione de Chriſto, quæ facta eſt Dauidi, 2. Reg. 3.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

CATALOGVS REGVM populi Iudaici.

SAVL *impius.* 1. Reg. 9
DAVID *pij Reges. 2. lib. Reg.*
SALOMON *3. lib.*

Hi tres regnauerunt ſuper totum Iſraëliti- cum & Iudaicum populum, ante diſsipationem Tribuum. Poſtea decem tribus à duabus defece- runt, & facta ſunt duo Regna, ut regnum IVDA, *id eſt, duæ Tribus, ſcilicet,* IVDA, *&* BENIAMIN, *Et Regnum* ISRAEL, *hoc eſt, aliæ decem Tribus.*

REGES IVDA.

1. ROBOAM *impius,* 3. Reg. 12. & 14.
2. ABIAS *impius,* 3. Reg. 15.
3. ASA *pius,* 2. Reg. 15.
4. IOSAPHAT *pius,* 2. Reg 22.
5. ZAMBRIAS *impius,* 3. Reg. 16.
6. IORAM *impius,* 4. Reg. 11.
7. OCHOZIAS.
8. IOAS 4. Reg. 12.
9. AMASIAS, *partim pius, partim impius* 4 Reg. 14.
10. AZARIAS, *qualis pater, talis filius,* 4. Reg. 15.
11. IOATHAM, *qualis talis &c.* 4. Reg. 15.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

12. ACHAS *impius*, 4. Reg. 16.
13. EZECHIAS *pius*, 4. Reg. 18.
14. MANASSES *impius*, 4. Reg. 21.
15. AMON, *qualis pater talis filius*, 4. Regum 21.
16. IOSIAS *pius*, 4. Reg. 22.
17. IOACHAS *impius*, 4. Reg. 23.
18. IOACHIM *impius*, 4. Reg. 23.
19. IOACHIM, *filius ſimilis patri.*
20. ZEDECHIAS *impius*, 4. Reg. 24.

Hic Zacharias ultimus Dux, Rex Iuda, ductus eſt cum populo Iuda in Babylonem, 4. Reg. 25. *Manſitq; in captiuitate populus Iuda annos ſeptuaginta, iuxta prophetiam Hieremiæ.*

REGES ISRAEL.

1. HIEROBOAM *impius*, 4. Reg. 13.
2. NADAB *impius*, 3. Reg. 15.
3. BASSA *impius*, 3. Reg. 15.
4. HEBAN *impius*, 3. Reg. 16.
5. ZAMBRI *impius*, 3. Reg. 16.
6. ACHAB *impius*, 3. Reg. 18.
7. OCHOZIAS 4. Reg. 3.
8. IORAM *impius*, 4. Reg. 3.
9. IEHV, *pro parte pius, pro parte impius*, 4. Reg. 10.
10. IOACHIM *impius*, 4. Reg. 13.
11. IOAS *impius*, 4. Reg. 12.

12. HIEROBOAM *impius*, 4. Reg. 14.
13. ZACHARIAS, *partim pius, partim impius*, 4. Reg. 14.
14. SELLON *impius*, 4. Reg. 15.
15. MANACHEM *impius*, 4. Reg. 15.
16. PHACEAS *impius*, 4. Reg. 15.
17. PHACEA *impius*, 4. Reg. 15.
18. OSE *impius*, 2. Reg. 15.

Sub hoc ultimo Rege tranſlatus eſt Iſraël in Aſſyrios, manens in captiuitate, 4. Reg. 17.

PRIMVS LIBER SAMVELIS in tres principales partes commodiſſimè diuidi poteſt.

Ab initio uſq; ad nonum caput hiſtoria Samuelis, qui iudex & Propheta fuit in Iſraël, deſcribitur, ut:

Natiuitas, *Vocatio*, *Oblatio*, *Senectus* } SAMVELIS.

Interea etiam deſcribitur pugna populi Dei contra Philiſtim, & Miracula ad arcam facta, nec non infortunium Heli Sacerdotis ex indulgentia filiorum. In fine huius partis prædicitur populo ius à Samuele.

II. *A capite nono uſq; ad ſedecimum hiſtoriæ Saulis prima pars deſcribitur, ut:*

I. Voca-

1. Vocatio.
2. Vnctio.
3. Prophetatio.
4. Confirmatio. } Regis SAVLIS.
5. Victoria.
6. Regnum.
7. Manſuetudo.
8. Transgreſſio.

III. A Decimo ſexto capite uſq; ad finem deſcribitur altera pars hiſtoriæ Saulis, in qua non ſolùm in pugna contra Philiſtim, ſed multò magis in perſequendo Dauide uerſatur uſq; ad mortem. Vbi non tantùm unctio Dauidis, uictoria contra Goliath, & confœderatio cum Ionatha, Filio Saulis: ſed etiam multiplex, uaria & periculoſa fuga Dauidis, nec non eius liberatio deſcribitur, ut quiſq; uideat, quomodo mirificauerit DOMINVS ſeruum ſuum, & eum ad inferos deduxerit & reduxerit, donec per crucem erectus, ad regni faſtigium euaſit, in Regem pijſſimum & Prophetam ſanctiſſimum.

SECVNDVS LIBER SAMVELIS, qui totus continet hiſtoriam Dauidis, commodè in tres partes principales diuidi poteſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

I. Ab initio uſq; ad undecimum Caput præter uindictam de proditoribus et interfectoribus Saulis, unctio & inauguratio Dauidis in regnum poſt mortem Saulis deſcribitur. Deinde felix ſucceſſus, plenus humanitate, pietate, uoluntate in ædificanda domo Domini, uictorijs ſuper Philiſtæos, & alios, miſericordia, fidelitate, beneficijs &c. Cui facta eſt etiam promißio de Chriſto cap. 7. cuius fit mentio ad Ebræos 10.

II. Ab undecimo capite uſq; ad Viceſimum ſecundum deſcribitur Adulterium & Homicidium Dauidis, & poſt actam pœnitentiam ad Parabolicam prædicationem Nathan Prophetæ, multiplex infortunium à proprijs filijs, qui ſtuprum intulerunt uxoribus Dauidis, Et ſeorſum periculum ſeditionis à filio Abſolone cum alijs peccati pœnis, & regni ruina. Item, fame & alijs calamitatibus, quæ ſequutæ ſunt adulterium & homicidium Dauidis.

III. A Viceſimo ſecundò capite uſq; ad finem ſequuntur uerba, Primùm Carminis, & Gratiarum actionis. Deinde nouißima uerba Dauidis, præter grauißimam in numerando populo offenſionem Dei, & grauißimam peccati pœnam, quam inter tria pœnarum genera data optione Dauid elegit. Vt & hic egregium de Ira & miſericordia Dei librum habeamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

TERTIVS liber Regum, qui primus, Melachim uocatur, nunc hiſtoriam Salomonis, nunc aliorum quorundam Regum continens, in tres principales partes diuidatur, ut Prima pars ſit de Salomone. Secunda de filio Salomonis Roboam, & aliquot alijs Regibus. Tertia de impio Rege Achab, deq; Regina impijſsima Ieſabel & Helia Propheta.

Salomonis hiſtoria diuiditur in tres partes.
- 1. Ante ædificationem templi.
- 2. In ædificatione templi.
- 3. Poſt ædificationem.

Ante ædificationem templi, ab initio uſq; ad Quintum caput, præter hiſtoriam de ſenectute Dauidis, in 1. Capite, & de morte eius, in 2. deſcribitur inauguratio regni Salomonis, ſapientia, iuſticia & gloria eius. Cuius & Chriſtus mentionem facit Matth. 6.

In ædificatione templi primùm agitur cum Rege Hyram de Materia. Deinde de forma. Poſtremo de fabrica & ſtructura, à Quinto capite uſq; ad octauum.

Poſt ædificationem Templi ab octauo capite uſq; ad 12. ſequitur primùm benedictio Templi, cum oratione Salomonis. Inde ciuitatum extructiones, & magnificentia Salomonis, quam ſecuta eſt Libido, nec non horrenda idolatria, propter quam ſciſſum eſt regnum Iſraël in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

duas partes, & ſuſcitatus eſt Hieroboam contra Salomonem, Sic ſolent florentiſsima regna propter Idolatriam declinare, ſuccumbere, & tandem perire. Poſtremò ſeruatur Salomon propter benedictum Semen mulieris, & in pace moritur, atque in ciuitate Dauid patris ſui ſepelitur.

Secunda pars à Duodecimo uſq; ad Decimum ſeptimum caput, continet præter Hiſtorias aliquot Regum, ſeparationem regni Iſraël à regno Iuda.

Tertia pars à capite Decimo ſeptimo, uſq; ad finem libri, continet non tantùm Regis Achab, & Reginæ Ieſabel impietatem, iniuriam & tyrannidem, ſed etiam HELIÆ Prophetæ orationem, conſtantiam, & tandem fugam atq; perſonale quadraginta dierum ieiunium. Vt hic liber ſit admodum celebris, propter Regem Salomonem & Heliam Prophetam, qui non tantùm in terra, ſed etiam in cœlo, dominatus eſt.

QVARTVS liber Regum, qui eſt ſecundus Melachim, Hiſtorias aliorum Regum Iſraël & Iuda, poſt impium Regem Achab, continet, & celebris eſt, propter utramq; translationem, Alteram ipſius Iſraël in Aſſyriam, capite 17. Alteram Iudæ in Babylonem, capite ultimo.

Porrò

Porrò præter Hiſtorias HELIÆ & HELISÆI Prophetarum, uſq; ad 10. caput ordine ſucceßionis inuicem ſequntur ſe Reges, partim in Iſraël, partim in Iuda. Nunc pij, nunc impij, Nunc pijßimi, ut Ioſias, Ezechias, Nunc impijßimi, ut Ioas & Manaſſes &c. uſq; ad finem Libri, ſub quibus Regibus omnes Prophetæ ac Elias, & deinceps, qui fuerunt ante captiuitatem Babylonicam, prophetarunt, & pleriq; illorum, ut Eſaias, Ieremias, Amos, Zacharias, & cæteri Martyrio coronati ſunt.

DE LIBRIS PARAlipomenon.

PARALIPOMENON à relinquendo nomen habet, quia tractat id, quod in Libris Regum ſit relictum ſeu omiſſum, à παρὰ, id eſt, iuxta: & λείπομαι relinquo, omitto.

Poſſent autem dici libri Chronicorum ſeu Annalium, quia continent hiſtorias annales. Vnde titulus eſt Ebræis, Dibre Haiamaim, id eſt, uerba Dierum, Quia in his duobus libris deſcribuntur ſigillatim geſta & facta Regum Iſraël.

Incertum eſt autem, an hi duo libri ſint ille unus, de quo fit mentio in libris Regum, cùm dicitur: Nonne hæc ſunt ſcripta in libro Verborum dierum Regum Iuda?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

HI DVO LIBRI SIC *diuiduntur.*

Prior, qui triginta capita habet, continet hiſtorias Saulis & Dauidis, præter tribuum enumerationem.

Poſterior, qui triginta ſex capita habet, continet hiſtorias Salomonis, & omnium aliorum Regum Iuda & Iſraël.

SVMMA PRIMI LIBRI *hæc eſt.*

I. Ab initio uſq; ad duodecimum caput præter hiſtoriam in decimo capite, de Sacerdotibus & Leuitis, in undecimo de morte Saulis, deſcribuntur enumerationes Patrum & Patriarcharum ab initio Mundi, ſeorſum uero duodecim tribuum Iſraël.

II. A duodecimo capite uſq; ad uiceſimum quartum, Hiſtoria Dauidis, ut eſt in ſecundo libro Samuelis, amplificatur.

III. A uiceſimo quarto capite uſq; ad finem, principum Dauidis catalogus ponitur. Item, Oblationes, & tandem mors ultima linea rerum Dauidem inuadit.

SVMMA SECVNDI LIBRI *Paralipomenon.*

I. Ab initio uſq; ad decimum caput amplifi-cantur ea de Rege Salomone, quæ in maiore parte tertij libri Regum continentur.

II. A decimo uſq; ad finem, aliorum regum geſta & facta deſcribuntur, quæ in fine tertij & per totum quartum librum regum ſunt ſcripta.

DE LIBRO ESDRAE.

DVO libri: Alter Eſdræ primus, Alter Eſdræ ſecundus, qui & Nehemiæ dicitur, in unum librum apud Ebræos coarctantur, Tertius uerò & quartus liber Eſdræ, apud Ebræos non ſunt, etiamſi tertius pro maiori parte ex libro Paralipomenon ſit conflatus.

Libri Eſdræ & Nehemiæ iuſto hiſtoriarum ordine libros Regum & Paralipomenon ſequuntur. Sicut enim libri Regum & Paralipomenon continent hiſtorias rerum Iſraëliticarum, quæ geſtæ fuerunt ante captiuitatem Babylonicam: Ita hi duo libri, Eſdræ & Nehemiæ, tradunt ea quæ geſta ſunt in populo Iudaico poſt captiuitatem Babylonicam. Nam Eſdras & Nehemias (qui ſcribæ Ieremiæ fuiſſe dicuntur) reducunt populum è Babylonica captiuitate, & inſtaurant ciuitatem Ieruſalem & Templum, politica uidelicet, & Eccleſiaſtica. Quibus auditores & hortatores ſunt Prophetæ Haggæus & Zacharias. Hæc autem reædifi-

catio facta eſt propter Chriſtum, qui prope‑diem erat uenturus, in Bethlehem naſciturus, & in ſecundo iſto Templo Ieroſolymitano prædicaturus, ac tandem extra Ieruſalem paſſurus.

SVMMA LIBRI Eſdræ.

Capita ſunt decem, quæ ſic diuiduntur. I. Ab initio uſq; ad quartum caput deſcribitur liberatio populi Iudaici per Cyrum, Regem Perſarum. Deinde populus Duce Zorobabele numeratur & congregatur in Ieruſalem, oblationes & feſtiuitates repetens. Et hic obſeruetur mirabile iudicium Dei, & beneficium erga Gentes per captiuitatem Iudaici populi. Sicut enim Nabuchdonoſor & Euilmerodach antè liberationem opera Danielis conuerſi ſunt, Darius uerò Rex Medorum, & Cyrus Rex Perſarum poſt liberationem: ita profuit Gentibus Iudæorum captiuitas.

A quarto capite uſq; ad nonum, deſcribitur reædificatio Templi poſt impedimentum Quadraginta duorum annorum ſub Dario iuniore, ad exhortationem Aggæi & Zachariæ Prophetarum, ut uideas inuidiam & aſtutiam Satanæ, uerum Dei cultum, quantum poteſt, impedientis. Deinde Templum per Eſdram ornatur

denuò

denuò, Dario pro ſua pietate ſumtus ſuppeditan-
te, & ablata reddente.

A nono capite uſq; ad finem deſcribitur zelus Eſdræ in ſeparandis & amouendis alienigenis mulieribus, ubi ſeorſum obſeruandi ſunt loci de oratione, & de uera pœnitentia. Et obſeruandum eſt in hoc toto libro, quomodo Deus nunc punit ſuos electos delinquentes, ut hîc per captiuitatem Babylonicam: nunc recipit eos in gratiam, ut hîc per Eſdram & Nehemiam.

SVMMA LIBRI NEHEMIAE, qui & ſecundus liber Eſdræ dictus eſt.

I. Ab initio libri uſq; ad octauum caput, poſt fidelem Nehemiæ Iudæi orationem, cum agnitione peccatorum ſuorum factam, impetrat ab Ethnico domino ſuo, ARTAXERXE Rege (cuius Pincerna fuit in Perſia) ueniam redeundi ad ſuos in Iudæam, ut factum ſequi fidelem orationem uideamus. Deinde ueniens Ieroſolymam, incepit ciuitatem non ſine cruce, perſequutione, & multis impedimentis, reædificare, ita ut populus non ſolùm hoſtibus ita moleſtatus ſit, ut altera manu gladium tenere, altera uerò ædificare ſit coactus: Sed etiam tanta fame & annonæ caritate preſſus, ut Nehemias, capite quinto, edicto mandauerit, ut omnes qui ad

uſu-

uſuram acceperant, totum ipſis pauperibus red=
derent: Poſtremò, etiamſi non fuit tutus ab inſi=
dijs iniquorum hominum, tamen in opere pro=
ceſsit, donec excubias agi, portasq; nocturno
tempore claudi iuſsit.

II. A ſecundo capite uſq; ad undecimum re=
ſtituitur Religio, recitatur Lex, prædicatur po=
pulo, fœdus etiam renouatur. Nam ſine reli=
gione & uerbo Dei, omnia replentur errori=
bus.

III. Ab undecimo capite uſq; ad finem libri,
primùm diſtinguuntur habitationes populi. De=
inde numerantur Leuitæ. Poſtremò ſeparan=
tur alienigenæ mulieres. Curatur pro Leuitis, &
obſeruatio Sabbati renouatur.

Tertius liber Eſdræ, qui ſic uocatur, nihil
aliud continet, quàm illorum amplificationem,
quæ ſunt in libro Nehemiæ comprehenſa, præ-
ter ea quæ in primo capite ex libris Paralipo=
menon repetuntur.

Quartus liber Eſdræ, qui non ipſius Eſdræ,
uidetur eſſe collectus ex pluribus, & amplifica=
tionem eorum, quæ ſunt in primo libro Eſdræ
ſufficienter deſcripta, continet, ut non ſit uериſi=
mile, Eſdram uel tertio eadem repetiuiſſe. Sed
utut ſeſe res habet, hi duo poſtremi libri, ut non
ſunt in Ebræo, nec in Germanico Lutheri, ita
nullius ferè ſunt utilitatis.

Igitur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Igitur ad libros qui ſequuntur, ut 1. Tobiæ. 2. Iudith. 3. Heſter, qui etiam inter hiſtoriales computari poſſunt, tranſeamus, & quid ad ædificationem in ſumma contineant, breuiter percurrendo uideamus.

DE LIBRO TOBIAE.

LIBER Tobiæ ſiue ſit Hiſtoria, ſiue alioqui excogitatum quiddam, ut eſſe uideatur Comœdia, ſuam habet utilitatem, Indicat enim quomodo ſoleat accidere pio ruſtico, aut alicui in coniugio uiuenti; nimirum, ut affligatur, Sed exitus tandem eſt felix, ut diſcant hic coniuges habere patientiam in fide & ſpe æternæ uitæ. Eſtq; ita liber Tobiæ ſpeculum ſtatus coniugalis, & exemplum libri Ieſu Syracidæ, pro patrefamilias.

Sunt quatuordecim capita, quæ ſic diuidantur, poſtquam ſciuerimus, Tobiam ſub Salmanaſſer rege Aßyriorum cum alijs Iſraëlitis, ductum in Aſſyriam captiuum, & illic inter impios cum cruce & perſecutione uixiſſe.

1. Ab initio uſq; ad quintum caput deſcribitur Tobiæ patris ſeu ſenioris,

1. Religio.
2. Coniugium.
3. Pietas.
4. Crux ſub Sennaherib.

5. Offi-

5. Officium pietatis in ſepeliendis mortuis pijs.
6. Cœcitas.
7. Oratio.
8. Ieiunium.
9. φιλοστοργία, hoc eſt, paternus amor erga filium.

II. A Quinto uſq; ad decimumtertium deſcribitur Tobiæ Iunioris, 1. Profectio in Rages ciuitatem Medorum, ad domum Gabelis. 2. Liberatio per Angelum à piſce. 3. Coniugium cum Sara Raguelis filia. 4. Oratio 5. Reditus. 6. Sanatio patris. 7. Angeli diſceßio, &c. quæ omnia coniugij ſtatum, qui per Angelos etiam adminiſtratur, nobis commendant, ut ſit inter nos honorabile, Ebre. 13.

III. A decimotertio capite uſq; ad finem, deſcribitur ſenioris Tobiæ. 1. Gratiarum actio. 2. Prophetatio de Ieruſalem. 3. Anni. 4. Obitus. 5. Sepultura, cum hiſtoria de Niniuæ perditione, Ieroſolymæ reſtauratione, iunioriſq; Tobiæ reditu ad ſuos, morte, &c. Sic Deus ipſe gubernat œconomiam, & adeſt fidelibus coniugibus in omnibus ſuis afflictionibus.

DE LIBRO IVDITH.

LIBER Iudith ab ipſa IVDITH nomen habet, & inter Apocrypha computatur.

Du-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Dubitatur enim an ſit Hiſtoria, an uerò excogitatum quiddam, ſicuti habet tragœdiæ formam. Vtut autem ſeſe res habet, eſt liber utilis, & in Nicena Synodo confirmatus, ut inter ſacros Bibliorum numeretur libros. Depingit enim impiorum tyrannidem, horrendum uerò exitum. Deinde piorum fiduciam & uictoriam, tametſi ſub cruce exercentur.

Capita ſunt ſedecim, quæ ſic diuiduntur.

I. Ab initio uſq; ad octauum Caput continet primùm in genere uictoriam Regis Nabuchdonoſor, per Holofernem principem. II. Deinde minas & indignationem Holofernis contra Iſraëlitas. III. Poſtremò Iſraëlitarum nunc reſiſtentiam, nunc trepidationem, ut fit in cruce Sanctorum propter infirmitattem carnis, Diabolo per ſuos nimirum ſæuiente.

II. Ab octauo uſq; ad Decimum tertium, deſcribitur ipſius Iudith (quæ fuit uidua Iudæa, de tribu Simeon) conſtantia & ſpes liberationis. 2. Oratio. 3. Aſtutia. 4. Succeſſus. 5. Audacia in obtruncando Tyranno. 6. Reditus in ciuitatem Bethuliam, ut certò ſtatuamus, Deum ſaluare poſſe tàm in paucis, quàm in multis: tam per mulieres, quàm per uiros, ut uictoria ſit à DOMINO, cuius uirtus in infirmitate noſtra perficitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

III. A Decimo tertio capite uſq; ad finem canunt Iudæi triumphum poſt uictoriam, & hoſtibus interfectis agunt gratias Iudith, & ipſa Iudith Deo gratias agit, & tandem in bona ſenectute ex hac uita diſceſſit. Laus, Gloria & Honor DEO, qui profligatis impijs, ſuos electos, quibuscunq; tandem medijs defendit & ſeruat.

DE LIBRO HESTER.

LIBER Heſter ab Heſter, muliere Iudæa nomen habet, quæ ducta eſt in uxorem ab Ahaſuero, qui aliàs dicitur Artaxerxes, Cyri in Imperio Perſico ſucceſſor. Quæ enim in hac hiſtoria continentur, contigerunt in Monarchia Perſica, poſt reditum Iudæorum ex Babylonia, ſed ante inſtaurationem populi.

Porrò Deus, ut conſeruaret populum ſuum, in quo Chriſtus naſceretur, & hic mirabiliter propulſauit periculum, quod in omnes Iudæos, qui reliqui adhuc erant in Perſia, intendebatur, ut hoc exemplo conſolaretur eos, qui domum redierant, & excitaret eos, ut confidenter & alacriter pergerent in reſtauranda ea politia, in qua Chriſtus prædicaturus eſſet Euangelium, & incoaturus ſuum regnum.

Quantum ad libri diuiſionem attinet, obſeruandum eſt, nouem priora capita tantum in

Ebræo haberi, Reliquum uerò uſq; ad finem in Ebræo non haberi. Ideoq; & in Germanico Lutheri à reliqua parte ſeparatum, & per ſe poſitum in fine ueteris Teſtamenti.

Sunt alioqui Sedecim capita, ſicut & in libro Iudith, quæ ſic diuidantur, quaſi in modum Comœdiæ. Vt primus actus ſit uſq; ad Quartum caput, in quo Regina VASTHI *marito ſuo inobediens repudiatur, uirginumq; pulcerrima* HESTER *eligitur in Reginam. Sed per exaltationem Aman, & inſidias ipſius, lugent Iudæi, dum omnes de uita propter literas Regio edicto contra eos emiſſas periclitantur, Vt in hoc exemplo Vaſthi & Heſter uideamus, quomodo Deus mirabiliter deponit potentes de ſede, & exaltat humiles. In Aman uerò, quomodo Deus ad tempus permittit Tyrannos florere & ſæuire, ut tandem eò grauius cadant & puniantur.*

Secundus actus eſt à capite quarto uſq; ad nonum, in quo ſequitur conſolatio per hoc, quòd Regina Heſter à Mardochæo multis tandem precibus inducta, ſuorum Iudæorum patrocinium ſuſcipit, & Mardochæo Regis amicitiam conciliat. Vnde tandem Aman ſuſpenſo, poſtquam inſidiæ eius Regi ſunt manifeſtatæ, datiſq; literis, quæ prioribus contrariæ fuerunt, Iudaicus populus mortis periculo liberatur, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

eorum luctus in gaudium conuertitur, ut ita uerùm ſit de Aman, quod Pſalmus habet: incidit in foueam quam fecit. De populo Iudaico uerò: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Tertius Actus eſt in nono capite, de Vindicta, quam Iudæi nunc in filios Aman, nunc in reliquos hoſtes ſuos exercuerunt. Huc uſque in Ebræo.

Quartus Actus eorum quæ ſunt in Ebræo, de ſomnio Mardochæi, unà cum interpretatione, deq; literis contra Iudæos euulgatis, & tandem de oratione Mardochæi, uſq; ad Decimum quartum caput.

Quintus Actus uſque ad finem, de luctu & oratione Heſter, de interceſſione eius ad Regem Ahaſuerum pro Iudæis, & literis euulgatis contra priores, de ſalute Iudæorum, adeoq; de conſtitutione Feſti diei, in memoriam tanti beneficij, Iudæis à Deo per Heſter & Ahaſuerum, nec non Mardochæum, exhibiti. Sic & hodie & ſemper adeſt Deus ſuæ Eccleſiæ, & ſuo populo ad iuuandum in omni neceſſitate. Sit Chriſto gloria in æternum, Amen.

DE LIBRO IOB.

LIBER Iob ab ipſo Iob nomen habet, de quo Ezechielis cap. 14. Si fuerint tres uiri iſti in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipſi iu-

ſticia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum. Quis autem hunc librum ſcripſerit, an Moſes (ut quidam putant) incertum eſt, Nec multum refert hoc ſcire, cùm conſtet hunc librum Spiritus ſancti eloquia continere.

Summa libri eſt, quòd tractat hanc quæſtionem: An etiam pij à Deo adfligantur? Id probat Iob firmis argumentis, quòd Deus etiam pijs innocentibus adflictiones immittere ſolebat, tantùm ad ſuam gloriam, ut Chriſtus Iohan. 9. dè cæco nato loquitur.

Sed huic ſententiæ opponunt ſe amici Iob, & multis ueriſimilibus argumentis contendunt, Iuſtos à Deo non adfligi, Et ſi adfligantur, id propter illorum peccata fieri.

Præmittitur autem beati uiri multiplex calamitas & incomparabilis patientiæ ſpecimen & uirtus. Deinde conſpecta uiri iuſti miſeria, offeruntur occaſiones multiplicum diſputationum, præſertim de ſumma & inexplicabili prouidentia, ſapientia etiam, & ineffabili ſcientia Dei. Aduenientes enim tres amici Iob, uiri ſapientia humana admirabiles, uaria cum ſancto uiro colloquia miſcent. Superuenit & quartus, nempe Elihu, & contra eum acerrimè contendit. Atq; tota huius libri ſumma inter hos quinque uiros agitatur. Contentionem tandem dirimit ipſe Deus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Continet autem hic Liber Quadraginta duo capita, quæ ſic diuiduntur.

In primis tribus capitibus continetur hiſtoria de uarijs afflictionibus Iob, & tentationibus Satanæ, primùm liberos & poſſeßionem Iob, ubi uerò hæc omnia patientißimè tulit, tandem & perſonam ipſius inuadentis, ubi factus impatiens ob doloris magnitudinem, non ſolùm maledicit horribiliter diei ſuæ natiuitatis, ſed etiam laudat mortem contra uitam hanc, cuius eum omnino cœpit ſatietas. Vbi obſeruandum eſt, quomodo inſtet Satan tentando, donec hominem contra Deum enormiter peccare faciat.

A quarto capite uſq; ad octauum deſcripta eſt prima diſputatio inter Iob & amicum ſuum Eliphan Themaniten. Argumentum eſt, quod Eliphas oppoſuit Iob, Deus punit homines tantùm propter illorum peccata. Iob autem reſpondens, Ita ſe hoc habere negat, & queritur, de amicorum moleſtia, quòd magis eum terreant, quàm conſolentur.

Ab octauo capite uſq; ad undecimum, deſcripta eſt ſecunda diſputatio inter Iob & ſecundum amicum Bildad Suiten, de eodem argumento, quod Deus Iob propter peccata ſua puniat,

at, Quod iterum negat Iob ita eſſe, cum queri-
monia, quòd ignoret cauſam ſuæ afflictionis.

Ab undecimo capite uſq; ad decimum quin-
tum, ſequitur tertia diſputatio de eodem argu-
mento, inter Iob & tertium amicum Zophar
Naamathiten, cui Iob proponit hanc quæſtio-
nem. Quare bonis interdum malè ſit. Deinde
ſoluit ipſius argumentum, & tandem queritur
de miſeria omnium hominum in terra.

A decimoquinto uſq; ad Viceſimum ſecun-
dum iterum ordine incipiunt tres amici Iob con-
tra illum diſputare. Primus Eliphas arguit Iob
eſſe peccatorem. Id quod Iob non negat, ſed in-
terim redarguit Eliphan, & ſocios eſſe malos
conſolatores. Secundus Bildad commemorat
quemadmodum ſoleat Deus multis plagis impios
punire, & uult inferre Iob eſſe impium, quia mul
tùm à Deo punitur. Iob reſpondit in ſilentio ſu-
am eſſe fortitudinem. Tertius Zophar arguit:
Malis benè eſſe quidem, ſed non diu, & Iob ta-
lem eſſe contendit. Iob oſtendit contrarium in u-
traq; parte uerum eſſe, ſcilicet & impijs diu be-
nè eſſe in hac uita, Et ſe non eſſe impium.

A uiceſimo ſecundo uſq; ad 32. duo illi
amici Iob, Eliphas & Bildad, tertiò ipſum Iob
adhuc uehementius aggrediuntur, eadem opini-
one, qua prius ex humana ratione nitebantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Sed fruſtra. Stat enim Iob infracto animo, tameti ſi iacet in ſumma miſeria, Et nunc docet eos, nunc iterum addit querimonias, nunc ſe purgat coram amicis, quod fuerit inculpatæ uitæ.

A Triceſimo ſecundo uſq; ad finem, concionatur tandem Deus ipſe coram Iob, conmemorans omnia opera ſuæ potentiæ, uolens ipſum docere, quòd iniuſtè ab eo ſit accuſatus. Ad quam concionem Iob ultimo capite pœnitentiam agit, et reſipiſcit, ac in integrum reſtituitur, nobis omnibus in exemplum ueræ pœnitentiæ. Tantùm de libro Iob, in quo habetur de cruce Sanctorum, & de carnis impatientia, quæ condonatur Sanctis à Deo. Sit etiam gratia Deo in æternum.

DE PSALTERIO Dauidis.

Psalterium à Pſallendo nomen habet, quod canere ſignificat, quia Carmine conſcriptum eſt ad canendum. Antiquitus uocatum eſt SOLILOQVIVM, quia ſolius Chriſtiani hominis cum ſolo Deo colloquium habetur. Dicitur & PARVA BIBLIA, quia breuiter omnia, quæ in Biblijs habentur, continet, ut:

1. Hiſtorias.
2. Legem.
3. Promiſsiones.

4. Fidem.
5. Conſolationes.
6. Pœnitentiam.
7. Bona opera.

Autor Pſalterij DAVID Rex & Propheta eſt, dictante SPIRITV ſancto, Matth. 22. Quomodo Dauid in Spiritu uocat eum DOMINVM?

Sunt autem Pſalmi numero centum & quinquaginta, qui tripliciter diuidi poſſunt.

Prima diuiſio.

Alij uocantur propriè Pſalmi, alij uerò Hymni. Pſalmi dicuntur, quoties Dauid aliquid à Deo petit. Hymni uerò, quoties pro accepto beneficio gratias agit.

Secunda diuiſio.

Pſalterium diuiditur apud Ebræos in Quinq; libellos, qui diſcernuntur in uulgata editione Latina per Amen, Amen, ſeu Fiat, fiat.

I. Primus libellus continet Quadraginta Pſalmos & unum, qui ſunt omnes ipſius Dauidis, Vnde & totum Pſalterium ei adſcribitur. Et durat hic primus Libellus uſque ad Pſalmum: Quemadmodum deſiderat Ceruus, &c.

II. Secundus libellus continet 31. Pſalmos, qui in principio filijs Choræ Cantoribus adſcribuntur. Deinde ſunt Dauidis omnes præter

unum Aſſaphi, & ultimum Salomonis, & durat hic ſecundus libellus uſque ad Pſalmum : Quam bonus eſt iſraël Deus &c.

III. Tertius libellus continet 17. Pſalmos, quorum undecim Aſſapho, tres filijs Choræ, unus Dauidi, & duo poſtremi, duobus alijs cantoribus adſcribuntur. Et durat hic libellus uſq; ad Pſalmum : Domine refugium factus es nobis.

IIII. Quartus libellus continet etiam 17. Pſalmos, quorum primi nouem tribuuntur Moſi ſeruo Dei, Reliqui uerò Dauidi. Duratq; hic libellus uſq; ad Pſalmum centeſimum ſeptimum, Confitemini DOMINO &c.

V. Quintus libellus Quadraginta quinq; Pſalmos continet, quorum multi quidem Dauidi tribuuntur, Sed interim quidam incertis etiam autoribus, & ſignantur nunc ante Pſalmum, nunc poſt Pſalmum, nunc utroq; loco per Ebraicam uocem HALLELVIA, ut uideatur eſſe Gratiarum actio Deo pro tali Pſalmo, cuius autor ignoratur. Et durat hic Quintus Liber uſq; ad finem Pſalterij.

Tertia diuiſio.

Pſalmi omnes ſunt Quintuplices. Nam alij ſunt
- 1. Orationes.
- 2. Gratiarum actiones.
- 3. Conſolationes.
- 4. Prophetiæ.
- 3. Doctrinæ.

I. Ora

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

I. Orationes ſunt omnes Pſalmi, quibus aliquid à Deo petimus. Vt, Miſerere mei Deus &c. Item, Exaudi nos Domine. Item, Domine, ne in furore arguas me &c.

II. Gratiarum actiones ſunt omnes Pſalmi, quibus gratias agimus Deo pro beneficijs acceptis, ut: Benedicite, Confitemini &c.

III. Conſolationes ſunt omnes pſalmi, quibus nos inuicem conſolamur. Vt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Beatus uir &c.

IIII. Prophetiæ ſunt omnes Pſalmi, quibus prædictus eſt MESSIAS cum ſuo regno, ſua reſurrectione, aſcenſione. Vt: Domine Deus noſter. Eructauit cor meum uerbum bonum. Exurgat Deus, & diſsipentur gentes &c.

V. Doctrinæ ſunt omnes Pſalmi, qui continent Hiſtorias & morum inſtructiones. Vt: Ecce quàm bonum & quàm iucundum. Qui habitat in abdito Altiſsimi, & in umbra Omnipotentis commoratur, &c. Niſi Dominus ædificauerit domum &c. Item, Super flumina Babylonis.

Super hæc omnia multiplex eſt vſus Pſalterij, vt quoties

1. Dolet tibi cor.
2. Humana ope deſtitutus es.
3. Ab hoſte preſſus.

4. A furibus moleſtatus.
5. In exilium pulſus.
6. Inſidijs aliorum obnoxius.
7. Vxore & liberis priuatus.
8. Paupertate preſſus.
9. Morbis correptus.
10. Inuidia multorum preſſus.
11. Contemtus habitus.
12. Ab officio depoſitus, &c.

Obſeruandum eſt autem, uulgatam editionem errare in numerandis Pſalmis. Ideo ſecundum Ebraicam ueritatem numerari eos oportet.

Obſeruandum eſt & hoc, Dauidem cum ſua Cithara pingi, propter hos Pſalmos, ab ipſo Cithara decantatos.

DE LIBRIS SALOMOnis Regis.

SALOmoni Regi tres adſcribuntur Libri, ut ſunt Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Cantica canticorum, Qui ſic inter ſe diuiduntur. 1. Prouerbia pro iuuenili. 2. Eccleſiaſtes pro uirili. 3. Cantica uerò pro ſenili ætate: Nam liber Prouerbiorum continet doctrinam de obedientia, de bonis operibus & moribus, quibus ornatur Chriſtiana iuuentus. Eccleſiaſtes continet do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

ctrinam de cruce, & conſolationes in tentationibus, quibus in religione & pietate prouecti tentantur & adfliguntur. Cantica canticorum ſunt quædam ſuaues gratiarum actiones, quibus pij hinc in plena ſenectute migraturi Deo acceptum referunt totum hoc, unde ſunt hic ſuſtentati.

DE LIBRO PROVERbiorum.

LIBER Prouerbiorum præter hoc, quod continet egregias ſententias, quibus docet partim timorem Dei, & fidem in Deum, partim honeſtos mores in humana uita, clariſſimam habet etiam orationem nomine Sapientiæ, de uerbo Dei æterno, quo omnia condita ſunt, & gubernantur, quod eſt Ieſus Chriſtus Dominus noſter.

Diuiditur autem hic liber in hunc modum.

Ab initio uſq; ad decimum caput, ſunt quædam communes adhortationes, loco præfationis ad ea, quæ decent hominem Chriſtianum, ut ſunt adhortationes ad Sapientiam, Diſciplinam, Intellectum, Honeſtatem & Probitatem, in primo capite.

In ſecundo capite, ad audiendum & diſcendum uerbum Dei, additis promiſſionibus.

In tertio capite, ad credendum uerbo Dei, ad rectè utendum bonis & poſſeßionibus. Ad patiendum aduerſa in cruce.

In quarto capite, ad obedientiam erga parentes additis promißionibus.

In quinto capite, ad caſtitatem, contra ſcortationem & adulterium.

In ſexto capite, ad confidentiam in Deum, contra confidentiam in homines. Item, ad laborandum in iuuentute.

In ſeptimo ad concordiam & caſtitatem contra Adulterium. Idq; grauißimè.

In octauo & nono capitibus commendat Sapientiam, hoc eſt, Verbum Dei præclarißimè. Et huc uſq; præfatio.

A decimo capite uſq; ad uiceſimum quintum, ſubijcit Prouerbia, ſeu Sententias, quæ cùm in ſingulis capitibus multæ & uariæ ſint, non poſſunt capitum ſummaria oſtendi.

A uiceſimo quinto, uſq; ad triceſimum caput, ſequuntur Prouerbia, quæ Salomoni quidem adſcribuntur, ſed ex certo libro pro Sebuam forte & alios quoſdam Scriptores Ezechiæ Regis, transſcripta.

In ultimis duobus capitibus etiam ſunt Prouerbia Salomonis, ſed ſub alienis titulis. Vt Agur & Lamuel, quibus Salomon creditur eſſe appellatus. Primùm à congregando, quia congre-

gregauit huiuſmodi Prouerbia. Deinde à præſentia Dei, quia Deus tempore Salomonis fuit cum Iſraëlitis.

DE LIBRO QVI ECCLEſiaſtes dicitur.

SEcundus liber Salomonis Eccleſiaſtes dicitur, quia Salomon Eccleſiaſtes uocatus eſt, hoc eſt, Concionator, uel quia loquitur ad multitudinem, non ad unum tantùm: uel propter ſapientiam, qua copioſè donatus fuit.

Quærit autem hic liber in quouis uitæ genere & hominum inſtitutione, firmam in hoc ſeculo felicitatem, ſed non inuenit, niſi uanitatem.

Itaq; huc tandem perueniet, ut pronunciet, homini nihil melius eſſe, quàm Deum timere, & mandata eius obſeruare, ut quicquid in hoc ſeculo acciderit, homo tamen in iudicio Dei conſtet. Sed quia hæc ſine Chriſto fieri nequeunt, ideo hic liber, ut reliqui lectorem ad Chriſtum mittit.

Sunt autem duodecim capita, quæ ſic diuidantur.

Ab initio uſq; ad octauum caput, maturæ ætatis uirum inſtituens, docet in mundi rebus nihil eſſe perpetuum, ſed caduca & breuia uniuerſa,

uerſa quæ cernimus. Et damnat omnes, qui felicitatem alibi, quàm in Deo ponunt. Damnat enim poſt Præfationem, quæ de rerum natura agit.

In Capite.	1 Sapientiam 2 Lætitiam 3. Inſtabilitatem 4. Violentam calumniam 5. Multiloquium, & garrulitatem & mendacium 6. Auaritiam 7. Breuitatem dierum.	huius mundi.

Ab octauo capite uſq; ad finem proponit ſapientiam cum ſuis effectibus, & deinde fructibus, uera nimirum pœnitentia, uitæ emendatione, Eleemoſyna, &c. Docetq; uerè beatos eſſe, qui Deo coniunguntur, & uniuntur per religionem & pietatem, ſimulq; uſum legitimum aliarum rerum.

In fine recenſet incommoda Senectutis atq; deſtitutionem omnium uirium eius, qui morti appropinquat. Viuat igitur unusquisq; in timore Dei, faciatq; fideliter officium ſuum, & rebus à Deo creatis utatur ad gloriam Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE CANTICORVM Libro.

TErtius liber Salomonis eſt, cui titulus eſt CANTICA CANTICORVM. Edidit enim Salomon multa Cantica, nempe, Mille & quinque. 3. Reg. 4. Sed quia iſtud Canticum cæteris omnibus & excellentius eſt, & glorioſius, uocatur Cantica Canticorum. Continetq́; ſub Metaphora Sponſi & Sponſæ, Chriſti & Eccleſiæ, ſeu omnium piorum arcana myſteria. Nam etſi Carmen eſt Euchariſticon, quo aguntur gratiæ Deo, quòd ornauerit Iſraëliticam politiam maximis beneficijs, Regno ſcilicet & Sacerdotio: Tamen adumbrat Regnum Chriſti, pro quo gratias agunt Deo omnes, qui bonum certamen hic certauerunt, quibus repoſita eſt corona iuſticiæ in cœlo, dum ſuo Sponſo formaliter & æternaliter coniunguntur.

Quia autem non poteſt diuidi in partes, cum per octo capita, ſit perpetuum quoddam colloquium Sponſæ & Sponſi CHRISTI, cum ſuis promiſsionibus & piorum fide apprehendentium promiſsiones: Summa hæc tenenda eſt, quòd hic paruus liber continet præclara Encomia:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

I. De regno Dei.
II. De Miniſterio uerbi.
III. De ueritate donorum Spiritus ſan-
ſancti.
IIII. De perpetua felicitate propter Chri-
ſtum.
V. De defenſione.
VI. De tranquillitate.
VII. De pace &c.

DE LIBRO SAPIENTIÆ.

QVanquam hic liber ex titulo uidetur eſſe Salomonis, tamen adſcribitur PHILONI, Iudæorum ſapientiſsimo & doctiſsimo, qui Legatum Iudæorum egit apud Imperatorem Caligulam, contra cuius & ſimilium impiorum Principum tyrannidem, hunc librum Philo Iudæus ſcripſiſſe uidetur, ut merito Philoſophia, ſeu Philonis ſapientia dici poſsit, Liber noſtris temporibus admodum conueniens. Commendat enim Verbum Dei contra ſæuitiam & tyrannidem Impiorum, qui ſuis ſubditis uerbum Dei fauere nolunt, ſicuti Caligula Iudæis ſuam religionem interdixit.

Obſeruabis autem ſapientiam in hoc libro uocari uerbum Dei, & librum hunc interpreta-

tatio-

ſtationem eſſe primi præcepti. Inde tandem omnis ſapientia promanet.

Porrò capita huius Libri ſunt vndeuiginti, quæ ſic diuiduntur.

I. Ab initio uſq; ad ſextum Caput, inſtituit collationem inter iuſticiam piorum, & cogitationes impiorum. Deinde inter bonitatem piorum, & conſilia impiorum. 3. Inter ſimplicitatem piorum & Tyrannidem impiorum. 4. Inter Martyrium fidelium, & inter infelicitatem infidelium. 5. Inter Conſtantiam, præmia & felicitatem piorum, & inter condemnationem impiorum.

II. A ſexto capite uſq; ad decimum ponit grauiſſimas adhortationes, quibus hortatur impios ad amplectendam ſapientiam, id eſt, uerbum Dei, & Diſciplinam, id eſt, pœnitentiam & reſipiſcentiam, ubi ſapientiam indicat acquiri fideli oratione.

III. A Decimo capite uſque ad Decimum ſextum commendat ſapientiam, et ab exemplo Patriarcharum, & à miraculis ac beneficijs Dei uarijs erga ſuum populum, Idq; contra Idolatriam & impietatem, cuius maledictionem ponit. Item ſubſannationem & deteſtationem, interim dum laudat miſericordiam Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

IIII. A Decimo ſexto capite uſq; ad finem libri, iterum confert iuſticiam & præmium pio- rum, cum iniuſticia & pœnis impiorum, in ſe- rendo exemplum de interitu Ægyptiorum. Tan- tùm de hoc libro, ex quo multa Eccleſiaſtica cantica ſunt deſumta.

DE LIBRO IESV Syracidæ.

HIc liber, huc uſq; uocatus ECCLESIA- STICVS, hoc eſt (ut quidam interpre- tantur) Eccleſiaſtica diſciplina, multum uſita- tus, tametſi inter Canonicos libros non ſit repu- tatus, uocatur proprio nomine IESVS SY- RACH, ab autore(ut indicat Præfatio) uixit poſt omnes ferè Prophetas, in ultima parte pau- lò ante Chriſti aduentum in carnem, Vir admo- dum pius & doctus, nimirum ex Schola & Bi- bliotheca Ægyptiorum in lucem prodiens, hunc librum ex multorum doctorum hominum ſcriptis concinnauit.

Eſt autem Liber inſignis, atq; in uſum uulgi conuenientiſſimus & utiliſſimus, unde ciuis aut Paterfamilias diſcat Pietatem, Probi- tatem & Prudentiam, Qualiter ſe gerat, Pri- mum erga Deum. 2. Erga uerbum Dei. 3. Erga Miniſtros uerbi. 4. Erga Parentes. 5. Erga uxorem & liberos. 6. Erga proprium corpus.

7. Erga

7. Erga ſeruos. 8. Erga poſſeßionem. 9. Erga uicinos. 10 Erga amicos & inimicos. 11. Erga Magiſtratum, & ultimo erga omnes homines, ut meritò liber de domeſtica diſciplina uocari poßit.

Cùm autem non poßit commodè per capita diſcerni, quia non eſt liber ordine partium conſcriptus, ſed ex multorum doctorum libris collectus, & tumultuariè congeſtus, quemadmodum Apes ex uarijs floribus ſuum colligunt fauum, ſatis eſt, in genere quæ continet, indicare.

I. Primùm prouerbiales ſententias, ænigmata & ſimilitudines continet, ut hoc nomine Ieſus Syrach imitator Salomonis eſſe uideatur.

II. Deinde peculiares quaſdam, antiquas & diuinas, de uiris Deo probatis, hiſtorias continet.

III. Præterea pias aliquot orationes & hymnos egregios Deo fundit & canit.

IIII. Poſtremò quibus beneficijs Deus populum ſuum ſit dignatus, quibusq; malis inimicos ſuos cumularit, indicat.

V. In ſumma, liber eſt, diuina ſapientia refertißimus.

DE LIBRIS PROPHETARUM.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Sequũtur libri PROPHETALES. Sunt autem Prophetæ ſedecim. Quatuor maiores, & duodecim minores, de quibus ſuprà.

Summa doctrinæ Prophetarum hæc eſt, Primò quòd docent de futuro regno Chriſti. 2. Deinde multis exemplis & hiſtorijs exponunt primum præceptum. 3. Conſolantur adflictas conſcientias, & ſecuris minantur. 4. Damnant Idolatriam Iudæorum, quam fornicationem uocant.

Eſt autem IDOLATRIA ſeu ſpiritualis Fornicatio, quando populus colit Deum uerum, non ſecundum uerbum & mandatum Dei, ſed ſecundum ſuam bonam (quam uocant) opinionem, Vide Iudicum 7. & 17. Item 3 Reg. 12. Item Oſeæ 2. Nam illa opinio prohibita eſt Deuteron. 12.

DE LIBRO ESAIAE Prophetæ.

ESAIAS inter Prophetas, quorum ſcripta poſt Dauidem extant, iure & meritò primas tenet. Primùm enim coniunctus eſt CHRISTO, non ſolùm fide, ſed etiam propinquitate ſanguinis. Vocat enim Chriſtum Patruelem ſuum, capite 4. Putant autem, Amos patrem Eſaiæ, fuiſſe fratrem regis Amaziæ, è cuius linea Chriſtus eſt. Deinde ſcripſit de Chriſto & regno

cius, non ſolùm plures conciones, quàm alij Prophetæ, ſed etiam clariores ferè ac illuſtriores, quàm Euangeliſtæ. Ideò magis Euangeliſta quàm Propheta dicendus eſſet.

Vixit autem Eſaias tempore tranſmigrationis decem Tribuum, ſub Vzia & Ezechia, regibus Iuda, cum Oſea, Ioël, Amos & Michea in ſecundo centenario quarti Millenarij annorum Mundi, Prophetauitq; ultra centum annos.

Continet autem liber Eſaiæ Prophetæ primum Prophetias Legales & Euangelicas. 2. Hiſtorias, ut Ezechiæ Regis. 3. Exhortationes ad Iudæos & Gentes. 4 Conſolationes. 5. Orationes. 6. Gratiarum actiones.

Sunt autem in libro Eſaiæ Sexaginta ſex capita, quæ ſic diuidantur.

I. Ab initio uſq; ad 13. caput, agit cum Iudæis, nunc acriter eos reprehendendo, nunc contra eos, nunc pro eis prophetando. Pertinacibus enim horrenda mala minatur. Reſipiſcentibus uerò præclaras de Chriſto promiſsiones, eos conſolando proponit. Quam partem claudit Gratiarum actione.

II. De decimo tertio capite uſq; ad 24. tranſit ad Gentes, & contra eas concionatur & uatici-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

natur, ubi nominatim perſtringit. I. Babylonios II. Philiſtæos. III. Moabitas. IIII. Damaſcenos. VI. Iſmaëlitas. VI. Ægyptios. VII. Tyrios. VIII. Sidonios, ut pote malos Iudæorum uicinos, Idolatras, & populo Dei ſemper infenſos, quibus deuaſtationem & alia horrenda mala uaticinatur: Nec interim negligit promiſsiones factas Gentibus ad fidem conuertendis.

III. A Viceſimo quarto uſq; ad 36. redit ad Iudæos, quibus iterum dura concionatur propter illorum incredulitatem. Minatur enim ſuperbæ Synagogæ & impijs Iudæis captiuitatem & alia infortunia, quodq; penitus à Deo deſerentur. Pios uerò & probos conſolatur, quòd Deus ſit reliquias & puſillum ſuum gregem ſeruaturus. Interim non omittit gratiarum actiones pro Euangelio reuelando in nouo Teſtamento.

IIII. A Triceſimo ſexto uſq; ad Quadrageſimum caput, recitat Hiſtoriam Ezechiæ, Regis Iuda, quem, ut pote pium & ardenter orantem Deum, contra impium Regem Aſſyriorum Sennaherib, & morbo perculoſiſsimo laborantem, exaudiuit.

V. A Quadrageſimo capite uſq; ad finem iterum agit cum Iudæis, nunc illorum incredulitatem & idolatriam acriter reprehendendo,

nunc

nunc eos, ut captiuos in Babylone futuros, conſolando. Interim multas egregias Prophetias & promiſſiones de regno Chriſti, de Eccleſia conſeruanda, & uocatione Gentium, in medium proponit. Legi ſubiungens Euangelium, reprehenſioni conſolationem per Euangelium, ut uerius Euangeliſta quàm Propheta dici poſſit. Tantum de libro Eſaiæ.

DE LIBRO HIEREMIAE Prophetæ.

HIEREMIAS filius Helchiæ ſacerdotis cœpit prophetare decimotertio anno regni Ioſiæ, quando Rex & Sacerdotes & Populus perditiſſimè uiuebant, donec inuentus fuit liber Legis diuinæ in domo DOMINI ab Helchia, patre Hieremiæ. Tunc Rex pia induens uiſcera, cultum Dei reſtaurauit, & idolatriam exterminauit, ut poſterior liber Regum cap. 22. teſtatur.

Prophetauit uerò Hieremias à decimotertio anno Ioſiæ, uſq; ad captiuitatem Babylonicam, annis ferè 41. Prophetauit autem de Babylonica captiuitate & uaſtitate urbis Ieroſolymæ, adeoq; tempus captiuitatis fore ſeptuaginta annos prædixit. Vbi nobis obſeruandum eſt, quòd quantò propius accelerat pœna, tantò peiores & obſtinatiores ſunt impij, quod ap-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

paret ex Hieremia pariter, & ex hoc noſtro tempore uerum eſſe.

Quanquam autem in Prophetarum libris non poteſt ordo capitum obſeruari, quia ſermones ex ore Prophetarum collecti, magis quàm ab ipſis Prophetis ſcripti eſſe uidentur: tamen eſt quoddam prodire tenus, ſi non datur ultrà. Hieremias igitur tria præcipuè tractat, eaq; non ordine, ſed crebris repetitionibus inter ſe commixta.

Primùm concionatur & obiurgat uehementer impios Iudæos. Deinde prædicit pœnam, nempe, uaſtationem urbis Ieroſolymitanæ. Poſtremò uaticinatur etiam, ut alij Prophetæ, de Chriſto & regno eius, & de nouo Teſtamento.

I. Ab initio uſq; ad uiceſimum caput (præter hiſtoriam, qua uocatus eſt à Deo per uiſionem, & ſigna, nimirum uirgam uigilantem, & ollam ebullientem, quibus Deus oſtendit iram ſuam ſubitaneam, & uehementem contra populum ſuum peruerſum ac rebellem, per Regem Babylonis, uirgam & ultorem Dei) præter, inquam, hanc Hiſtoriam, reprehendit Ieremias Iudæorum impietatem, idolatriam, ſcandala, flagitia, et crudelitatem in Prophetas, ut omnes ferè conciones ſint pœnitentiales, ſeu ad pœnitentiam grauiſſimæ adhortationes, præter Prophetias de captiuitate

tate Babylonica, & præter conſolationes, quibus & DEVS Prophetam contra tentationes, & Propheta populum è captiuitate liberandum conſolatur.

II. A uiceſimo uſq; ad quadrageſimum, præter hiſtoriam de cruce & calamitate Prophetæ, & præter egregias promiſsiones, de reditu ex captiuitate, de Chriſto, &c. populo Iudaico, & præcipuè Principibus minatur extrema, nempe captiuitatem & omnia mala, quæ per hoc exaggerantur, quòd Deus ipſe ſignificat, ſe uelle ſtare à parte Chaldæorum contra ſuum populum, & unà cum Chaldæis affligere populum ſuum, quod omnium eſt horribiliſsimum, ſcilicet, Deum non eſſe cum ſuo populo, ſed contra ſuum populum.

Deinde minatur etiam falſis Prophetis & Prædicatoribus, qui dixerunt Principibus & populo placentia, & non ſecundum uerbum Dei.

Poſtremò recitat hiſtoriam de Zedechia rege, quòd ſicut contemto uerbo Dei, confugiebat ad humana præſidia, ſic etiam acciderunt ei cum ſuis, miſeria & calamitates, quæ ſunt merces Tyrannorum.

III. A Quadrageſimo capite uſq; ad finem libri, præter exempla uaria, quòd ſcilicet Deus Prophetam liberat & ſeruat, Quòd Deus ue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

rus eſt in ſuo uerbo, Et quòd uerbi ſui contemtores punit. Deinde præter admonitiones ad Iudæos in Ægypto, & conſolationem, qua Baruch ſcribam ſuum Hieremias conſolatur, uaticinatur contra uicinas Gentes, Ægyptios, Philiſteos, Moabitas & alia regna Deinde contra Regnum Babylonis, per Medos & Perſas deſtruendum.

Poſtremò claudit librum hiſtoria deuaſtationis Ieruſalem, & populi in Babylonem abductione; ut uideat unuſquisq; Dei conſuetudinem, qua ſolet punire eos, qui contemto uerbo Dei non emendant uitam ſuam, nec agunt pœnitentiam. Tantum breuiter de Ieremiæ libro.

DE THRENIS SEU LAmentationibus Hieremiæ Prophetæ.

IN hoc libello, quē inſcribunt THRENOS, id eſt, Lamentationes Hieremiæ, deflet Propheta uaſtationem Ieroſolymæ & Regni Iuda, & populi miſeram captiuitatem, quam nec comminationibus nec promiſſionibus potuit auertere, propter populi incredulitaem & uerbi Dei contemtum: Subinde uerò promiſſionibus Dei ſeſe conſolatur & populum, atq; precibus ſuis comittit hanc cauſam Deo.

Scri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Scribuntur autem hi Threni hoc ordine in Ebræo, ut primus uerſus incipiat ab Aleph, ſecundus à Beth, Tertius à Gimel, & ſic conſequenter, ſeruata literarum Alphabeti ſerie, propter memoriam hoc modo iuuandam, ſicut hodie à quibuſdam idem obſeruatur.

Porrò ſicuti ſunt quatuor Capita per orationem Hieremiæ in quinto capite, ſic ſunt etiam quatuor Carmina, iuxta repetitionem Alphabeti, in ſingulis capitibus.

In Capite.	1. De infortunio populi & regni Iudaici.	cũ planctu conqueritur.
	2. De negligentia Prophetarum.	
	3. De miſericordia Dei.	
	4. De deſtructione Templi, fame, & alijs pœnis populi Iudaici, per peccatum commeritis.	

DE LIBRO BARVCH.

Liber BARVCH ab autore nomen habet quicunq; is fuerit. Nam non eſt ueriſimile fuiſſe Baruch ſcribam Hieremiæ, cuius fit mentio Hieremiæ 45. ſed alium quendam eiuſdem nominis, ſed non tanto ſpiritu donatum. Ideo conſtat etiam hunc librum non eſſe ma-

gni

gni momenti, ſicuti neque Tertius & Quartus Eſdræ.

Continet autem hic liber BARVCH, præter Epiſtolam adiectam, quinq; capita, quorum ſumma hæc eſt. Sicut ſcripſit hunc libellum in captiuitate Babylonica, ſic tribuit etiam Deo iuſticiam, qui meritum Iudæis ſupplicium irrogarit.

Secundò confitetur peccatum, accuſatq; Gentis ſuæ ceruicoſam inobedientiam atq; perfidiam.

Præterea ueniam orat delictorum, & ut Deus ſui populi miſertus, tandem reducat eum in patriam.

Poſtremò, ut fidem in cordibus illorum excitet, promittit reſtitutionem Iſraëlis.

Epiſtola uerò Hieremiæ adſcripta, & adiecta libello Ruth, eſt admonitio contra Idololatriam, ne captiui in Babylonia, à DEO uero auerſi, Deos Babyloniorum reuereantur. Idcirco grauiſſimè inuehitur in Idololatriam, ſuadens ut uerum Deum adorent, & ei ſoli ſeruiant. Eſaias à diuina uiſione, Hieremias à diuina altitudine nomen habere uidetur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE LIBRO EZECHIE-lis Prophetæ.

EZechiel, qui à fortitudine nomen habet, in Chaldæa prophetauit, exordiens ſuam Prophetiam iuxta fluuium Chebar. Ductus eſt enim ſub Ieconia Rege Iuda (qui & iunior Ioachim dictus eſt) cum Daniele & reliquis Iudæis in captiuitatem, ſexto anno priuſquam Ieruſalem & Templum penitus fuit deſolatum.

Fuit autem ſeruus Sacerdotis, ſicut Hieremias, & eodem tempore cum Hieremia, nec non idem argumentum tractans, ſcilicet, de captiuitate Babylonica. Niſi quòd Hieremias Ieroſolymis, Ezechias autem in Chaldæa ſeu Babylone prædixit Iudæorum futuram calamitatem. Deinde Ezechiel ordine Hieremiam Prophetam ſequitur, ita ut Hieremias ſit prior annis & officio, Ezechiel poſterior, Atq; hi mutuò Prophetas comprobarunt. Nam dum illi, qui ſub Ieconia in Babylonem migrauerant, impatientia fracti inciperent ægrè ferre, quod obedierant uoci Prophetæ Hieremiæ, cuius perſuaſu abducti ſe dederant Babylonijs, ab hoc Pſeudoprophetis ſolicitati, quaſi à Propheta Hieremia ſeducti fuiſſent, Deus excitauit hunc Ezechielem Prophetam in Babylone, ut confir-
maret

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

maret Prophetiam Ieremiæ, & captiuos conſolaretur.

Diuiſio ſummaria Prophetiæ Ezechielis.

A primo capite (præter obſcuram illam Quadrigarum uiſionem, de Chriſti regno in omnes quatuor angelos Mundi dilatando, quã accepit Ezechiel à Domino, ſtatim in ipſa ſua uocatione, quæ durat uſq; ad quartum Caput, uerſatur in hoc uno potiſſimum uſq; ad uiceſimum quintum caput, quòd prædicit multò durius & uehementius quàm Hieremias, quomodo Ieroſolyma deſtruatur, & populus cum regibus & principibus peſſum eat. Interim tamen addit promiſſiones de reditu in terram Iuda.

Porrò oſtendit Propheta, Primùm Peccata II. Perfidiam. III. Scelera. IIII. Supplicium. V. Captiuitatem Zedechiæ Regis & populi Iudaici, Interdum per Viſiones, ut cap. 1. 9. 10. 11. Deinde per figuras, ut cap. 45. Nunc per Similitudines, ut cap. 12. 15. Item per Ænigmata, ut cap. 17. Nec non per Carmina, ut cap. 19. Item per Allegorias, ut cap. 23 24. Interdum per Prophetiam & manifeſtas prædictiones & criminationes, ut cap. 6. 7. 11. 14. 16. 20. 21. 22.

A Viceſimo quinto uſq; ad 34. Gentibus Iudeæ regioni uicinis (quia uocibus ridiculis & con-

contemtibilibus inſultabant Iudæis, fauentes illis cladem illam, & quòd unum Deum colerent, exprobrantes) multa, ſicut alij Prophetæ, aduerſa uaticinatur, quò generalem curſum operum Dei declinaret. Nam fermè cum impiorum ſucceſſu & credentium oppreßio apparet, & econtra horum ſalus cum illorum interitu commiſcetur.

Porrò gentes contra quas prophetat, ſunt, I. Ammonitæ. II. Moabitæ. III. Idumæi. IIII. Palæſtini, cap. 13. V. Tyri, cap 26. 27. VI. Sidonij, cap. 28 VII. Ægyptij, cap. 29 30. 31 32. Quibus addit capite triceſimo tertio grauem exhortationem ad pœnitentiam, Tubæ ſonanti comparans Miniſterium uerbi.

A Triceſimo ſecundo capite uſq; ad quadrageſimum, præter malorum paſtorum taxationem & Idumæorum increpationem, pulcerrimè de Spiritu & Regno Chriſti, & qui tyranni prope finem Mundi in Regno Chriſti futuri ſint, nimirum GOG & MAGOG (id eſt, Turca, iuxta communem interpretationem) uaticinatur. Vtitur interim egregijs paradigmatis ſeu ſimilitudinibus, ut cap. 37. de oßibus aridis, ducto argumento à reſurrectione corporum.

A Quadrageſimo capite uſq; ad finē, prophetat de reædificatione Ieruſalē, et diuiſione terræ ſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

cundum Tribus duodecim, in conſolationem Iudæorum, quò non dubitarent de reditu in terram promiſsionis, & Religionis atq; Politiæ reſtitutione, Quæ tamen omnia ſpirituali illa uiſione (ſicut in principio de uiſione quadrigarum) uidentur adumbrare cœleſtem ciuitatem, id eſt, Eccleſiam Chriſti, quæ cœleſtis & æterna Ieruſalem uocatur, de qua in Apocalypſi.

DE LIBRO DANIELIS Prophetæ.

DANIEL, qui à iudicio diuino nomen habet, primum in Babylone ſub Ieconia rege iuuenis adhuc admodum abductus eſt. Deinde Regio fauore promotus, præſertim poſtquam Regis Nabuchdonoſor ſomnia interpretatus eſt. Poſtremo manſit ibi ſeptuaginta annos, & uixit uſq; ad tempora Cyri Regis Perſarum, ut in fine primi capitis apparet, & ex capite 9. manifeſtum eſt. Is tam inſigni Spiritu præditus fuit, ut non ſolum uiderit uenturum regnum Chriſti, & manſurum perpetuò, atque alia regna deſtructurum, ſed etiam numerauit Hebdomadas annorum, quibus Chriſtus uenturus eſſet.

Nam in hoc totus incumbit, ut Chriſti glorioſum & æternum Regnum magnificè efferat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

ac prædicet, & præ illo omnia regna mundi uana & caduca oſtendat.

Porrò hic obſeruandum eſt, Danielem uti Chaldaico ſermone uſq; ad initium octaui Capitis. Præterea quòd canticum trium puerorum, & Suſannæ ac Belis hiſtoriæ, ac fabulæ Draconis, neq; in Chaldaico, neq; Ebraico ſermone habeantur, neque teſtimonium habeant in ſacra ſcriptura, quòd Daniel ſit iſtorum libellorum autor: Ideo ſeparantur in correctioribus Biblijs à ſcripto Danielis, & ſeorſum per ſe ponuntur, ſuam habentes utilitatem ad ædificationem. Sunt autem in libello Danielis:

1. Exempla, 1. 2. 4. 5. 6. cap.
2. Hiſtoriæ, 2 3. cap.
3. Reuelationes, 2. 4. cap.
4 Viſiones, 7. 8. 10. cap.
5. Miracula, 3. 6. cap.
6. Conciones, 4. 5. cap.
7. Orationes, 9. cap.
8. Gratiarum actiones, 2. cap.
9. Prophetiæ, 9. 11. 12. cap.

DVODECIM CAPITA DAnielis à ſe inuicem ſic diſcernuntur.

In primo capite præter hiſtoriam de Daniele, & ſocijs eius, educatis in aula Regis Babylo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

bylonię, proponitur egregium exemplum pietatis in Daniele, quomodo uixerit inter Gentes.

In ſecundo refertur Regi & ſomnium, & interpretatio eius à Daniele, de quatuor Monarchijs, ubi pingit, I. Res Babylonicorum. II. Perſarum. III. Græcorum. IIII. Romanorum, ſub quibus omnibus Iudæi affligerentur.

In tertio capite deſcribitur Idolatria Regis (poſt defectionem) impietas, & miraculum liberationis trium Puerorum ab incendio.

In quarto capite deſcribitur præter ſomnium de Arbore, qua regnum Babylonicum depingitur, pœna ſuperbiæ Regis, & in gratiam poſt pœnitentiam actam receptio, peccatorumq; condonatio.

In quinto capite deſcribitur primùm Tyrannis Balſazari Regis, filij Regis Nabuchodonoſor, in abuſione ſacrorum uaſorum. Deinde pœna quoq; illius tyrannidis, quòd & regno & uita priuatus ſit.

In ſexto deſcribitur Danielis liberatio, & impiorum uindicta ſub Dario, rege Babyloniorum.

In ſeptimo uidet Daniel ſomnium de quatuor Beſtijs, quibus quatuor Monarchiæ comparantur.

In octauo uidet aliud ſomnium de afflictione ſub impio Antiocho, Alexandri Magni ſucceſſore.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

In nono deinde orat pro liberatione Iudæorum à captiuitate Babylonica, & exauditus, fit certior de aduentu Meßiæ, per Angeli Gabrielis annunciationem de ſeptuaginta Hebdomadibus.

In decimo ſingulare quiddam de Angelis ſcribit, quòd contra malos Angelos pro defenſione piorum hominum, atq; regnorum, pugnare non deſinant.

In undecimo uaticinatur ordine de mutatione regnorũ, & prædicit ſub quibus Monarchijs Iudæi, priuſquam Meßias ueniret, affligerentur. Primumq; quomodo Darius ultimus Rex Medorum ab Alexandro ſit interfectus. Deinde mortuo Alexandro regnum Græcorum ſit in quatuor regna diuiſum, ut, I. in Aſiam. II. Syriam. III. Ægyptum IIII. Græciam. Poſtremò quomodo Antiochus pro ſua Tyrannide populum Iudaicum adflixerit, donec à Iuda Maccabæo prohiberetur & arceretur.

In duodecimo uaticinatur (iuxta communem interpretationem) ſub nomine Antiochi de Antichriſto, quemadmodum & Paulus 2. Theſſ. 2. locum hunc interpretatur. Porrò per regnum Antichriſti intelligit non ſolùm Papatum, ſed etiam regnum Turcicum ſeu Mahometicum, à quibus Eccleſia Chriſti ſub finem mundi uexaretur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

CANTICVM trium puerorum uulgata editione locum habet in tertio capite Danielis, ubi creaturas omnes ad laudandum Deum inuitant.

Hiſtoriæ Suſannæ conſolatoria hæc eſt, quòd homines mendaces & calumniatores produntur tandem, & ignominia adficiuntur. Qui uerò ſunt integri & candidi, liberantur ab infortunio.

Hiſtoria Idoli Belis fraudem Papiſtarum etiamnum hodie prodit, qua miſeros homines per ſuas impoſturas ſeduxerunt hactenus, & adhuc multis in locis ſeducunt.

Hactenus de quatuor maioribus Prophetis. Sequuntur nunc duodecim minores Prophetæ, in quorum libris unum illud præcipuum argumentum eſt, quòd cupiant Chriſti regnum propagare & amplificare, tametſi diuerſis rationibus, Vt:

I.	OSEAS.	Prophetarunt contra decem Tribus, ſeu regnum Iſraël.
II.	IOEL.	
III.	AMOS.	
IIII.	MICHEAS.	
V.	SOPHONIAS	uaticinatus eſt contra Ieruſalem.
VI.	IONAS	prophetarunt contra Niniuitas.
VII.	NAHVM	

VIII. ABACVC contra Babylonem.
IX. ABDIAS contra Edom.

X. HAGGÆVS XI. ZACHARIAS XII. MALACHIAS	Populum ad reædificandam ciuitatem urgebant.

Adhuc aliter.

Anno ante Chriſtũ natũ.	1. IONAS 2. ABDIAS	Sub	Achab, Ierobo. am — Regi b. Iſrael.
An: 496 uixerunt & prophetauerũt Prophetæ.	3. ESAIAS 4. OSEAS 5. IOEL 6. AMOS 7. MICHEAS 8. NAHVM 9. ABACVC 10. HIEREM. 11. SOPHON. 12. EZECH. DANIEL.		Sub Vſia & Ezechia regibus Iuda, tempore migrationis decem Tribuum. Paulò poſt, ſub Manaſſe rege Iuda, an. 756. Inſtante migratione Iuda, an. 663. In ipſa captiuitate Iudæ, anno 598.

HAGGÆVS ZACHARIAS MALACHIAS	Poſt populi reditum ex Babylone 559.

DE LIBRO OSEAE *Prophetæ.*

OSEAS à ſalute nomen habet, propterea & legitimam ſuam uxorem ex mandato Dei duxit, ſed cum tali ignominia, quòd ſit uocata Scortum illius, ut fit, ubi mundus furit contra Miniſtros uerbi. Abſit igitur, ut Prophetam in fornicatione uixiſſe ſentiamus.

In initio concionum ſuarum deſpondet Iſraëlitas, Domino Deo noſtro in iuſticia & iudicio, in miſericordia & miſerationibus, & reconciliat eos Dauidi Regi ſuo. Sic enim uocat Chriſtum ex ſtirpe Dauidis naſciturum.

In fine autem minatur Morti magna ſecuritate interitum. ERO (inquit) MORS TVA O MORS, ERO MORSVS TVVS INFERNE &c. Interim fortiter et conſtanter Iſraëlitis contra Idolatriam Principum, Sacerdotum & populi prædicauit. Deinde de Chriſto & regno ipſius potenter uaticinatus eſt, ut ſunt hæc omnium Prophetarum duo peculiaria officia, alterum ex Lege, alterum ex Promiſſionibus, pro quibus ut hæretici & ſeditioſi ad mortem ducti ſunt.

Ab initio uſq; ad 14. caput, ſunt uaticinia, & obiurgatoriæ conciones contra regnum Iſraël, quod propter idolatriam, quam ſpiritualem Fornicationem uocat, non ſolùm populus, ſed etiam Principes & Sacerdotes captiuitate corporali & æterna (niſi egerint ueram poeni-

tentiam) à Deo puniantur. Mitigat enim iſtas comminationes promiſſionibus Dei, ne deſpe- rent, ſed ad Deum reuertantur.

Cap: 2. 3. 11. 12. & 14. ſunt etiam uaticinia & conſolatoriæ conciones de Regno Chriſti & Euangelij prædicatione, de uictoria Chriſti, ſuper Mortem & Infernum. Pariter & de populi Iſraëlitici æterna captiuitate, & liberatione per fidem in Miſericordiam Dei propter Chriſtum.

DE LIBRO IOELIS Prophetæ.

IOEL, qui ab incoando uel deſiderando, nomen habet, quis fuerit, ex qua Tribu, quo tempore, aut ſub quibus Regibus uixerit, incertum eſt, præſertim quia ipſemet nullam de hoc mentionem facit, niſi quòd creditur fuiſſe eodem tempore cum Oſea & Amos. Is interim dum contra regnum Iſra.l uaticinatur, totus in hoc ferè uerſatur, ut oſtendat, quanta mala orbi immineant, propter multiplicia ſcelera & grauia peccata. Vnde & Diuus Petrus in die Pentecoſtes ſuam ſumſit concionem. Acto. 2. Et Diuus Paulus allegat Ioëlis dictum ex capite ſecundo: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, Rom. 10.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Capite primo uaticinatur contra Regnum Iſraël, fore ut Iſraëlitæ in Aſſyriam abducerentur. Intelligit enim Aſſyrios per hæc quatuor genera Vermium, depaſcentium frumenta & fructus, ſcilicet, per Erucam, Locuſtam, Bruchum, & Rubiginem, indicans Iſraëliticum regnum ita paulatim ab Aſſyrijs depopulandum & uaſtandum.

Capite 2. & 3. poſtquam Regi Aſſyriorum ſuum interitum prædixit, ad finem uſq; de Chriſti Regno, de Spiritu ſancto, & de cœleſti Ieruſalem uaticinatur.

Quòd autem VALLIS IOSAPHAT meminit in ultimo capite, non tàm de extremo Iudicio uidetur intelligi debere (tametſi à Iudicio nomen habet) quàm de Eccleſia Chriſti (ſicuti VALLIS ACHOR in Oſea) in qua Gentes iudicantur eſſe peccatores, & uocantur ad pœnitentiam per uerbum Dei, Spiritus Sanctus enim arguit Mundum de peccato.

DE LIBRO AMOS.

AMOS ab onere ſeu iugo nomen habet, & plus, quàm alij Prophetæ omnes, reſpondet ſuo nomini ſingulari uehementia ſua, qua per totum librum reprehendit Iſraëlitas, & inuehitur in eos, tametſi peregrinus apud eos, utpote natus in tribu IVDA, neq; filius Prophetæ, ſed

Paſtor

Paſtor & homo Plebeius, ut ipſemet in ſecundo cap. teſtatur.

Vixit autem temporibus Oſeæ & Eſaiæ, ſicut eſt Deus potens uocare tales ſubito quodam & diuino miraculo, contra impiam poteſtatem, quam ordinariam uocant, ubi neceßitas poſtulat, ſicuti ex rudibus & illiteratis Piſcatoribus Spiritus ſanctus fecit Apoſtolos.

Creditur autem Amos interfectus eſſe ab impio Sacerdote Amaſia fuſte Fullonis.

Capita huius libri ſunt nouem, quæ ſic diſcernantur.

Ab initio uſq; ad Quartum caput uaticinatur contra uicinos Reges Iudæorum & Iſraëlitarum, ut fuerunt Reges Syriæ, Reges Palæſtinæ, Tyri, Edom, Ammon, Moab, & dicit fore, ut à Deo uicißim & ipſi puniantur. Deinde Reges Iſraël & Iuda ſimul, cum admonitione de non contemnendis Dei Prophetis, uaticinatur.

A quarto capite uſq; ad ſeptimum prophetat ſeorſum contra Regnum Iſraël, & ipſis horribilia à Deo minatur. Primò Famem. 2. Caritatem annonæ. 3. Peſtem. 4. Rubiginem. 5. Gladium. Et per Aſſyrios tandem deuaſtationem, interim etiam, dum peccata illorum taxat, hortatur ad pœnitentiam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

A ſeptimo capite uſq; ad finem, præter tres uiſiones, quas uidit contra Regnum Iſraël (ut ſunt I. De examine Locuſtarum. II. De igne incenſo. III. De regula ſuper murum) conflictatur cum impio Amaſia Sacerdote, cui minatur ſummum infortunium. Deinde concionatur de diuitum auaritia, & oppreßione pauperum.

In fine locum inſignem ſubiungit, de Regno Meßiæ, qui citatur à Iacobo Apoſtolo, Actorum decimoquinto. Sicut etiam locus in quinto capite citatur à Stephano, Actorum ſeptimo.

Quòd autem in primo capite de Tribus & Quatuor peccatis loquitur, peccati magnitudinem, & multitudinem adeoq; impœnitentiam & defenſionem intelligit. Tria enim & quatuor faciunt 7. finalem ſcilicet numerum in ſacra ſcriptura.

DE PROPHETIA Abdiæ

ABDIAS nomen habet à cultu Dei, quòd ſeruus ſeu cultor Dei ſit. Putatur autem fuiſſe Prophetarum antiquißimus, ſicut & Ionas, temporibus Achab & Ieroboam, Regum Iſraël. Hic inuehitur contra Edomitas, quibus adflictio Iſraëlitarum magnæ erat uoluptati.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Fuit autem EDOM frater Iacobi, nempe ESAV. Et ſicut ipſe odio habuit fratrem, eò quòd Pater Iſaac ipſi tribuit benedictionem Primogenituræ: Sic tota poſteritas eius odio habuit poſteritatem Iacob, hoc eſt, Iſraelitas, & ubicunque potuit, malum ipſis intulit, omnibus eorum hoſtibus ſeſe adiungens, atq; ita perfidiam mentis ſuæ declarans, ut oſtendit Pſalmus 137. Memor eſto DOMINE filiorum Edom in die Ieruſalem, qui dicunt: Vaſtate, Vaſtate omnia, uſq; ad fundamentum eius.

Eſt tantùm unum Caput, cuius ſumma hæc eſt.

ABDIAS:
1. Prædicit interitum Edomitis.
2. Conſolatur Iudæos.
3. Oſtendit ſalutem eſſe in Sion.
4. Fratribus nullam iniuriam irrogandam docet.
5. Docet colendum eſſe Deum.

DE LIBRO IONAE Prophetæ.

IONAS Columbam ſignificat. Vixit autem paulò antè Eſaiam, et ſub rege Ieroboam. Propheta fuit in Iſraël, ſicuti ſcriptum eſt in ultimo libro Regum, capite 14. in hunc modum.:

Iuxta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Iuxta ſermonem Domini, quemadmodum loquutus eſt per Seruum ſuum Ionam filium Amathi, Prophetam, qui erat de Gad, quæ eſt in Hephet.

Conſtat autem GADHEPHET ciuitatem fuiſſe in tribu Zabulon, ut Ionas fuerit Iudæus, & non Ethnicæ uiduæ filius, tempore Heliæ, cuius fit mentio Lucæ quarto, ut quidam de Iona fabulantur.

Mittitur autem in Aſſyriam, prædicaturus contra ciuitatem Niniuen, quæ fuit potentiſſima, nec non totius Regni Aſſyriorum Metropolis. Vnde licet animaduertere, Deum tunc non ſolùm Iſraëlitarum, ſed Gentium quoq; curam habuiſſe.

Celebre eſt etiam apud Matthæum, capite 12. quod Ionas fuerit typus Chriſti morientis & reſurgentis, ubi dicitur: Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi Ionæ, Prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in uentre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus: Sic erit Filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus.

Quatuor tantùm ſunt capita.

In primo miraculoſa ſatis hiſtoria deſcribitur, quomodo Ionas in mare coniectus à Nautis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

ſit à grandi quodam piſce abſorptus, & in uentre Ceti per triduum in profundo Maris huc illucq; iactatus.

In ſecundo deſcribitur Canticum & gratiarum actio Ionæ ad Deum pro liberatione à uentre Ceti, Vbi ſignificat, quid animi in uentre Ceti habuerit, omni hora uitæ ſuæ finem adeſſe cogitans. Et opus Domini, qui ſolus potens eſt in Cœlo, terra, mari, & omnibus abyſſis prædicat.

In tertio habemus præclarum exemplum pœnitentiæ in Niniuitis, omnibus peccatoribus imitandum. Vbi ſeorſum hæc obſeruanda ſunt, & nullo modo prætereunda. 1. Quòd Deus ſit etiam Gentium Deus. 2. Quòd Deus ſit potens, bonus & iuſtus. 3. Quæ ſit pœnitentia. 4. Quòd uerum ieiunium ſeruiat ad agendam pœnitentiam.

In quarto deſcribitur hiſtoria de carnali ſolicitudine Ionæ, qua ſibi proſpectum uoluit, cum iactura proximorum, Vt eſt magna hominum imbecillitas, & caro timida, etiam in Sanctis. Sed in Deo eſt miſericordia & clementia, erga omnes peccatores, uerè agentes pœnitentiam, Id quòd hîc in Iona & Niniuitis manifeſtè apparet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE LIBRO MICHEAE Prophetæ.

MICHEAS uixit eodem tempore, & ſub iiſdem Regibus, quibus Eſaias, Oſeas & Amos uixerunt, ut ſatis apparet ex titulo. Prophetauit, & contra duas, & contra decem Tribus, id eſt, 1. Contra Reges. 2. Contra Iudices. 3 Contra Sacerdotes. 4 Contra Pſeudoprophetas, tam in Iuda, quàm in Iſraël. Et prædicit perditionem eorum, qui uerbum Dei abiecerunt, & ſine timore Dei uana ſecuti ſunt.

In hoc autem præcipuè celebris eſt, quòd non ſolùm promittit Chriſtum uenturum eſſe, nec exponit tantùm beneficia Regni ipſius: ſed etiam indicat nobis locum Natiuitatis eius: Tu BETHLEHEM EPHRATA, inquit, minimè paruula es, in millibus Iuda, ex TE mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, &c. Qui locus citatur Matth 2.

Sunt autem ſeptem Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primis tribus capitibus ſunt obiurgatoriæ Conciones & Prophetiæ, nunc in genere contra Iſraëlitas, & Iudæ impietatem atque Idololatriam, nec non contra ſcandaloſam uitam: Nunc in ſpecie contra ſumma capita, cùm in

Re-

Religione, tùm in Politia, niſi quòd interim in fine ſecundi capitis credentes conſolatur per promiſsionem de aduentu ueri ſui Paſtoris, Domini noſtri Ieſu Chriſti.

In quarto & quinto ſunt egregiæ promiſſiones & conſolationes, de regno Chriſti per Apoſtolorum prædicationem, in uniuerſum orbem dilatando.

In ſexto & ſeptimo nunc populi impietatem & auaritiam reprehendit. Nunc ſuper mundi malicia, quanta ſuo tempore fuerit, conqueritur.

In fine annectit promiſsionem de regno Chriſti in Ieruſalem incoando, & poſtea per Apoſtolos in omnes Gentes dilatando, damnat interim Synagogas.

DE LIBRO NAHVM Propheta.

NAHVM à conſolando nomen habet, conſolatur enim afflictos Iſraëlitas, per hoc quòd contra Aſſyrios uaticinatur, qui populum Iſraël & Iuda turbarent & exercerent. Quanquam ex ſcriptura non poteſt haberi, quo tempore, & ſub quo Rege Nahum prophetauerit: tamen uidetur poſt Ionam, & paulò ante Eſaiam uixiſſe. Prædicit uerſionem Niniue, quæ

poſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

poſt Ionæ prædicationem ad impietatem relapſa fuerat.

Sunt autem tria tantùm Capita, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite generaliter de regni Aſſyriaci perditione uaticinatur.

In ſecundo ſpecialiter adfuturum eſſe Babylonicum hoſtem prædicit.

In tertio cauſam perditionis indicat, enumerans Aſſyriorum horrenda ſcelera, quorum ſumma genera ſunt, Fornicatio, Latrocinium, & Mendacium. Fornicatio, ſcilicet, in falſo cultu Dei, ſeu in falſa doctrina. Latrocinium in iniuſtis grauaminibus & exactionibus publicis, ad pompam tantùm deſtinatis. Mendacium in contractibus & actionibus.

Finis huius uaticinij eſt conſolatio Iudæorum, quibus annunciat prædicationem pacis, haud dubiè reſpiciens ad tempus noui Teſtamenti ſeu Euangelij Chriſti, quando pax æterna Iudæis eſt prædicata per ipſum Chriſtum & Apoſtolos.

DE PROPHETIA HAbacuc.

HABACVC ab amplectendo nomen habet. Sicut enim Mater infantem complectitur

ctitur, uel alij alios, pectus pectori cor cordi iungentes in amplexu, dum eos conſolantur. Ita Habacuc populum Iudaicum complectitur, & maximè conſolatur, atq; ut in aduerſitatibus in fide conſtantes ſint, hortatur, ita ut Diuus Paulus Romanorum primo præclaram huius Habacuc ſententiam allegauerit ex ſecundo capite: IVSTVS EX FIDE SVA VIVET.

Vixiſſe uidetur Habacuc cum Hieremia, ſed inſtante captiuitate Babylonica, quandoquidem ipſe, ut Propheta Iudaicus, primum contra populum, deinde & contra Babylonios uaticinatus eſt.

Fabula eſt, hunc fuiſſe Habacuc, qui raptus ab Angelo, Danieli in lacum Leonum deiecto, cibum porrigeret.

Quatuor ſunt Capita quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite partim contra Iudæos uaticinatur, præmittens Legis concionem conſolationi Euangelicæ, quæ in ſecundo capite ſequitur, & potentiam Babyloniorum maximam eſſe demonſtrat. Partim à Deo pia expoſtulatione contendit, ut liberato populo ſuo ſumat de Rege Babyloniorum ultionem.

In ſecundo capite ſubiungit Euangelicam conſolationem ex promiſsionibus diuinis, & pro-

promiſsionem de aduentu Meßiæ cito uenturo, ſed interim firma fide expectando.

In terio prophetat de interitu regni Babylonici, præmittens Diabolicam arrogantiam Regis Babylonici contra Deum, & iniuſtam diuitiarum collectionem contra proximum, quæ ſunt duo horrenda latrocinia, ſcilicet, ſpoliare Deum ſua gloria, & homines ſuis bonis.

In quarto, præmiſſa gratiarum actione, & longa beneficiorum Dei commemoratione, tandem orat, ut regnum Babylonicum diuinæ maledictioni ſit obnoxium, Niſi quòd in fine rurſus lætus Iudàicum populum conſolatur.

DE PROPHETIA Sophoniæ.

SOPHONIA Dei arcana ſignificare uidetur, non inconueniens nomen Prophetæ Dei, qui uidet arcana Dei, hoc eſt, Euangelium & regnum Chriſti æternum, promiſsionibus, uiſionibus & reuelationibus Propheticis uſq; ad temporis plenitudinem inuolutum. Qua de cauſa Paulus & Myſterium nominat, Romanos ultimo.

Titulus in primo capite, quis fuerit Sophonia, ex quibus parentibus natus, & quo tempore uixerit, oſtendit. Fuit enim coætaneus Ieremiæ Prophetæ, eadem ferè quæ ille, ſed bre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

uiùs & ſuccinctiùs prophetauit, Nimirum urbis Hieroſolymitanæ uaſtationem, nec non hoſtium, & totius regni Iudæ interitum, & Iudæorum per Chriſtum liberationem, In ſumma, prophetauit impijs Iudæis interitum per uicinas Gentes. 2. Ipſis Gentibus exterminium per alias Gentes. 3. Credentibus Iudæis liberationem per Chriſtum naſciturum.

Tria tantum ſunt Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite criminatoria concione malum, id eſt, interitum ac deuaſtationem regni Iudaici per Regem Babiloniæ uenturam propter impietatem & auaritiam Iudæorum prophetat.

In ſecundo Iudæis pœnitentiam prædicat, deinde uicinis gentibus, Moabitis, ſcilicet, Ammonitis, Philiſtæis, Aſſyrijs & Niniuitis interitum prophetat. Poſtremò ſpem facit iiſdem gentibus, quòd regni Chriſti participes fiant, indicans, Deum in Inſulis gentium adorandum eſſe.

In tertio capite partim impœnitentes Iudæos grauiter obiurgat ac reprehendit, partim præclariſsima concione de Chriſti Regno in uniuerſum mundum propagando, Iudæos conſolatur. De Primoribus in religione & politia inquit: quòd quia ſunt Principes, honorandi ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

ut principes, ſed interim tamen arguendi ut peccatores.

DE LIBRO HAGGAEI Prophetæ.

HAGGÆVS à feſtiuitate & gaudio nomen habet. Is poſt captiuitatem Babylonicam ſub Dario Hyſtaſpe prophetauit, & populum ad reædificandum Templum ſerio tandem urgebat ut cultus Dei rurſus inſtitueretur. Cum præſertim huius ſecundæ domus maior ſit futura gloria, nempe ad quam Dominus Iſrael, ille uerus Meßias, in propria perſona uenturus erat. quemadmodum ſcribit & Malachias.

Duo tantùm ſunt capita.

In primo, populi ingratitudinem & auaritiam reprehendit, atq; ipſis mala minatur, nempe infortunium & egeſtatem, qui proprias domus quidem magnificè exædificare curauerant, ad Templi uerò reædificationem nihil contulerant.

In ſecundo ſunt eædem comminationes propter eandem cauſam, Simul etiam promißiones, quòd Chriſtus ipſe Templum ſecundum ſua præſentia, doctrina & miraculis ornaturus ſit & illuſtraturus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE LIBRO ZACHARIAE.

ZACHARIAS, qui à memoria diuina nomen habet, inter nouiſsimos Prophetas unus, uixit eodem tempore, cum Haggæo Propheta, poſt reditum ex Babylonica captiuitate. Tractat quoq; idem argumentum cum Haggæo, nimirum inſtans & urgens, ut Templum reædificetur, idq; propter Chriſtum, qui breui uenturus eſſet ad Templum ſanctum ſuum. Ideo manifeſtè prophetat de pompa Chriſti, quòd in Aſina & pullo Aſinæ ſit petiturus Hieroſolymam, quod factum eſt paulò ante ipſius paßionem ipſo die Palmarum. Deinde prophetat etiam de ipſius uenditione pro triginta argenteis, quæ per Iudam proditorem facta eſt. Item, de perfoßione lateris ipſius, quem locum allegat Euangeliſta Iohannes.

Habet interim obſcuras aliquot uiſiones, quibus adumbrantur myſteria Chriſti, quæ tandem explicat per effuſionem Spiritus gratiæ & precum, cap. 12.

Sunt autem quatuordecim Capita, quæ ſic à ſe inuicem poſſunt diſcerni.

In primo capite, præter exordium, in quo manifeſtè Iudæos ad pœnitentiam hortatur, Et

præter orationem Angeli pro Ieruſalem, ſunt tres uiſiones. 1. De equis rufis, 2. De quatuor cornibus. 3. De quatuor fabris lignarijs. Quibus & Iudæis pacem uaticinatur, & eos ad reædificandam ciuitatem Ieroſolymam hortatur.

In ſecundo capite primum eſt unica uiſio, de Funiculo menſorio, qua populum denuo ad reædificandam Ieroſolymam hortatur. Deinde ſunt egregiæ promiſsiones de regno Chriſti, & de diuina præſentia, atq; protectione piorum, adeoq; de uocatione Gentium, unde populum ad gaudendum & iubilandum hortatur.

In tertio cap. primum eſt uiſio de IOSVA ſummo Sacerdote in ipſius conſolationem, & Ciuitatis reædificationem. Deinde rurſus promiſsiones de Chriſto, quem & Germen propter Euangelium & Fidem, atq; angularem lapidem propter Eccleſiam nominat.

In quarto capite deſcripta eſt uiſio de Candelabro aureo, in conſolationem ducis Zorobabel, & adhortationem, ne à Templi reædificatione, metu hoſtium, deterreatur,

In quinto capite deſcripta eſt duplex uiſio, ſcilicet, de Volumine uolante, hoc eſt, de Literis & Sigillo. Deinde de Ephi ſeu modio, quibus Pſeudoprophetarum aduentus in Iudæam, ab Angelo nunciatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

In ſexto capite deſcripta eſt uiſio de quatuor Quadrigis, quibus adumbrari uidetur Regnum atq; Euangelium Chriſti, quem hic quoq; Zemach, id eſt, Germen uocat in uniuerſum orbem propagandum.

In ſeptimo & octauo ſunt conciones & admonitiones contra Hypocriſin Iudæorum in electitio ieiunio. Deinde hortatoriæ admonitiones, de Templi reædificatione. Poſtremò conſolatoriæ de regno Chriſti.

In nono & decimo ſunt Prophetiæ de aduentu Chriſti, & humilitate Regni eius, per hoc, quòd fecit cum ſedere ſuper Aſinam. Deinde de potentia Alexandri Magni, qua Deus portas mundi aperuit, ut intraret Rex gloriæ, cum ſuo ſancto Euangelio.

In undecimo, duodecimo, & decimotertio ſunt eædem prophetiæ, & quidem grauiſsimæ, de paſsione Chriſti, fore ut traderetur Gentibus, Item de ſolatio populi Iudaici propter incredulitatem, & de Euangelio inter gentes prædicando, poſtquam percuſſus fuerit Paſtor, hoc eſt, poſt paſsionem Chriſti.

In ultimo capite ſunt adhuc duæ prophetiæ, quarum altera Synagogæ totiusq; cultus Leuitici abrogationem, Altera, tentationes & uictoriam Eccleſiæ continet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE LIBRO MALACHIAE Prophetæ.

MALACHIAS, qui apud Ebræos Angeli nomen ſortitus eſt, ultimus inter Prophetas habetur, utpote proximus ante CHRISTI aduentum, quem iam in foribus eſſe, & IOHANNEM BAPTISTAM (ſub ELIÆ nomine) Chriſti præcurſorem fore prædicit.

Vtrum hic Malachias fuerit Eſdras, ut quidam opinantur, incertum eſt. Hoc uerò certiſſimum eſt, quòd egregias ſententias habet, de Chriſto & Euangelio, quod uocat MVNDAM OBLATIONEM IN VNIVERSO MVNDO.

Sunt autem quatuor Capita, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite nunc Iudæorum in genere, nunc ſeorſum Sacerdotum auaritiam & ingratitudinem reprehendit. Illos quidem, quòd ea quæ immunda ſunt, & ad ſacrificia nihil ualent, apportent. Hos uerò, quia DOMINO offerant immunda: Mox in ipſis comminationibus de Regno Chriſti, & oblatione munda, id eſt, Euangelio concionatur.

In ſecundo capite pergit reprehendere & uehementer obiurgare Sacerdotes, admonens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

eos ſui officij, quod tàm ſanctum eſt ut Angelicum nomen ei adſcribatur. Seorſum quoq; inuehitur in eos, qui malæ tractationis ab Vxoribus accuſantur, adducens exemplum Abrahæ, quod non uult eos temerè imitari.

In tertio præmittit uaticinium de præcurſore Chriſti, pariter & de utroq; aduentu Chriſti, in carnem ſcilicet, & ad iudicium. Deinde rurſum obiurgat Iudæos, propter ingratitudinem erga miniſterium Verbi.

In quarto ſubiungit ut breuiſſimam, ita grauiſſimam adhortationem ad uerum timorem Dei, pijs gaudium & conſolationem, Impijs uerò pœnam & interitum annuncians. Nos itaq; diuinis admonitionibus obediamus, & Deum timentes, ſecundum Domini noſtri Ieſu Chriſti aduentum hilari animo expectemus, attollentes capita noſtra.

Tantum de Prophetis & libris Prophetalibus, ex quibus doctrina noui Teſtamenti confirmatur, & Prophetarum ſententiæ, tàm à Chriſto ipſo, quàm ab Apoſtolis in teſtimonium citantur. Sint igitur nobis propter dulciſſimas conſolationes commendatiſſimi.

DE LIBRIS MACCAbæorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Libri Maccabæorum à Iuda Maccabæo nomen habent, propter ipſius egregia facta, quæ in his libris deſcribuntur. Eſt autem nouiſſima hiſtoria ueteris Teſtamenti, de rebus Iudaicis, geſtis ab Alexandri Magni temporibus, uſq; ad CHRISTVM, quando populus Dei iam non Reges & Prophetas ſeu Principes & Pontifices habuit. Fuerunt enim in ueteri Teſtamento quatuor poteſtates in iſto electo Dei populo, ſcilicet, 1. Poteſtas Patria 2. Poteſtas iudicum. 3. Regia. 4. Pontificia poteſtas. Pro quibus omnibus in Nouo Teſtamento regnat ſolus CHRISTVS, qui primum eſt Pater futuri ſeculi. Secundò, Iudex uiuorum & mortuorum. Tertio, Rex Regum. Quartò Æternus Pontifex.

Porro libri Maccabæorum inter Apocryphos, & non inter Canonicos libros numerantur, tametſi primus, quem ſanctus Hieronymus Ebraicum ſe reperiſſe teſtatur, dignus eſſe uidetur, qui inter Canonicos computetur. Præſertem cum ſit illorum, quæ Daniel, capite duodecimo uaticinatus eſt, ueriſſima deſcriptio, nempè de perſecutione Iudæorum per Antiochum.

Diuiditur autem primus Liber in quinque partes, iuxta circumſtantiam perſonarum. Et ſunt in hoc libro quinq; perſonæ illuſtres, quarum

rum res geſtæ pro maiori parte hiſtorico ordine deſcribuntur, ut ſunt: Primo Matathias. Secundo. Iudas Maccabæus. Tertio & Quartò, Ionathas & Simon, fratres Iudæ Maccabæi. Quinto, Iohannes Simonis filius.

A Primo capite uſq; ad tertium, Antiochi (quem radicem peccati Scriptura uocat) impietas atq; crudelitas notatur: & Matathiæ Sacerdotis, atq; filiorum eius Zelus & conſtantia deſcribitur, ut ſit perpetuum uerbi miniſtris exemplum in perſecutione.

A tertio capite uſq; ad nonum deſcribuntur fortia facta Iudæ Maccabæi, ut Bella, Victoria, purificatio Templi, Confœderatio cum Romanis, & uariæ conflictationes cum uicinis Gentibus, & earum Principibus, quos expugnauit uel fugando uel interficiendo eos, quorum nomina hîc ordine ſequuntur.

1. APOLONIVS. 2. SERON.	Interfecti, cap. 3.
3. GORGIAS. 4. LYSIAS.	Fugati, cap. 4.
5. TIMOTHEVS cum Ammonitis & Galaaditis. 6. Filij ESAV.	Debellati, cap. 5.

7. ANTIOCHVS *Antiochi Tyranni mortui filius fœdifragus cũ ſuo principe* LYSIA, *&* *ipſorum Elephantis.*	*domum demißi, cap. 6.*
8. ALCIMVS *Iudæus, rediens ad Demetrium.* 9. NICANOR *interfectus.*	*Cap: 7.*

Tandem IVDAS *ipſe poſt confœderationem cum Romanis factam, cap. 8. ſuccubuit in bello, quod Iudæis ex mandato Demetrij poſt mortem Nicanoris, per Bachidem & Alcimum, Demetrij Regis Principes, illatum eſt, cap. 9. O Ducem pijßimum, & in religione Iudaica conſtantißimum Heroa, gentisq́; ſuæ propugnatorem ac defenſorem fortißimum, qui tandem in uera confeßione proſtratus, fortiter obijt, pro gloria Dei uindicanda.*

A nono capite uſq; ad caput 13. deſcribitur Hiſtoria IONATHÆ, *fratris Iudæ Maccabæi, cui negocium fuit cum utroq; Demetrio, cum Bachide & Alcimo, de quibus uictoriam obtinuit, fratris ſui Simonis adiutorio, Deinde*

cum

eum Principibus iunioris Demetrij, donec à Tryphone per dolum interfectus eſt, præclarus Zelotes pro religione & uero Dei cultu.

A decimo tertio capite uſq; ad ſedecimum deſcribitur hiſtoria Simonis, fratris Iudæ Maccabæi & Ionathæ. Fuit autem Simon pacificus, donec & ipſe per dolum in conuiuio trucidatus eſt.

In ultimo capite poſt interfectum Simonem, ſucceſſio filij illius IOANNIS ad finem libri deſcribitur.

DE SECVNDO LIBRO *Maccabæorum.*

Secundus liber Maccabæorum eſt pro maiori parte repetitio eorum, quæ ſunt deſcripta in primo libro, præſertim quantum ad Iudam Maccabæum attinet.

Sunt autem quindecim Capita, quæ ſic diſcernuntur.

In primis ſeptem capitibus deſcribitur afflictio populi Iudaici, tàm per inſidias & proditionem Simonis cuiuſdam, quàm per crudelem Antiochi tyrannidem, ubi non tantum Iudæ Maccabæi (qui tum foris uitam agebat in deſerto) conſtantia prædicatur, ſed etiam ſeptem fratrum, qui unà cum matre ſua Martyrio coronati ſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

In octauo & reliquis Iudæ Maccabæi fortia facta repetuntur, uſq; ad finem libri.

Tantùm de libris Maccabæorum, adeoq; de totius ueteris Teſtamenti libris, ſcilicet, Legalibus, Hiſtoricis, Doctrinalibus & Propheticis, qui omnes computati numero ſunt quadraginta & octo, tàm Apocryphi, quos uocant, quàm Authentici, de quibus Chriſtus Iohann. 5. loquitur, inquiens: Scrutamini Scripturas.

Finis Librorum ueteris Teſtamenti.

DE LIBRIS NOVI TESTAMENTI.

NOVVM TESTAMENTVM continet libros, qui poſt reuelatum Chriſtum ſcripti ſunt, partim Euangelicos, partim alios Hiſtoricos, numero uiginti & ſeptem, etiam minimos computando, qui unicum ſaltem capitulum continent, ut Epiſtola Pauli ad Philemonem Iudæ, & Iohannis duæ poſteriores.

DE LIBRIS EVANgelicis.

Libri Euangelici ſunt quatuor, nimirum à quatuor Euangeliſtis, Matthæo, Marco, Luca & Iohanne, ſcripti. Et dicuntur Euangelici,

lici, quia ſeorſum Ieſu Chriſti Euangelium continent, id eſt, lætum nuncium de gratuita remiſsione peccatorum, propter Mediatorem Chriſtum conſequenda.

DE LIBRO MATTHAEI.

MAtthæus, perinde ut primus inter Euangeliſtas, Euangelium ſcripſiſſe fertur, nempe ſtatim poſt aſcenſionem Chriſti, ita primum quoq; inter ipſos locum obtinet. Sunt autem hæ partes huius Euangelicæ hiſtoriæ principales:

A primo capite uſq; ad quintum præmittuntur quaſi exordij loco, non ſolum ea, quæ pertinent ad Genealogiam et Natiuitatem Chriſti, ut 1. Enumeratio perſonarum in generationibus ab Abraham uſq; ad Chriſtum. 2. Reuelatio facta Ioſeph. 3. Magorum aduentus. 4. Tyrannis Herodis: Sed etiam Iohannis Baptiſtæ uita & doctrina, nec non Baptiſmus & tentatio Chriſti, priuſquam prædicare incepit, & diſcipulos uocauit.

A quinto capite uſq; ad octauum deſcribitur ſermo Chriſti, quem habuit in monte coram diſcipulis, & uerè legalis concio, qua ceu iacto ſolido fundamento, præparauit eos ordine ad Euangelij miniſterium. 1. De beatitudine & præmijs bonorum operum. 2. De officijs Apoſtolorum. 3. De uera Legis interpretatione. 4. De

Elec-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Eleemoſyna.5. De oratione.6.De ieiunio. 7. De ueris diuitijs. 8 De confidentia in Deum.9. De iudicij ſinceritate 10. De Orandi aßiduitate. 11. De naturali æquitate. 12. De uitanda falſa doctrina.13 De ſtudio uiuendi iuxta Dei uerbum.In ſumma, Legem eſſe pædagogum ad Chriſtum,oſtendit hæc ipſius concio, & generalis narratio Legis.

Ab octauo uſq; ad decimum, confirmat doctrinam egregijs miraculis & beneficijs, quibus & terra & mari miſeris atq; afflictis hominibus ſuccurrit,& ſe noſtram eſſe Saluatorem oſtendit.

A 10 uſq; ad 13. Primum informat, confirmat & conſolatur ſuos Apoſtolos in miniſterio uerbi. Deinde Ioannis quoq; diſcipulos confirmat, ipſum Ioannem commendat, multorum incredulitatem damnat,& Deo Patri pro puſillo grege gratias agit .Poſtremo præter diſputationem cum Phariſæis de Sabbato,de ſignis &c. iterum claris miraculis, & ſuam Manſuetudinem non extinguendo linum fumigans oſtendit.

A 13. uſq; ad 19. Primum deſcribit Matthæus Parabolicas aliquot Chriſti conciones de ui & efficacia uerbi Dei. Deinde indignã Ioannis baptiſtæ mortem. Item Chriſti diſceſsionem, Contentionem cum Phariſæis, Multorum ægro-

ægrotorum ſanationem. Petri & reliquorum Apoſtolorum confeßionem, Chriſti transfigurationem, Chriſti erga Magiſtratum obedientiam, Paruulorum & puſilli gregis conſolationem.

Poſtremò ſubiungit de ſcandalo, & de remißione fratris, illuſtrata per Parabolam, de iniquo diſpenſatore. Quæ pars rerum in Galilæa geſtarum, ſummam Chriſti ſollicitudinem pro ſalute generis humani, ſummamq; in officio docendi & edendis miraculis diligentiam oſtendit.

A 19. uſq; ad 26. cap. deſcribit primum Chriſti migrationem à Galilæa in Iudæam, & in uia habitas diſputationes, nunc cum Phariſæis atq; Scribis, nunc cum proprijs diſcipulis, prædicendo interim ſuam paßionem, & duos cœcos ſanando. Deinde ingreſſum eius in Ieruſalem, & acerrimam, adeoq; nouißimam in officijs prædicandi diſputationem cum Iudæis, per tria capita 21. 22. & 23. cuius diſputationis atq; obiurgationis hæ ſunt partes præcipuæ, ſcilicet 1. De Baptiſmo Iohannis. 2. De duobus filijs. 3. De Vinea. 4. De angulari lapide. 5. De nuptijs filij Regis. 6. De Tributo dando Cæſari. 7. De uxore ſeptem fratrum, & de reſurrectione mortuorum. 8. De magno mandato in Lege. 9. De Chriſto filio Dauid. 10. De maledictionibus ſuper Phariſæos & Ieruſalem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Poſtremò deſcribit colloquium Chriſti cum diſcipulis in monte Oliueti, de ſtructione Ieruſalem, & de fine Mundi, cum grauiſsimis adhortationibus ad uigilandum, adductis Parabolis 1. De malo ſeruo. 2. De decem uirginbus. 3. De talentis, in enarratione de forma iudicij in extremo die.

A uiceſimo ſexto uſq; ad finem libri deſcribit Chriſti Paſsionem, Mortem & Reſurrectionem. Porrò paſsionis Chriſti hiſtoria in ſex partes principales commodiſsimè diſtribui poteſt, iuxta hunc uerſiculum:

Cœna, Hortus, Caiphas, Pilatus, Cruxq́; Sepulcrum.

Tantum de Euangelio Matthæi. Quis autem fuerit Matthæus ante conuerſionem, & quomodo conuerſus ſit & uocatus, Vide ſupra cap. 9. Matthæi.

DE EVANGELIO S. *Marci.*

MARCVS ea quæ Mattheus copioſius deſcribit, compendioſè complectitur, cuius Euangelij liber in duas principales partes commodiſsimè diuidi poteſt, Prior pars ab initio ſit uſq; ad decimum caput, ubi deſcribuntur ea quæ Ieſus docuit & fecit in Galilæa. Poſterior eſt à decimo capite uſq; ad finem, ubi de-

ſcri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

ſcribuntur ea quæ docuit, fecit & paſſus eſt in Iudæa. Reliqua nihil habent difficultatis in diuidendo, modo cum Euangelio Matthæi conferantur.

DE EVANGELIO S. Lucæ.

LVCAS qui indiuiduus Pauli comes fuit (ſicut Marcus Petri, ut quidam uolunt) non ſolum eſt Marco, ſed etiam Matthæo copioſior, tàm in Euangelio, quàm in actis Apoſtolorum.

Capita ſunt uiginti quatuor, quæ ſic diſcerni poſſunt.

Ab initio uſq; ad quartum caput recitat conceptionem et natiuitatē cùm Iohannis Baptiſtæ, tùm ipſius Chriſti. Deinde prædicationem & carcerem Iohannis, Chriſti uerò Baptiſmum & Genealogiam ſubiungit.

A quarto capite uſq; ad decimum poſt hiſtoriam tentationis Chriſti, exponit doctrinam & miracula, quæ fecit in Galilæa, ut in Nazareth, Capernaum, Stagno Genezareth, & alijs locis Galilææ. Diſputans interim cum Phariſæis de Sabbatho, Apoſtolos & Populum inſtituens, Centurionis ſeruum ſanans, & filium Viduæ ſuſcitans, Mox quomodo Ioannem Baptiſtam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

coram turba, Peccatricem uero coram Simeone Phariſæo commendauerit, & parabolam de Semine explicauerit. Dæmoniacumq; ſanauerit. Quomodo item mulieris fluxum ſanguinicum ſiſtens, Iairi Principis ſcholæ filium à mortuis reſuſcitauerit.

Poſtremò, quomodo Diſcipulis inſtructis, emiſsis & reuerſis, poſtquam eſt in monte transfiguratus, reliquerit Galilæam.

A decimo capite uſq; ad uiceſimum, deſcribit ea, quæ Chriſtus docuit & geſsit in uia uerſus Ieruſalem, Docuit autem uel ſimpliciter, uel in Parabolis,

SIMPLICITER.

1. Inſtruit ſeptuaginta diſcipulos.
2. Exprobat ciuitatibus incredulitatem.
3. Agit gratias Patri.
4. Admonet Legisperitum.
5. Commendat Mariam ſororem Marthæ.
6. Docet diſcipulos orare.
7. Obiurgat Phariſæos.
8. Admonet diſcipulos.
9. Minatur impœnitentibus.
10. Perſtringit Herodem.
11. Perſtringit auaros Phariſæos.
12. Prædicit ſcandala.
13. Prædicit extremum diem.
14. Vocat ad ſe Pueros.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

15. Recitat præcepta ſecundæ Tabulæ.
16. Admonet diuites.
17. Prædicit Paßionem ſuam.
18. Conuertit Zachæum.

IN PARABOLIS, VI.

1. De Semiuiuo relicto.
2. De amico panes mutuo dante.
3. De forti armato.
5. De Lucerna accenſa.
6. De diuite epulone.
7. De ſeruo fideli & infideli.
8. De arbore fici.
9. De grano Sinapis.
10. De fermento.
11. De anguſta porta.
12. De primo loco & nouißimo.
13. De cœna Dominica.
14. De ædificatione Turris.
15. De centum ouibus.
16. De decem drachmis.
17. De Filio prodigo.
18. De iniquo Diſpenſatore.
19. De diuite & Lazaro.
20. De ſeruo arante.
21. De iudice ſeuero.
22. De Phariſæo & Publicano.
23. De decem minis.

HISTORIÆ uerò & MIRACVLA quæ geſſit, hæc ſunt:

1. Eiecit Dæmonium mutum.
2. Mulierem contractam erexit.
3. Hydropicum ſanauit.
4. Decem Leproſos mundauit.
5. Cœco uiſum reſtituit.
6. Sedit ſuper Aſinam.
7. Fleuit ſuper Ieruſalem.
8. Vendentes & ementes eiecit ex Templo

A Viceſimo capite uſq; ad 21 ea ſunt deſcripta, quæ Chriſtus in Templo Ieroſolymitano docuit, & cum phariſæis diſputauit, Deinde quæ foris è regione Ieruſalem cum diſcipulis contulit.

Contra Phariſæos adduxit in medium, 1. Quæſtionem de Baptiſmo Iohannis. 2. Parabolam de Vinea 3. Prophetiam de lapide angulari. 4. De Tributo, Cæſari dando. 5. Dilutionem argumenti Sadducæorum. 6. Propoſitionem de Chriſto, filio Dauid. 7. Eleemoſynam uiduæ.

Cum diſcipulis contulit, 1. De ſtructura Templi. 2. De Pſeudoprophetis. 3. De perſecutione. 4. De extremo die. 5 De uitanda ebrietate & crapula.

A uiceſimo ſecundo capite uſq; ad ultimum caput deſcribitur hiſtoria Paſſionis &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

mortis Chriſti, quomodo poſt Cœnam, & colloquium cum diſcipulis ſuis, ſit à proprio diſcipulo traditus 2 A Iudæis compræhenſus .3. A Gentibus crucifixus.

In ultimo capite primum reſurrectionis, deinde Apparitionis, & poſtremò Aſcenſionis hiſtoria deſcripta eſt, præter egregium illum locum, de doctrina pœnitentiæ & remiſsionis in omnes gentes prædicanda.

Summa huius diuiſionis his compræhenſa eſt verſiculis.

Per tria, perq; decem duo bis quibus additur unum
Lucæ Euangelij diuide particulas.
Item:
Orauit, docuit, Chriſtus fit uictima, uictor.

DE EVANGELIO *Iohannis.*

IOHANNES à Gratia nomen habet, quia à Chriſto maxime dilectus eſt. Scripſit Euangelium ſuum poſt alios Euangeliſtas, & ut plurimum circa doctrinam Chriſti uerſatur, præter pauca Miracula, quæ non ſunt ab alijs Euangeliſtis deſcripta. Et quemadmodum ultra omnes Apoſtolos in terra uixit: ita quoq; plures hæreſes contra diuinitatem Chriſti ſuppullulantes uidit. Vnde ſumta occaſione primum

de diuinitate & humanitate Chriſti ſcripſit. Deinde uitam, doctrinam & miracula Chriſti perſequitur. Poſtremò paßionis, reſurrectionis & apparitionis hiſtoriam ſubiungit.

Diuiditur autem Euangelium Iohannis potiſsimum in quatuor partes iuxta quatuor profectiones Chriſti. Nam Chriſtus quater profectus eſt Ieroſolymam tempore Paſchatis.

Prima profectio eſt poſt doctrinam de diuinitate & humanitate Chriſti, Poſt teſtimonium Ioannis Baptiſtæ de Chriſto, poſt uocationem Apoſtolorum. Deniq; poſt miraculum in Cana Galilææ. Quæ omnia durant uſq; ad quintum caput, in quo Chriſtus Hieroſolimam ueniens, primum eijcit uendentes & ementes ex Templo. Secundo diſputat cum Phariſæis, & ſeorſum cum Nicodemo. Mox relicta Ieroſolyma, primum in Iudæa per Diſcipulos ſuos baptiſauit, unde occaſione ſumta Iohannes Baptiſta egregiã de Chriſto concionem habuit. Deinde tranſiens per Samariam, cum muliere Samaritana apud fontem diſputauit. Poſtremò rediens in Galilæam, Reguli filium ſanauit.

Secunda profectio incipit à capite quinto, & durat

durat uſq; ad ſeptimum, in qua profectione primum Ieroſolimis hominem triginta octo annos in infirmitate laborantem, ad piſcinam Sabbato ſanauit, unde occaſione ſumta longam habuit contra Iudæos diſputationem, & egregiam de reſurrectione mortuorum, & de autoritate ſacræ ſcripturæ concionem. Deinde rediens in Galilæam, Primum quinq; panibus & duobus piſcibus, quinq; hominum millia ſaturauit. Deinde diu & multum de Sprituali pane (quod eſt uerbum Dei) cum Iudæis diſputauit. Poſtremo reliquis accepto ſcandalo diſcedentibus, Petrus nomine Apoſtolorum egregiam facit de Chriſto ſuæ fidei confeßionem.

Tertia profectio incipit capite 7. & durat uſq; ad caput 12. in qua primum Ieroſolimis in Templo non ſine contradictione & periculo docebat 1. De autoritate ſuæ doctrinæ. 2. De Sabbato. 3. De ſua perſona, 4. De ſua paßione. 5. De aqua uitæ. Deinde mulierem in adulterio comprehenſam, & à Phariſæis ad ſe adductam, digito in terram ſcribens abſoluit, & ſtatim iterum docebat populum. Vſq; ad finem octaui capitis acerrime contra Iudæos diſputauit. Mox cœco nato uiſum reſtituit, ubi non parua contentio oritur inter Phariſæos & cœcum natum uſq; ad finem noni capitis. Ad hæc uerum ſeſe Paſtorem eſſe oſtendit, ubi iterum in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

eidit cum Iudæis in diſputationem, & contentionem uſq; ad finem decimi capitis. Poſtremò rediens, trans Iordanem, & inde iterum Bethaniam, Lazarum (habita prius diſputatione cum ſororibus eius) reſuſcitauit, & iterum Iudæorum iram, pergens in deſertum, declinauit.

Quarta profectio incipit à duodecimo capite, & durat uſq; ad finem libri, in qua primum diuertit in Bethaniam, ubi Maria Lazari reſuſcitati ſoror, opus ſuæ confeßionis, IVDA proditore indignante, Chriſto exhibuit. Deinde iuxta uaticinium Zachariæ Prophetæ Aſino inſidens, Hieroſolymam ingreſſus eſt. Poſtquam autem Ioannes, quæ in uia geſta ſunt, adductis ex Eſaia locis egregijs, uſq; ad finem duodecimi capitis, deſcripſit, mox in diuerſorio Ieroſolymitano, quid actũ ſit, in Sacra Chriſti Cœna, uſq; ad 18 proſequitur, Nimirum quomodo Chriſtus poſt lotionem pedum, poſt turbationem animi propter Iudam, Deniq;, poſtquam & Iudæ proditionem, & Petri negationem uſq; ad finem capitis prædixerat, primum egregiam per tria integra capita concionem habuerit, cuius propoſitio hæc eſt : Ne turbetur cor ueſtrum. Argumenta uerò hæc tria. 1. Poßidebitis æternam uitam. 2. Interim Spiritus Sanctus uos conſolabitur. 3. Pater meus exaudiet uos. Deinde

Vnde ſubiunxerit inſignem orationem ad Patrem ſuum ſanctum & iuſtum 1. Pro ſe ipſo clarificando 2. Pro defendendis ſuis diſcipulis. 3. Pro omnibus credentibus in uera doctrina & unitate Spiritus gubernandis, & conſeruandis.

Ad hæc deſcribit Euangeliſta paßionem Chriſti cap 18. & 19. quomodo pro ſalute generis humani primum à Iuda, proprio ſuo diſcipulo, fuerit traditus. Secundò à Iudæis accuſatus. Tertio à Gentibus cruci affixus.

Poſtremis duobus capitibus Reſurrectionem Chriſti, et quæ poſt eam acciderunt, pertexit Euangeliſta, & in altero capite Chriſti in Iudæa apparitiones coram diſcipulis & alijs, in altero uerò apparitiones coram diſcipulis ſuis in Galilæa factas, deſcribit. Vnde tandem, ut & alij Euangeliſtæ teſtantur, in cœlum profectus eſt, regnans iam pari cum æterno Patre ſuo potentia, & breui rediturus, ut iudicet uiuos et mortuos, omneſq; lacrimas ab oculis Electorum ſuorum abſtergat. Tantum de Euangelio Ioannis Euangeliſtæ & Apoſtoli.

ACTA APOSTOLORVM.

Hic liber Hiſtorialis à S. LVCA Euangeliſta ſcriptus eſt, & continet præcipuam primitiuæ Eccleſiæ poſt Aſcenſionem Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

hiſtoriam, quæ ſequitur conuenienti ordine libros Euangeliorum.

Quanquam autem hic liber principali diuiſione diuidi poteſt in duas partes, nempe in res à Petro, & in res à Paulo geſtas poſt aſcenſionem Chriſti (Lucas enim ut plurimum deſcribit, Primum Conciones. 2. Operationes. 3. Viſiones. 4. Miracula. 5. Carceres Petri, Deinde Pauli quoq; Conuerſionem, Peregrinationes, Diſputationes, Miracula, Carceres & Vincula) Tamen huius libri uiginti octo capita ſic commodiſſimè poſſunt diuidi.

11. Ab initio uſq; ad ſextum caput deſcribit Lucas primum hiſtorias Aſcenſionis Chriſti. 2. Electionis Matthiæ in Apoſtolum 3. Miſſionis Spiritus ſancti. Deinde quatuor egregias & fructuoſas Petri de Chriſto conciones, Primam in ſecundo, Secundam in tertio, Tertiam in quarto, Quartam in quinto capitibus, cum duobus miraculis ſingularibus, à Petro Apoſtolo editis, nimirum de ſanato claudo, atq; de ſubitanea morte Ananiæ & Sapphiræ. Poſtremo de Apoſtolorum in genere communione, perſecutione, carcere, flagris, oratione & conſtantia.

A ſexto capite uſq; ad 13. præter hiſtoriam de conuerſione Diui Pauli cap .9. deſcribitur poſt electionem Diaconorum, concio & Martyrium Stephani, nec non hiſtoria Simonis Magi,

gi, & Eunuchi ab Apoſtolo Philippo conuerſi. Qui duo uerum inter falſos & ueros Chriſtianos diſcrimen præ ſe ferunt.

Deinde continuatur hiſtoria de Diui Petri miraculis in ſanato Ænea, & reſuſcitata Tabitha .2 Viſione, 3. Vocatione. 4. Profectione. 5. Prædicatione apud Cornelium, de uocatione Gentium, Poſtremo non ſolum Petri cum Iudæis diſceptatio pro uocatione Gentium, per repetionem hiſtoriæ de Cornelio, ſed etiam illius ſub Herode carcerati, & miraculoſa liberatio, Tyranno percuſſo diuinitus, & à Vermibus conſumto, fideliter & ordine deſcripta ſunt.

A decimotertio capite uſq; ad finem deſcriptæ ſunt peregrinationes, nauigationes, manſiones, conciones, miracula, diſputationes, pericula, carceres & flagra Diui Pauli, ab eo die, quo dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Paulum & Barnabam ad opus, ad quod uocaui eos, uſq; ad conductum, in quo Paulus cum cuſtodiente ſe milite biennio manſit. Interim terra mariq; fideliter docuit,

1. PAPHIENSES. — Cap 13.
2. Antiochenos.
3. Iconienſes. — Cap. 14.
4. Lyſtenſes.

Hiero-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

5. Hieroſolymitanos.	Cap. 15. & 16.
6. Philippenſes.	
7. Theſſalonicenſes.	Cap. 17.
8. Berœenſes.	
9. Athenienſes.	
10. Corinthios.	Cap. 18.
11 Epheſios.	Cap. 19.
12. Troadenſes.	Cap. 20.
13. Mileſios.	
14. Tyrios.	Cap. 21.
15. Cæſarienſes.	

Tandem Hieroſolymis & Cæſareæ malè tractatus, incarceratus, & aliquoties per totum biennium, & ultra, Iudicio Iudæis eum accuſantibus præſentatus, donec ad Cæſarem appellare coactus eſt, cap. 20. uſq; ad 28.

Poſtremò deſcribit Lucas nauigationes Diui Pauli, poſtquam ad Cæſarem appellauit à Iudæa uerſus Romam, & Pauli de Chriſto teſtimonium apud Romanos, ut legis capite penultimo & ultimo. Sic clarè uidentur in hoc inſigni libro omnia teſtimonia, prædicationes & miracula eò ſpectare, quòd ſolum per fidem in Ieſum Chriſtum, ad peccatorum remiſſionem, & ad æternam uitam perueniamus.

DE EPISTOLIS DIVI Pauli & aliorum.

EPISTOLÆ Apoſtolorum, ſicuti ſupra quoq; diximus, ſunt tanquam ſigilla & ſubſcriptiones, item teſtimonia & illuſtrationes eorum, quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis, ut: Ego Paulus ſic ſubſcribo Euangelio Matthæi: Ego Petrus ſic ſubſcribo &c.

DE EPISTOLA AD Romanos.

HÆc Epiſtola methodus eſt ſcripturæ ſacræ. Breuiter enim ea, quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, comprehendit. Nec incommodè diuidi poteſt in quatuor principales partes.

Ab initio uſq; ad quintum caput ponit duas Propoſitiones, & utramq; firmis & euidentibus argumentis defendit. Altera propoſitio Legalis eſt, nimirum hæc: OMNES HOMINES SVNT PECCATORES. Hanc probat, oſtendens omnes Gentes peccatores eſſe, in primo capite. Deinde Iudæos quoq; eſſe peccatores, in ſecundo capite. Poſtremò infert OMNES eſſe peccatores, in tertio capite. Altera propoſitio Euangelica eſt, ſcilicet, QVOD HOMINES IVSTIFICENTVR GRATIS PER GRATIAM DEI, PER REDEMTIONEM, QVÆ EST IN CHRISTO IESV. Hanc iuſticiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

eſſe per fidem probat multis argumentis, capite 4. Primum ab exemplo Abrahæ, Secundò à definitione iuſtificationis. Tertiò ex ordine cauſarum & effectuum: Quarto ex cauſa promiſſionis.

A quinto capite uſq; ad nonum reſoluit utramq; propoſitionem in ſuas partes, de quibus ſeorſum diſputat. Primo, quid ſit peccatum, Quid Lex, Quid gratia, oſtendit interim, plus poſſe Gratiam, per & propter Chriſtum, quàm peccatum per Adam. Et eos damnat, qui ex prædicatione Gratiæ putant peccandum eſſe, declarans econtra, nihil eſſe damnationis his, qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant, Vbi ſubinfert capite 8. pro afflictis & ſub cruce uiuentibus, ab eo loco: Non ſunt condignæ paſſionis &c uſq; ad finem capitis, octo egregias conſolationes.

1. De reuelatione futuræ gloriæ.
2. De compaſſione omnium creaturarum.
4. De gemitu miniſtrorum uerbi.
4. De ſpe uitæ æternæ.
5. De perſona Spiritus ſancti.
6. De prædeſtinatione.
7. De Perſona Dei Patris.
8. De perſona Filij, Quis erga &c.

A nono Capite uſq; ad 12. tractat locum de prædeſtinatione, repetens quæſtionem poſitam initio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

initio tertij capitis, nempe hanc: Quid ſi quidam illorum non crediderunt, nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit? Abſit. Inde occaſione accepta primùm de Electione diſputat, ut ſciamus, ad quos iſta gratia pertineat, idq; capite nono. Deinde iuſticiam fidei definit & exponit capite decimo. Poſtremò docet, Neminem offendi debere Prædeſtinationis uerbo, ſemperq́; labi eos, qui neglecta fidei iuſticia, à Prædeſtinatione ſalutem ſuam ſtudent incoare.

A duodecimo capite uſq; ad finem Epiſtolæ paranæſes aliquot ſeu admonitiones Chriſtianas ponit de Bonis operibus. Primùm in genere erga quemlibet proximum, ubi genera bonorum operum ponit, ut ſunt opera confeſſionis, uocationis, dilectionis. Deinde erga ſuperiores ſeu erga Magiſtratum, cap. 13. Poſtremò erga inferiores, id eſt, infirmiores, cap. 14 15.

Caput ultimum continet ſalutationes ſeu uota & prædicationes Euangelicas Et eſt ſalutatio non minimum Humanitatis officium cenſendum.

DE PRIORI EPISTOLA ad Corinthios.

QVàm diu Paulus Corinthij manſerit, quid illic egerit, &c. uide Acto. 18. Reprehendit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

hendit Paulus acriter Corinthios in hac Epiſtola, quos multis uitijs obnoxios eſſe nouit. Ad Legem itaq; pertinet, ut maximè. Nam eſt obiurgatoria Epiſtola, iubens Corinthios declinare à malo, & facere bonum.

Directa eſt contra:

1. Sectarios, cap. 1. 2. 3. 4.
2. Inceſtuoſos.
3. Scortatores, 6.
4. Adulteros, 7.
5. Contentioſos, 8. 9. 10. 11.
6. Contemtores infirmiorum, 8. 12. 13.
7. Superbos, 14.
8. Arrogantes, 15.
9. Negantes reſurrectionem à mortuis, 16.
10. Auaros.

Diuiditur autem commodius in quinq; partes principales.

Ab initio uſq; ad quintum caput uerſatur in prima Tabula Decalogi, damnans mundi ſapientiam, utpote ſaluti hominum pernicioſam, nempe quòd ſectas & ſchiſmata pariat in Religione Chriſtiana. Deinde contemtum Miniſterij Euangelij, propter ſuperbiam illorum, qui ſapientia humana ſunt inflati.

A quinto capite uſq; ad octauum tranſit ad ſecundam Tabulam, & inſectatur quædam uitia

tia

tia. Primùm enim iubet inceſtuoſum excommunicari, ſimilesq; alios uitari Deinde reprehendit iniuriam, contentiones & hæreſes, indicans iniuriam uel ferendam, uel controuerſiam ad Arbitros potius, quàm impios iudices eſſe deuoluendam. Mox enumerat congeriem uitiorum, & ſeorſum luxum & libidines inſectatur, Coniugio, Cœlibatui & uirginitati ſuam laudem tribuens.

Ab 8. capite uſq; ad 12. reprehendit abuſum libertatis Chriſtianæ, nec non infirmos eſſe tolerandos admonet, potius quàm ut ſibi inuicem ſcandalo eſſe debeant, præſertim in rebus externis, ut in eſu, potu, ueſtibus, communione Sacramenti, nunc ſeipſum in exemplum trahens, nunc ex ueteri Teſtamento horrenda exempla adducens.

A duodecimo uſq; ad 15. enumerat primùm egregia Dei dona quibus miniſterium uerbi ſeruatur ad gloriam Dei. Deinde caritatem eis ab oculos depingit. Poſtremò uerbi Miniſterium & prædicationem ita commendat, ut omnibus concionibus & lectionibus ſcripturarum eam præferre non uereatur.

A 15. uſq; ad finem, primùm eſſe reſurrectionem mortuorum, euidentiſſimo Chriſti exemplo demonſtrat. Deinde corporum in æterna uita claritatem diuerſam eſſe, multis ſimilitudi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

nibus oſtendit, ſubiungens & reſurgendi modum, uictoriam piorum abſorpta morte.

Poſtremò præter familiaria de collectis, ſeu ſanctorum ſubſidijs agit ultimo capite, clauſulam finalem, horrenda comminatione ſubnectens, ut qui non amet DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM ſit maledictus, & æternæ morti deſtinatus.

DE POSTERIORI EPISTOla ad Corinthios.

Differt hæc Epiſtola à priori, ſicut Oleum à Vino, ſeu Euangelium à Lege. Hic enim mitiùs agit cum Corinthijs. Nam in hac ſecunda Epiſtola conſolatur Paulus Corinthios, & exhibet ſe benignum erga eos, & iubet ut excommunicatum recipiant in gratiam.

Conſiſtit autem hæc Epiſtola, in	1. Conſolationibus.	ad bona opera & Eleemoſynas.	1. 2.
	2. Commendationibus.		3. 4. 5.
	3. Adhortationibus.		6. 7.
	4. Inuectionibus.		8. 9.
	5. Comminationibus.		10. 11.

Sic itaq; diuidi poteſt.

Ab initio uſq; ad ſextum caput ſunt commendationes. Primùm enim oſtendit ſuam erga Corinthios caritatem, & quòd omnia prædicauerit, fecerit & paſſus ſit ad ipſorum ſalutem & utilitatem. Deinde commendat Euangelij Miniſterium, ut ſummè neceſſarium, quodque dignius ſit miniſterio Legis; & licet odio prematur impiorum, tamen augetur in credentibus, ac ſpem eis faciat de æterna gloria per crucem.

A ſexto Capite uſq; ad 10. ſunt adhortationes. Primùm enim hortatur eos, ut ornetur Dei uerbum operibus patientiæ. Deinde & Eleemoſynas præſtent pauperibus ſanctis in Ieruſalem.

A decimo capite uſq; ad finem ſunt inuectiones & comminationes. Primùm enim inuehitur in Pſeudoapoſtolos, contra quos agit confidenter, & in Domino gloriatur, ſcilicet.

De
1. Externis & alienis rebus & perſonis.
2. Proprijs paßionibus in corpore.
3. Proprijs paßionibus in animo pro Eccleſijs.
4. Fuga & euaſione.
5. Viſionibus & reuelationibus.
6. Tentationibus.
7. Fidelitate ſua in miniſterio uerbi apud Corinthios.

De { 8. Promtitudine uel ſtudio ſeruiendi Corinthijs.
9. Voluntate moriendi pro Corinthijs.
10. Iuſticia bonæ conſcientiæ, quòd non læſerit Corinthios. }

Deinde multas rationes addit, quòd Paulus ipſe ſolus in Miniſterio uerbi plus laborauerit & paſſus fuerit, quàm omnes in uniuerſum Pſeudoapoſtoli Corinthiorum, ut laboribus, plagis, carceribus &c. cap. 11.

Poſtremò minatur Corinthijs ultimo capite, qui reſipiſcere nolunt, & (ut Auguſtinus inquit) iudicem ſe uenturum ſcribit, ut non inueniat, quos condemnet.

Præterea dicit, ſe orare pro Corinthijs, ut nihil mali faciant. Vnde inquit Auguſtinus: Apparet uoluntatem hominis à Deo corripi, & dirigi, ut bona opera faciat. Pſalm. 63. A DOMINO greſſus hominis diriguntur.

DE EPISTOLA PAVLI ad Galatas.

HÆc Epiſtola proximè accedit ad Epiſtolam, quam Paulus ad Romanos ſcripſit, quantum ad doctrinam Chriſtianam attinet. Paulus enim contra Pſeudoapoſtolos defendit articulum Iuſtificationis, & confirmat Iuſticiam fidei, quod homo non iuſtificetur ex operibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

bus Legis, ſed tantùm per fidem Ieſu Chriſti. Et quanquam ſunt duæ principales partes huius Epiſtolæ; Altera de iuſticia fidei, uſq; ad quintum caput; Altera de fructibus fidei, ſeu bonis operibus uſq; ad finem: Tamen cum ſint ſex capita, poſſunt bini & bini per ſe conſiderari.

Paulus enim in primo & ſecundo capite extollit & commendat ſuam uocationem, quòd non humana, ſed diuina autoritate docuerit Eccleſias. Id multis argumentis probat eſſe uériſſimum, uidelicet:

1. Quòd abierit in Arabiam ſtatim à ſui conuerſione.
2. Venerit Ieroſolymam, tantùm uidere Petrum.
3. Abierit in partes Ciliciæ & Syriæ.
4. Non circumciderit Titum Ieroſolymis.
5. Nihil à magnis Apoſtolis acceperit.
6. Reprehenderit Petrum.

Deinde poſita principali propoſitione in fine ſecundi capitis, uidelicet, QVOD HOMO NON IVSTIFICETVR EX OPERIBVS LEGIS, SED PER FIDEM IN CHRISTVM, pergit eam probare tertio & quarto capite, Primùm, Scripturis. Secundò, Exemplis, Tertiò, Similitu-

dinibus Scripturæ, ex Geneſi, Leuitico, Deuteronomio, & Abacuc. Similitudines præter allegoriam ſunt tres. Primùm de legatore Teſtamenti. Secundò, de Pædagogo. Tertiò de Tutore.

Sũma argumentorũ hæc eſt: Chriſtus.

1. Non eſt miniſter peccati
2. Tradidit ſemetipſum.
3. Non fruſtra mortuus eſt.
4. Spiritus ſanctus ex auditu fidei datur.
5. Abrahã fide iuſtificatus eſt.
6. Iuſticiarij ſub maledicto ſũt
7. Iuſtus ex fide ſua uiuit.
8. Chriſtus factus eſt maledictum pro nobis.
9. Iuſticia fuit ante Legem.
10. Hæreditas eſt ex promiſſo

Ergo non ex operibus legis, ſed per fidem in Chriſtum iuſtificamur.

Poſtremò docet in 5. & 6. capite, poſita concluſione de loco Iuſtificationis, fructus fidei, ſubnectens præcepta de moribus, de bonis operibus. Vt credentes ambulent ſecundum caritatem, & tueantur quidem in Chriſto libertatem, ſic tamen, ut ea non utantur. Porrò quando Paulus fuerit apud Galatas, Vide Act. 18.

DE EPISTOLA AD Ephesios.

EPiſtola ad Epheſios eſt amplificatio loci de iuſtificatione & Reconciliatione ſatis copioſa per omnes caſus. Et mirabilis atq; profunda Euangelij commendatio, longaq; beneficiorum Dei in cauſa ſalutis noſtræ commemoratio.

Diuiditur autem in duas principales partes, ſcilicet in arborem, & fructus arboris, id eſt, in doctrinam iuſticiæ fidei & bonorum operum.

Summa prioris partis, quæ fidem reſpicit, conſiſtit in his beneficijs Dei, nobis exhibitis in Chriſto, ut ſunt:

1. Benedictio ſpiritualis.
2. Electio.
3. Prædeſtinatio.
4. Adoptio.
5. Bona uoluntas.
6. Glorioſa gratia.
7. Redemtio.
8. Remiſsio peccatorum.
9. Vocatio.
10. Euangelium ſalutis.
11. Spiritus promiſsionis.
12. Fides.
13. Dilectio.
14. Spiritus ſapientiæ.

15. Cognitio uocationis.
16. Cognitio uirtutis Dei.
17. Viuificatio.
18. Vocatio Gentium.
19. Paßio Chriſti.
20 Euangelizatio pacis.
21. Eccleſia ex Gentibus collecta.
22. Miniſterium uerbi.
23. Caritas Chriſti.
24. Plenitudo Dei.

Hic eſt uerus & ſummus Chriſtianorum theſaurus, ex latitudine & longitudine, altitudine & profunditate dilectionis Chriſti collectus.

Poſterior pars à quarto capite uſq; ad finem Epiſtolæ conſiſtit in his fidei fructibus, qui ſunt: I. Humilitas. II. Lenitas. III. Patientia IIII. Caritas erga proximum in omnibus donis. V. Nouitas uitæ. VI. Veritas. VII. Iuſticia VIII. Benignitas. IX. Miſericordia. X. Caſtitas cum contrarijs uitijs, quæ Chriſtiani uitare debent. Deinde gratiarum actio, cum informatione ſingulorum ſtatuum, & deſcriptione militis Chriſtiani, contra ſpirituales nequitias per totam uitam pugnaturi, Cuius lumbi habebunt baltheum ueritatis: Pectus thoracem iuſticiæ: Pedes habebunt calceos Euangelij pacis: Manus ſcutum fidei: Caput Galeam ſalutis: Latus gladium ſpiritus: Sagittæ eius ſunt, I. Oratio. II. Obſe-

Obſecratio. III. Deprecatio. IIII. Sedulitas. V. Vigiliæ.

DE EPISTOLA AD Philippenſes.

Epiſtola ad PHILIPPENSES *Romæ in uinculis à Paulo ſcripta, etſi non continet integram diſputationem, qualis eſt in Epiſtola ad* Romanos *&* Galatas, *tamen eſt inſignis & adhortatoria Epiſtola ad conſtantiam, ut pij in iuſticia Fidei conſtanter pergere debeant. Porrò de Philippenſibus, uide Acto.16.*

Quanquam autem diuus Paulus primùm agit gratias. II. *Orat.* III. *Monet.* IIII. *Laudat.* V. *Conſolatur.* VI. *Vocat mortem lucrum.* VII. *Cupit diſſolui & eſſe cum Chriſto.* VIII. *Exultat ingenti gaudio de ſui immolatione.* IX. *Contendit ad ſcopum.* X. *Iactat ciuitatem noſtram in cœlis eſſe.* XI. *Expectat inde Saluatorem aduenientem: Tamen ut capita ſunt quatuor, ita quatuor præcipuè agit, ſingula in ſingulis capitibus.*

In primo capite poſt ſalutationem & Exordium proponit ſeipſum illis Exemplum, & hortatur eos ad patientiam in afflictionibus habendam, indicans, afflictiones piorum cedere illis in bonum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

In ſecundo capite hortatur eos ad concordiam & unitatem, ne quid faciant per contentionem, ſed per humilitatem ſibi inuicem ſeruiant, exemplo Chriſti, qui humiliauit ſeipſum, &c. Præterea commendat eis Timotheum & Epaphroditum fideles uerbi Dei miniſtros.

In tertio hortatur eos, ut caueant impios doctores Circumciſionis, ſeu meritorum humanorum, & ſectentur ſolùm illam doctrinam, quæ eſt de Iuſticia fidei in Chriſto: iterum ſeipſum exemplum proponit eis imitandum.

In quarto hortatur eos, ut in eadem, certa, pia & firma doctrina conſtent, perdurent atque perſiſtant cum gaudio & pace Præterea gratias agit eis pro muneribus fideliter miſsis, iuxta Miniſterij ipſius in uerbo Dei rationem.

DE EPISTOLA AD Coloſſenſes.

HÆc Epiſtola ferè eadem eſt cum Epiſtola ad Ephesios, niſi quod hæc eſt breuior. Quemadmodum enim Epiſtola ad Galatas Methodus eſt Epiſtolæ ad Romanos, ita hæc Epiſtola methodus eſt Epiſtolæ ad Epheſios, ſeu compendium quoddam. Summa huius Epiſtolæ eſt, quòd nihil eſt tàm aduerſum fidei & ſaluti noſtræ, quàm ubi ratione humana, quæ Dei ſunt, æſtimare cæperimus.

Diui.

Diuiditur autem in duas partes principales (ſicuti & Epiſtola ad Romanos, Galatas & Epheſios) nempe in arborem & fructus, ſeu in doctrinam Fidei & Caritatis.

Priora enim duo capita continent, non ſolùm Euangelij & Fidei definitionem eſſe ſcilicet ſapientiam cognoſcendi Chriſtum, quòd ſit Dominus, Redemtor, Deus & Reconciliator noſter: ſed etiam grauißimam adhortationem ad hanc Euangelij doctrinam, & dehortationem à falſa doctrina, quam inſectatur acerrimè, depingens, ut uerus Propheta, Papatum ac Monachatum in Religione Angelorum &c. quorum traditionibus unicum ac ſolum Chriſtum, peccati, mortis & Satanæ uictorem ac triumphatorem opponit.

Reliqua duo capita continent admonitiones de moribus Chriſtianorum, ut uitam ſua profeßione dignam uiuant, & exuentes ueterem hominem, induant nouum, per charitatem & uerbi Chriſti obſeruationem. Deinde ſingularum in Oeconomia & re familiari perſonarum pro cuiuſq; conditione breuem informationem, quæ requirit à Mulieribus, filijs ac ſeruis obedientiam: à Viris & Senibus & Dominis, dilectionem, humanitatem & æquitatem. Poſtre-

mò

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

mò precandi ſtudium, & quædam familiaria, ut commendationes, ſalutationes, & ſingularia Pauli pro ſuo more præcepta.

DE PRIORI EPISTOLA AD Theſſalonicenſes.

QVemadmodum in Actis cap. 17. diligentia Theſſalonicenſium in inquiſitione ſcripturarum commendatur: Ita Paulus in hac Epiſtola fidem & conſtantiam eorum commendat, & ad perſeuerantiam hortatur.

Diuiditur autem in duas partes principales.

In primis enim tribus capitibus uerſatur in continua quadam narratione, qua non ſolùm commendat Theſſalonicenſes; Primò propter Euangelij ſuſceptionem. Secundò propter Fidei conſtantiam. Tertiò, propter perſecutionis patientiam. Quartò, propter imitationis exemplum. Quintò, propter uerbi diuulgationem. Sextò, propter Fidei celebrationem: Sed etiam illis in exemplum perſeuerantiæ commemorat ſuos labores, ſtudia, pericula, certamina, conuerſationem, deſiderium, ſolicitudinem, precationem. In ſumma, quomodo ſe geſſerit apud eos, & quid ſuſtinuerit, eis in exemplum.

In duobus reliquis capitibus primùm eos à uitijs dehortatur, & ad exercitium bonorum operum hortatur. Deinde confirmat eos de Reſurrectione, proponens ipſis quatuor argumenta. I. De morte, quòd ſit ſomnus. II. De Reſurrectione Chriſti. III. De ordine reſurgendi. IIII. De uita æterna, quibus argumentis ſeſe conſolari queant. Poſtremò de extremi diei ſubitaneo aduentu agit, quò eos ad uigilantiam hortetur, addens in fine congeriem bonorum operum, & bonarum ordinationum, quibus gubernanda eſt uita Chriſtiana.

DE POSTERIORI EPISTOla ad Theſſalonicenſes.

HÆc ſecunda Epiſtola eſt correctio ſententiæ prioris Epiſtolæ de extremo die, nimirum, nos qui uiuimus, qui reſidui ſumus, &c. Item, Dies Domini ſicut fur &c. Perterrefacti fuerant enim his Pauli uerbis Theſſalonicenſes, ut inde colligerent, ſe uiſuros extremum diem ſua ætate. Paulus itaq; corrigit ſeipſum, & extremum diem in foribus eſſe negat, Prophetans de regno Antichriſti, & de horrenda ab Euangelio defectione, diem iudicij præceſſura. Porrò quorſum Paulus in hac Prophetia reſpexerit, & quid in Spiritu futurum praui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

derit (ſicut etiam 1. Timot. 4.) nunc à poſterio-ri, cùm ſit res manifeſta, norunt omnes fideles, quòd de Romano Pontifice fuerit uaticinatus.

In primo gratulatur Paulus Theſſalonicenſibus Fidem. II. Dilectionem. III. Perſeuerantiam in Cruce, collationem inſtituens inter præmia piorum, & pœnas impiorum, ut hi quàm primùm ab impietate, piorumq; perſecutione deſiſtant, illi uerò conſtanter pergant, & ſic currant, ut præmium apprehendant. 1. Cor. 9.

In ſecundo capite Paulus interpretatur ſententiam prioris Epiſtolæ de extremo die per Prophetiam de Romani Imperij deuaſtatione, pariter, & de regno Antichriſti, quòd regnaret ante Iudicium extremum in Eccleſia, nec non efficeret, ut ſua mandata ſuper Dei mandata ſeruarentur, cuius tyrannide preſſi homines à Fide deficerent, & ad traditiones humanas tranſirent. Porrò ad finem Prophetiæ gratulatur iterum Theſſalonicenſibus æternam in CHRISTO tàm electionem, quàm uocationem, & obiter adhuc magis ſuum illis officium commendat.

In tertio capite Paræneſes ſeu admonitiones aliquot inſtituit, præſertim contra uitam ocioſam, nec qui nihil agerent, malè (ut fit) agere diſcerent, ſed quiſq; in ſudore uultus ſui pane ſuo ueſceretur. In fine ponit cauſam finalem pari-

ter, & modum denunciationis & excommunicationis, ut ſcilicet, Excommunicatus & rubore ſuffundatur, cùm uideret ſe uitari ab omnibus, & uel diſcat agnoſcere ſuum erratum, & ut frater interim corripiatur, ut nullo modo quaſi inimicus exiſtimetur.

DE PRIORI EPISTOLA ad Timotheum.

EPiſtola ad Timotheum hæc prima, etſi omnibus hominibus concionatur, tamen familiariſsimè nota ſit miniſtris Euangelij.

Fuit enim Timotheus Epiſcopus & fidelis uerbi Dei miniſter. Nam Paulus, poſtquam eum circumciderat, & ad Miniſterium uerbi uocauerat, habuit eum aliquando comitem, aliquando Legatum fidelem in officio Apoſtolatus, donec Eccleſijs Epheſianis in uerbo Dei præfectus eſt. Ideo Paulus eum, ut adhuc iuuenem, informat in iis, quæ uerè & propriè pertinent ad Epiſcopatum, cui etiam peculiariter optat, præter gratiam & pacem, etiam miſericordiam, ut & opus habent Epiſcopi et Paſtores maiori præ alijs conſolatione, cum ultra omnes patiantur. Sit igitur hæc Epiſtola fidelibus uerbi prædicatoribus commendata, utpote eis ſingulariter ſcripta.

Sex ſunt huius Epiſtolæ Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo Capite, poſtquam Paulus fabulas & impiam doctrinam deteſtatus eſt, tradit compendium de uſu & effectu Legis & Euangelij, ſeipſum proponens exemplum, ut admoneat Timotheum de ſumma doctrinæ Chriſtianæ, quam Epiſcopum oportet profiteri.

In ſecundo Capite uult primùm uiros, deinde ſeorſum etiam mulieres per Timotheum admoneri, uiros (quo uocabulo totam domum comprehendit) ut orent pro omnibus hominibus in genere. Deinde ſeorſum pro Magiſtratu, quem Deus (inquit) per Mediatorem Chriſtum, ut omnes homines, uult ſaluos fieri. Poſtremò, ut orent in omni loco, ſeu ubicunq; locus fuerit & occaſio orandi. Mulieres uerò, ut ornent ſe non ſumtuoſo & ſplendido ueſtitu, aut gemmis & auro, ſed uirtutibus & bonis operibus, ut habitus integritatem uitæ pariter & uerecundiam teſtetur. Deinde docendi munus & autoritatem in uiros eis derogat. Poſtremò commendat illarum officium, & eas conſolatur.

In tertio Capite, quales oporteat eſſe miniſtros uerbi, nec non illorum uxores oſtendit, nunc ea quæ decent approbando, nunc ea quæ non decent reprobando & damnando. Requirit enim in Epiſcopo & Diacono (ſub quibus uerbi Dei miniſtros omnes comprehendit) præter integritatem uitæ & coniugium,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

1. Sobrietatem.
2. Modeſtiam.
3. Caſtitatem.
4. Hoſpitalitatem.
5. Dexteritatem in docendo.
6. Æquitatem.
7. Curam domeſticam.
8. Bonum teſtimonium.

E diuerſo damnat in eodem.

1. Ebrietatem.
2. Dicacitatem.
3. Turpis lucri cupiditatem.
4. Pugnacitatem.
5. Auariciam.
6. Superbiam.

In uxoribus miniſtrorum requirit.

1. Pudicitiam erga uirum.
2. Taciturnitatem erga proximum.
3. Sobrietatem erga ſeipſas.
4. Pietatem erga Deum.

In fine Capitis deſcribit domum Dei, ſubiungens miniſterium Euangelij, ſeu Chriſti tranſitum ſecundum humanitatem.

In quarto Capite falſam doctrinam pijs omnibus cauendam, cum ſuis ſignis & notis, nempe prohibitionem coniugij & ciborum, Prophetico more proponit, ac uenturam prædicit. An non hic tam manifeſté depingit Papatum, ac ſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

in medio Papatu uixiſſet? Sunt ne in Papatu I. Spiritus ſeductores. II. Doctrinæ Dæmoniorum. III. Hypocryſis. IIII. Cauteriatæ conſcientiæ. V. Prohibitio Matrimonij. VI. Prohibitio ciborum?

Timotheum econtra uult Paulus operibus pietatis erga proximum exerceri, ſuumq́; officium diligenter adminiſtrare.

In quinto Capite primùm tria genera uiduarum recenſet, ut ſunt uiduæ diuites, pauperes & iuuenes. Diuites uult domibus ſuis præeſſe. Pauperes uult Eccleſiæ ſumtibus ali. Iuniores autem nubere in Domino. Deinde Presbyteris ſeu uerbi Dei miniſtris, uult adminiſtrari honorem, uictum & iuſticiam, de ſingulis fideliter admonens Timotheum.

In ſexto Capite poſt inſtructionem ſeruorum, concludit Epiſtolam graui dehortatione à falſa doctrina pariter & ab auaritia, fideliter admonens Timotheum, ut in uera doctrina perſeueret, & in uera temperantia ſeu rerum mediocritate uitã agat, ſectando pietatem, fidem et caritatem. Diuitibus autẽ uult hæc tria prohiberi: Primò ſuperbiam, Secundò confidentiam in diuitijs. Tertiò abuſum diuitiarum. Timotheum uerò uult à uacuis diſputationibus alienum eſſe.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

DE POSTERIORI EPIſtola ad Timotheum.

PErgit D. Paulus etiam ex carcere Timotheum admonere, ut bona fide, tanquam magni precij depoſitum, & theſaurum, puram Euangelij doctrinam cuſtodiat, & ad poſteros incorruptam curet tranſmitti, inſuper afflictionem ferendo cum Euangelio ſecundum uirtutem Dei. Porrò non ſoli Timotheo, ſed etiam omnibus gubernatoribus & Eccleſiæ doctoribus, qui rectè Euangelij doctrinam perceperunt, Spiritus ſanctus per os Pauli concionatur. Quare debet etiam hæc Epiſtola Miniſtris Euangelij quàm commendatiſsima ſemper eſſe.

Sunt tantùm quatuor Capita, quæ ſic diſcernuntur.

In primo Capite poſt gratulationem admonet Timotheum. 1. De reſuſcitanda gratia Dei. 2. De non erubeſcendo propter Euangelium & uincula Pauli. 3. De afflictione ferenda. 4. De retinenda forma ſanorum uerborum. 5. De bono depoſito cuſtodiendo. Interſerit autem egregium & uerè Euangelicum locum: QVI NOS SALVOS FECIT &c. apertè contra iuſtificationem operum, & pro ſola gratia Dei, commendans inſuper officium ſuum, & Oneſiphori domum contra defectionem Aſianorum ab Euangelio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

In ſecundo Capite poſt commendationem doctrinæ, primùm hortatur eum ad ferendam adflictionem, adductis in medium egregijs argumentis à præmio. Deinde eum à contentione uirorum & uaniloquio dehortatur, oſtendens non magis mirum eſſe, ſi boni pariter & mali ſunt ſimul in Eccleſia, quàm ſi in domo diuitis ſunt uaſa, alia in honorificum uſum, alia in uſum contumelioſum deſtinata.

Poſtremò præcipuum eſt in hoc Capite, quòd uult eum rectè ſecare uerbum Veritatis, uidelicet, ne confundat inter ſe legem & Euangelium, ſed Legem urgeat contra malos, facinoroſos & obſtinatos, ut uel tradantur Magiſtratui puniendi, uel excommunicentur: Adflictos uerò & probos Euangelio conſoletur. In fine Capitis oſtendit, pœnitentiam eſſe donum Dei.

In tertio Capite prioribus periculis, nempe de Aſiniorum & aliorum ab Euangelio Chriſti defectione, ſubnectit aliud periculum, & congerie depingit falſos doctores, quos nouiſsimis temporibus uenturos prædicit, contra quos hortatur Timotheum, ut ſua conſtantia conſulat etiam poſteritati.

Porrò quemadmodum ſuperiori in Epiſtola, ſic etiam hoc loco præuidet Paulus in Spiritu Romanorum Pontificum impietatem, & ea quæ

his

his nongentis annis in Papatu tranſacta ſunt. In fine commendat ſacram Scripturam, qua commendatione nihil poteſt dici excellentius.

A quarto Capite concludit Epiſtolam per obteſtationem, qua fideliter obteſtatur Timotheum, ut opus faciat Euangeliſtæ, ſignificans adeſſe tempus ſuæ reſolutionis, & ſe bonum certamen certaſſe. Deinde quædam familiaria ſubiungens, Epiſtolam finit. Scripſit autem hanc Epiſtolam haud dubiè paulò ante ſuum martyrium, cum Neroni ſecundò ſiſteretur.

DE EPISTOLA ad Titum.

QVanquam hæc Epiſtola non talis eſt methodus, ut eſt Epiſtola ad Romanos: tamen mira breuitate totius Chriſtianæ doctrinæ compendium continet, in quo primùm doctores inſtruit & informat, ut hæc tria Capita commodiſsimè iuxta tres ſtatus principales, nempe Religionem, Politiam & Oeconomiam, diſcerni queant. Quorum ultimum nempe Oeconomiam, in medio collocat Paulus, quippe propter quem ſtatum conſeruandum reliqui duo à Deo ordinati ſunt.

Pulcrè autem interſerit huic informationi locum iuſtificationis, ſemel atq; iterum, ut eo

tanquam ad ſcopum omnia dirigi atq; referri debeant.

In primo Capite religionem diſcernit, & ut in Epiſtola ad Timotheum, ita hîc quoq; deſcribit ſub nomine Epiſcopi, omnes Euangelij miniſtros, quales eſſe debeant in doctrina & uita, nunc propter ipſos fideles nunc propter falſos doctores, quod ad finem uſq; capitis depingit, & illorum impietatem tanquam in ſpeculo, in quo noſtri Papiſtæ ſe rectius intueantur, conſpiciendam proponit.

In ſecundo Capite tabulam Oeconomicam pingit, & ſingulorum ſtatuum in Oeconomia uitam informat, ubi ſub nomine iuuentutis Titum ipſum admonet, ut in omnibus ſeipſum præbeat exemplum bonorum operum. Mox rationem addit, nempe apparitionem gratiæ Dei, per hoc quòd CHRISTVS *dedit ſemetipſum pro nobis, ut in eo modeſtè, iuſtè & piè uiuamus.*

In tertio Capite dat præcepta de Politia, & de obedientia erga Magiſtratum præſtanda, ſubditos omnes per Titum admonendos eſſe docet, graues ſubiungens cauſas, nimirum, quòd horum omnium debitores ſumus. Primùm Legales, deinde Euangelicas, iterum adducens egregium locum iuſtificationis, quo ſalutem derogat operibus, & ſoli miſericordiæ Dei propter Mediatorem Chriſtum adſcribit, ubi formam & modum

noſtræ redemtionis luculenter oſtendit, quòd eum, qui nouus homo fieri cupit, neceſſe ſit credere & baptiſari: Subiungit ad finem uſq; adhortationem ad bona opera præſtanda, & dehortationem à ſtultis quæſtionibus & hæreſibus, præter quædam familiaria.

DE EPISTOLA PAVLI ad Philemonem.

HÆc Epiſtola miram Pauli caritatem erga proximum ſpirat, per hoc, quòd Oneſimum ſuo domino Philemoni ſumma animi humilitate, ſuauiſſimisq; uerbis ſtudet reconciliare. Primùm commendat Philemonis fidem & caritatem. Deinde petitionem ſuam pro Oneſimo ad fidem conuerſo proponit. Poſtremò ſuauiſſimis affectibus Oneſimi culpam in ſe transfert, & eum ſuo domino iam non ut ſeruum, ſed ut cariſſimum fratrem in Chriſto reconcilat, interim non obſcurè ſuum in Philemonem ius, ut præceptoris in diſcipulum, inſinuans, tacitè ei imperat, ut fugitiuum ſeruum in gratiam uel ex debito recipere non grauetur. Egregium caritatis exemplum & concordiæ ſtudium in Paulo.

DE EPISTOLA ad Hebræos.

QVanquam dubium eſt, an hæc Epiſtola ſit diui Pauli, propter aliquot locos in 9.

10. & 12. Capit. ex quibus conuincitur à quibuſdam non eſſe Pauli: Tamen Epiſtolæ ſcopus autorem habet Spiritum ſanctum. Tradit enim diſertè, Chriſtum eſſe uerum Deum & uerum hominem, adeoq; unicum noſtrum Redemtorem ac Saluatorem, & conſiſtit maior pars Epiſtolæ in collatione, qua conuincit, Chriſtum eſſe Dominum omnium, nempe Filium Dei naturalem ac æternum. Confert enim Chriſtum.

1. Cum Angelis, Cap. 1. & 2.
2. Cum Moſe, Cap 3. & 4.
3. Cum Aarone, Cap. 5.
4. Melchiſedech, Cap. 6. & 7.
5. Sacrificijs legalibus, Cap. 8. 9. 10.

Quibus omnibus maior eſt Chriſtus, per ſuum ſacrificium, ſanguinem & mortem, æterna redemtione inuenta.

Capita ſunt tredecim, quæ pro maiori declaratione ſic diſcerni utcunq; poſſunt.

In duobus primis Capitibus, poſt exordium, in quo Chriſti diuinitatem pariter & humanitatem breui deſcribit narratione, ipſum Angelis excellentiorem eſſe, nouem argumentis oſtendit, in quibus Chriſtum Deum, creatorem & omnipotentem eſſe prædicat, & Euangelium ipſius, Legis prædicationi anteferendo,

diluit intermixtas occupationes. Omnia tendunt in hunc finem, ut Iudæi, quibus ſcribit, relicto Iudaiſmo, firma in ſolum Chriſtum fiducia ſpem omnem collocent. Atq; hæc eſt principalis Epiſtolæ propoſitio.

In tertio & quarto Capite Chriſtum excellentiorem Moſe prædicat, collationem inter dominum & ſeruum inſtituens. Mox ad Euangelij tempus applicat illud Hodie, quod eſt in Pſalmo 59. cum comminatione ſatis horrenda, ab exemplo illorum, qui propter incredulitatem in deſerto perierunt, à requie terræ Canaan excluſi.

In quinto, ſexto & ſeptimo incipit deſcribere Chriſtum Sacerdotem, conferendo eum primùm cum Aarone, deinde cum Melchiſedech, cuius deſcriptionem uidetur in fine quinti Capitis uelle præterire, propter Iudæorum ſegnitiem & tarditatem, inſtituens digreſsionem ſatis periculoſam in ſexto Capite, ubi uidetur lapſis negare pœnitentiæ locum, ipſis pertinacibus per hoc terrorem incutiendo. Sed in 7. Capite deſcribit & commendat eum à dignitate Melchiſedech, qua commendatione Chriſti ſacerdotium extollit.

In 8. 9. & 10 Cap multis grauiſsimis argumentis oſtendit, Chriſtum eſſe unicum Sacerdotem, & unicum pro peccatis ſacrificium, quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

præfert omnibus ſacrificijs Legalibus, appellans illud nouum Teſtamentum ex Capite 13. Hieremiæ. Deinde Tabernaculi partes enumerat Capite 9. ſcilicet, Atrium, Sancta, & Sancta ſanctorum, cum ſuis ſignificationibus, quibus figuris applicat ſanguinem Chriſti, ut purificantem conſcientias. Vocat autem Chriſtum noui Teſtamenti Mediatorem, & ſanguinem eius ſanguinem noui Teſtamenti, ſignificans Chriſti ſanguinem effundendum in nouo Teſtamento pro remiſsione peccatorum. Poſtremò per repetitionem amplificat eandem collationem, ſcilicet, ſacrificij Chriſti cum ſacrificijs Legalibus ex Pſalmo 39. & 31. Cap. Hieremiæ. Tandem concludit hunc totum locum per adhortationem ad fiduciam in ſanguinem Chriſti collocandam, & ad mutuam dilectionem per bona opera præſtandam. Paraſceuen ſeu præparationem inſtituens ad ſequentia Capita.

In 11. 12. & 13. Primùm commendat fidem ab exemplis Patriarcharum, & aliorum ſanctorum ueteris Teſtamenti, ad ea reſpiciens, quæ Ieſus Syrach, de uiris illuſtribus, à Cap. 44. uſq; ad finem ſcribit. Deinde ſubiungit adhortationem ad fructus fidei, patientiam, diſciplinam, pacem, ſanctificationem, ueram pœnitentiam, obedientiam erga uerbum Euangelij, non tantùm inducens exemplum Chriſti, ſed etiam ex ue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

teri Teſtamento comminationes. Poſtremò congeriem bonorum operum enumerat in ultimo Capite, cum dehortatione à falſa doctrina, cumq; adhortatione ad Ieſu Chriſti puram doctrinam, confeßionem, gratiarum actionem.

DE EPISTOLA Iacobi.

QVidam putant non eſſe Iacobi Apoſtoli, ab Herode interfecti, Epiſtolam, non ſolùm propter locum ex Geneſi de Abraham, pro iuſtificatione operum citatum, contra ueram analogiam fidei, ſed etiam propter alios locos ex Epiſtolis Petri & Pauli deſumtos, & huic Epiſtolæ paßim intermixtos. Non eſt methodica Epiſtola, nec unam continuam materiam continet, ſed ſcopas (ut aiunt) diſſolutas, id eſt, ſententias non ordine inter ſe cohærentes. Et ſumma eſt, quòd urget Legem & bona opera, contra ſecuros homines, & de fide ſine operibus gloriantes.

Capita quinq; tantum ſunt, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo Capite particulatim has octo ſentenentias proponit. 1. De patientia in rebus aduerſis præſtanda. 2. De diuina ſapientia à Deo petenda. 3. Credendum eſſe ſine dubitatione. 4. Diuitijs

uitijs rectè utendum eſſe. 5. Tentationes quæ ex concupiſcentia proueniunt, ſufferendas 6. Verbum cœleſte diligenter audiendum 7. Verbi effectus bona opera eſſe facienda. 8. In uera religione uiuendum.

In 2. Capite duo tantùm loci tractantur. Alter de non contemnendis pauperibus Chriſtianis præ diuitibus, cùm fides in Ieſum Chriſtum perſonarum acceptationem non patiatur. Alter de bonis operibus, ex quibus fides erga Deum & proximum oſtendatur, ut hic locus ſit collatio inter hominem & hominem, non inter Deum & hominem, ubi ſola fides iuſtificat, cùm inquit: Oſtende fidem tuam ex operibus &c.

Si quis hoc modo non intelligit Iacobum ſed hanc illius ſententiam uult ad iuſtificationem torquere, quæ coram Deo ualet, tollit analogiam fidei, et Epiſtolam Pauli ad Romanos. Quod cùm ſit abſurdum, admittit ſententia Iacobi commodam interpretationem, & fidei analogiam. Alioqui loci ſeu exempla ex Geneſi & ex libro Ioſuæ directè contra genuinam Scripturæ de iuſtificatione ſententiam citantur.

In tertio Capite ſunt itidem duo loci tractati, quorum alter eſt de lingua cohibenda, ne falſam doctrinam doceat, quod eſt arrogare et uſurpare ſibi magiſterium in ſacra Scriptura, ſuper uerum doctorem & magiſtrum Spiritum ſanctum,

ctum, cuius diſcipuli ſunt omnes doctores pietatis in Eccleſia. Alter locus de diuina ſapientia eſt, quæ eſt in doctrina, Lex & Euangelium, & in mentibus noſtris ipſa lux fidei, & incoata obedienua congruens Legi Dei, iuxta dictum; Lucerna pedibus meis uerbum tuum.

In quarto Capite ſunt commonefactiones de uirtutibus in ſingulis Decalogi præceptis, quaſi in unum cumulum congeſtæ. Primùm de fugienda contentione. 2. De uoluptatibus 3. De oratione inſtituenda. 4. De fugiendo adulterio. 5. De ſuperbia & humilitate. 6. De obedientia erga Deum. Et ſic deinceps uſq; ad finem Capitis.

In quinto Capite primùm inuehitur in eos, qui diuitijs ſuis abutuntur. Deinde hortatur pios ad patientiam & tolerantiam, & à iureiurandi conſuetudine dehortatur. Mox infirmorum curam haberi ſuadet. Poſtremò ſingulos ad mutuam deprecationem hortatur, & Orationem ab exemplo Eliæ commendat. In fine effectum ueræ conuerſionis ponit.

DE PRIORI EPISTOla Petri.

HÆc Epiſtola uerè Apoſtolica eſt, ut illius, qui à Chriſto interrogatus quis eſſet, reſpondit: TV ES CHRISTVS FILIVS DEI

DEI VIVI, Matth. 16. Item: Ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ tu habes, Iohan. 6. Redolet enim eiuſdem confeſsionis miram ſuauitatem, & in fide conſtantiam & ſinceritatem. Nam purè Chriſtum confitetur, derogans noſtris meritis ſalutem, & tradens ueram Chriſti cognitionem, in qua uult gentes conuerſas, quibus ſcribit, conſtantes pergere, & creſcere de die in diem, ita, ut etiam in uita, moribus & conuerſatione reſpondeant Euangelio, cuiuſcunque ſtatus & conditionis fuerint, ut ſunt quos enumerat. 1. Subditi. 2. Serui. 3. Mulieres. 4. Viri. 5. Presbyteri. 6. Adoleſcentes.

Capita quinq; ſunt, quæ ſic poſſunt diſcerni.

Primum Caput in duas partes diuiditur. In priori, quæ ab exordio incoatur, ueram ſalutis rationem proponit. Vbi conſideranda ſunt hæc omnia, quæ hîc ordine commemorantur, nempe, 1. Magna miſericordia Dei. 2. Regeneratio in ſpem uiuam. 3. Reſurrectio Chriſti. 4. Hæreditas cœleſtis. 5. Potentia Dei. 6. Fides. 7. Probatio fidei. 8. Exultatio & lætitia. 9. Scripta Prophetarum, 10. Euangelium. 11. Gratia. 12. Gloria.

In altera parte ponit huius antecedentis conſequens, & hortatur credentes ad nouitatem ui-

ta, quæ futuræ ſaluti reſpondet, ſectandam, ut 1. *Sobrietatem.* 2. *Spem oblatæ gratiæ.* 3. *Obedientiam.* 4. *Sanctitatem.* 5. *Inuocationem.* 6. *Timorem.* 7. *Dilectionem. Interſerit autem huius nouitatis egregias cauſas, ſcilicet nos à peccatis precioſo ſanguine Chriſti redemtos, & per uerbum Dei regeneratos eſſe.*

Secundum caput itidem in duas partes diuiditur. Nam in altera pergit hortari credentes ad ſpirituales hoſtias offerendas, & ad bonam conuerſationem habendam, etiam ad ædificationem fidelium. Et addit rationem, quia credentes omnes ſunt Sacerdotes, & ad uitæ ſanctitatem uocati. In altera diuerſorum ſtatuum informationem inſtituit, in qua ad finem huius capitis informat, Primum ſubditos ad politicam obedientiam erga Magiſtratum. Deinde ſeruos ad Oeconomicam obedientiam erga dominos. Et Chriſtum ipſum exemplum proponit, qui maiorem iniuriam ſuſtinuit.

In tertio capite primum de obedientia coniugali, de ornatu Chriſtianæ coniugis, & de tolerantia mariti erga ſuam coniugem agit. Deinde pios omnes in genere monet, ut exerceant ſe in ueris Caritatis uirtutibus, & in patientia, nec non in uera confeßione, pariter & in iuſtitia bonæ conſcientiæ, rurſus in Chriſto caritatis & patientiæ exemplum adducens.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Poſtremò locum egregium ponit de Arca Noæ, quòd fuerit figura Baptiſmi. Quid autem uelit per prædicationem à Chriſto factam, quibuſdam Spiritibus non credentibus tempore Noæ, nos ignoramus, & ipſi Magiſtro, nempe Spiritui ſancto, ueram huius loci interpretationem reſeruandam eſſe iudicamus.

In quarto capite pergit, pios omnes hortari nunc ad ſobrietaem, uigilias, modeſtiam, orationem, & mutuam caritatem, nunc ad alios fidei fructus, iuxta uarietatem donorum, cum patientia & gaudio in afflictionibus, propter Chriſtum omnibus benefaciendo.

In quarto capite perſonas Eccleſiaſticas ſub titulo Presbiteri, nunc ad paſcendum gregem, nunc ad rectè uiuendum informat & inſtituit. Deinde iuuentutem ab obedientiam hortatur. Mox omnes in genere uult humiliari, Deo confidere, ſobrios eſſe, uigilare contra aduerſarium Diabolum, & ei in fide reſiſtere. Poſtremò concludit Epiſtolam ingenti conſolatione, quod Veritate ad fidem ſciant ſe ſubinde à Deo confirmari & corroborari.

DE POSTERIORI EPISTOſtola Petri.

TRIA ſunt tantùm capita. Primum contra Hypocritas. Secundum contra Antichri-

chriſtum Tertium contra Epicureos. Petrus enim in primo capite uult fidem & fidei uocationem, ut certam oſtendi bonis operibus, ne ſit fides ut inane ſomnium ſine uirtute, ſcientia, continentia &c cùm non ſit ex auditu fabularum, ſed Euangelij, quod Petrus iam ſenex & & certiſsimus teſtis, quippe, qui adfuit etiam in transfiguratione Chriſti, commendat pijs omnibus ab ipſo autore ſacræ ſcripturæ, ſcilicet, Spiritu ſancto.

In ſecundo capite præſtat idem, quod Chriſtus ipſe, cùm inquit Matthæ. 7. Attendite à falſis Prophetis. Et Paulus Acto. 20. Attendite uobis &c. Item, Philip. 3. Videte canes, uidete malos operarios &c. Nam admonet hic Petrus pios de falſis doctoribus, & de Antichriſto uenturo, de quo uaticinatur, ſicut & Paulus 1 Timoth. 4. Primum deſcribit illorum damnationem adductis tribus egregijs exemplis. 1 De Angelis. 2. De perditis in diluuio. 3. Sodomitis. Deinde ſuis coloribus eos depingit, quod poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant. Poſtremò ponit ſatis horrendam de talibus ſententiam, additis duobus prouerbijs de Cane et Sue, quibus exprimit poſteriora talium eſſe deteriora prioribus.

In tertio capite pios admonet, ut ſibi caueant ab Epicuræis, id eſt, prophanis hominibus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

iuxta proprias concupiſcentias ambulantibus, qui ſolummodo hanc uitam reſpiciunt, non futuram, & in ore ſemper habent: EDAMVS ET BIBAMVS, CRAS MORIAMVR. Item, Poſt mortem nulla uoluptas. Item, Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Contra quos aſſeuerat Petrus, haud dubiè uenturum eſſe extremum diem, in quem cœlum & terra ſunt igni reſeruata, ſuoq; tempore magno impetu peritura. Quare etiam neceſſarium eſſe adfirmat, ut quiſq; piorum in eo ſtatu uiuere ſtudeat, in quo uocatus ex hoc mundo tutò & confidenter audeat mori.

DE PRIMA EPISTOLA IOHANNIS.

Diuus Iohannes, Apoſtolus & Euangeliſta, qui hanc Epiſtolam ſcripſit, ut in Cœna ſuper pectus Domini IESV CHRISTI recubuit, & ex fonte Saluatoris aquam dulciſſimam hauſit: Ita ſpirat hic quoq; meram caritatem, & Dei erga nos, & noſtram erga proximum. Dei quidem, ut ea per fidem apprehenſa, gratis & ſine noſtris operibus iuſtificemur, & uitam æternam conſequamur. Noſtram uerò, ne fides ſitocioſa, ſed per caritatem operetur. Alioqui non eſt uera fides, ſed fucata tantum, cuius tria ſunt ſigna, ſcilicet, 1. Non luctari contra

tra peccatum. 2. Non cauere falſam doctrinam. 3. Odio habere proximum.

Quinq; ſunt capita, quæ ſic in una & eandem materia cohærent, ut uix à ſe inuicem diſcerni queant. Omnia conueniunt cum ipſius Euangelio, præſertim cum his duobus mandatis Chriſti: Creditis in Deum, & in me credite. Item, Mandatum nouum do uobis, ut diligatis uos inuicem. Quæ duo mandata coniungit Ioannes in hunc modum capite tertio: Et hoc eſt mandatum eius, ut credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus alterum, ſicut dedit mandatum nobis.

Eſt igitur Epiſtolæ ſumma, de fide & caritate. Capita uero ſic utcunq; poſſunt diſcerni:

In primo capite poſt captationem beneuolentiæ, ab officio & teſtimonij certitudine, de æterna uita propter ſocietatem, id eſt Eccleſiam ſeu Sanctorum communionē & gaudium perfectum, totius Epiſtolæ expoſitionem hanc ponit, quòd ſanguine Ieſu Chriſti emundati, nec non in Euangelij luce ambulantes, & in ſocietate Sanctorum manentes, non debeant in tenebris, hoc eſt, ſine operibus bonis ambulare, ſed in luce, id eſt, in Fidei per bonorum operum exercitium oſtenſione, pariter & in uera peccatorum confeßione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

In ſecundo capite poſt Euangelicum locum de Chriſto Aduocato & Propiciatore noſtro, primùm arguit eos mendacij, qui fidem iactant, & nihil boni operantur, & eum, qui frenum odit, adhuc carere fide contendit. Deinde ſingulas ætates admonet, ut in eo, quod à Deo acceperunt, permanere uelint. Poſtremò iubet, ut uitent falſas opiniones, & iniuſtas cupiditates Mundi & Antichriſti. Per unctionem intelligit Spiritum ſanctum. Antichriſtos uerò uocat Pſeudoapoſtolos, qui tunc fuerunt. Deinde alios, ut hæreticos, quorum quidam diuinitatem, quidam uerò humanitatem Chriſti negauerunt.

Porrò ſuper hunc locum egregium: QVI DICIT SE IN CHRISTO MANERE, DEBET, SICVT ILLE AMBVLAVIT, ET IPSE AMBVLARE, &c. non pigebit Diui Auguſtini pulcerrimam expoſitionem ex libro de uita Chriſtiana, cap. 14. adſcribere, qui ſic inquit:

Chriſtianus ille eſt,

1. Qui omnibus miſericordiam facit.
2. Qui omnium mouetur iniuria.
3. Qui opprimi pauperem, ſe præſente, non patitur.
4. Qui miſeris ſubuenit.
5. Qui indigentibus ſæpe ſuccurrit.
6. Qui cum mœrentibus mœret.

7. Qui dolorem alterius ſicut proprium ſentit.
8. Qui ad fletum, flentibus alienis, prouocatur.
9. Quibus omnibus communis eſt domus.
10. Cuius ianua nemini clauditur.
11. Cuius menſam nullus pauper igorant.
12. In cuius domo panis cunctis offertur.
13. Cuius bonum omnes norunt.
14. A quo nemo ſentit iniuriam.
15. Qui Deo die noctéq; deſeruit.
16. Qui Dei præcepta indeſinenter meditatur & cogitat.
17. Qui pauper Mundo efficitur, ut Deo locuples fiat.
18. Qui inter homines habetur inglorius, ut coram Deo & Angelis glorioſus appareat.
19. Qui in corde ſuo nihil habet ſimulatum uel fictum.
20. Cuius ſimplex & immaculata eſt anima.
21. Cuius conſcientia fidelis & pura eſt.
22. Cuius tota mens in Deo eſt.
23. Cuius omnis ſpes in Chriſto eſt.
24. Qui cœleſtia potius quàm terrena deſiderat.
25. Qui humana ſpernit, ut poßit habere diuina. Hæc Auguſtinus.

In tertio capite perſiſtit in adhortatione de nouitate uitæ ſectanda, ductis argumentis, Pri-

mùm à caritate Dei erga nos. 2. A ſpe uitæ æternæ. 3. Ab officijs Chriſti, quæ ſunt, Tollere peccata, & diſſoluere opera diaboli. 5. Ab efficiente cauſa iuſticiæ, nempe Deo. 6. A iuſticia bonæ conſcientiæ. 7. A promiſsione & mandato. 8. A caritate Chriſti erga nos.

In quarto capite Chriſti doctrinam confitendam, Antichriſti uerò cauendam eſſe hortatur. Deinde pergit ad finem capitis admonere de caritate, facta egregia & ſuaui collatione inter caritatem Dei erga nos, & caritatem noſtram erga Deum & proximum, ut inter cauſam efficientem & effectum.

In quinto capite fidem ipſam proſequitur, unde perueniunt omnia bona opera, cui adſcribit uictoriam, quam triplici teſtimonio, ſcilicet, Spiritus, Aquæ & Sanguinis, id eſt, uerbi Dei & duorum Sacramentorum confirmandam eſſe docet. Deinde credentes de uita æterna certiores facit, pariter & de exauditione. Poſtremò diſcernit peccatum non ad mortem à peccato ad mortem, id eſt, peccatum in Filium à peccato in Spiritum ſanctum, remiſsibile ab irremiſsibili.

Sunt autem peccata in Filium ea, quæ per carnis fragilitatem fiunt ab ijs, qui credunt in Filium Dei, & qui agunt pœnitentiam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Peccata uero in Spiritum ſanctum, quæ fiunt ab impijs, ſunt primum impugnatio agnitæ ueritatis. 2. Inuidentia fraternæ gratiæ. 3. Finalis impœnitentia.

DE SECVNDA EPISTOLA Iohannis.

IN hoc unico Capite huius Epiſtolæ Iohannes primum ſe uocat Seniorem, quia Presbyter fuit, & ſummus Apoſtolus, iam ſenex. Vixit enim tempore Traiani Imperatoris, ſub quo obijt, ut habetur in hiſtorijs, Anno Chriſti. 101. ſuæ uerò ætatis 90. Deinde electam dominam, id eſt, præſtantem genere & uirtute, hortatur, Primum ad dilectionem, Deinde ad perſeuerantiam in doctrina Chriſti. Poſtremò doctrinæ Chriſti oſores excommunicandos eſſe monet.

DE TERTIA EPISTOLA Iohannis.

IN hoc unico Epiſtolæ capite, tres uiros nominat Iohannes, quorum primum, Caium nempe, cui ſcribit, & quem filium uocat, à Veritate ſeu uero uerbo Dei, deinde à caritate, Poſtremò ab hoſpitalitate commendat. Alterum uero Diotrephen, Epiſcopum impium, non tantum ut obtrectatorem & inuectiuum, ſed etiam ut inhoſpitalem & Chriſtianorum fratrum oſorem,

& excommunicatorem acriter obiurgat & reprehendit. Tertium Demetrium, nunc aliorum nunc quoq; ſuo teſtimonio propter ueritatem, id eſt, Verbi Dei cognitionem & obedientiam commendat.

DE EPISTOLA IVDAE.

Hic Iudas cognomento THADÆVS, fuit filius Alphæi, frater Iacobi Minoris, ut uocant, & Simonis. Et ipſe Apoſtolus hoc unicum huius Epiſtolæ caput ſcripſit, in quo per omnia reſpondet ſecundo capiti ſecundæ Epiſtolæ Petri.

Primùm enim minatur hæreticis & falſis doctoribus extremum malum, adducens in medium Exempla Ægyptiorum. II. Angelorum III. Sodomorum IIII. Cain. V. Balaam. VI. Coræ, depingit eos ſuis coloribus. Deinde (ſicuti & Petrus) quales ſint deſcribit, quæ deſcriptio quos concernat noſtro ſeculo, non eſt obſcurum iudicare. Poſtremo omnes pios hortatur ad perſeuerantiam. 1. In fide. 2. Spiritu ſancto. 3. Oratione. 4. Dilectione 5. Expectatione miſericordiæ Dei 6 Miſeratione. 7. Nouitate uitæ in ſumma, uult pios ſeruare fidem, & cauere falſam doctrinam.

DE

DE APOCALYPSI Iohannis.

Hiſtoria Eccleſiaſtica tradit, Iohannē ſub Imperatore Domitiano relegatum in Pathmū Inſulam, ibiq; hāc Apocalypſin, hoc eſt, reuelationem ſcripſiſſe. Deinde uerò poſt mortem Domitiani, cum ex Inſula Pathmo rediiſſet Epheſum, ſcripſiſſe ſuum Euangelium contra Hæreticos, Martionem, Ebionem & Cerinthum.

Continet autem hic liber ſub nomine reuelationis, prophetiam de fortuna, rebus & euentu Eccleſiæ deriuatæ, hoc eſt, à primitiua Eccleſia deriuatæ & deriuandæ, uſq; ad finem Mundi.

Diuidi non incommodè poteſt:
- 1. In Sigilla.
- 2. In Tubas.
- 3. In Phialas.

Septem Sigilla ſignificant perſecutionem Eccleſiæ, quæ facta eſt à Tyrannis, Domitiano, Traiano &c. quæ incepit quidem in primitiua Eccleſia tempore Apoſtolorum, & durauit deinde per trecentos annos, uſq; ad tempora Conſtantini. Deſcribitur autem in hoc libro, Cap. 4. 5 6. & 7.

Tubæ ſignificant hæreſes, ut Arij, Sabellij, à temporibus Conſtantini uſq; ad tempora Theodoſij, per alios trecentos annos. Imo uſq; ad Mahometum & Papatum. Hic uerò deſcriptæ ſunt ab cap. 8. ad 16. incluſiuè.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Phialæ ſignificant plagas Antichriſti per hos nongentos annos, à tempore Bonifacij Papæ uſq; ad hæc noſtra tempora, de quibus hic legas à 17. uſq; ad finem libri.

Poteſt & aliter diuidi, ſcilicet in ſeptem Viſiones, id eſt, figuras mirabiliter oſtenſas menti & oculis omnium. Viſio prima de ſeptem Eccleſijs Aſiæ minoris. Secunda, de Chriſto exaltato, & Eccleſia. Tertia, de diſcipulorum Chriſti ſedulitate. Quarta de afflictione Eccleſiæ. Quinta, de perſecutione nouiſsima ſub Antichriſto. Sexta, de extremo iudicio. Septima, de uictoria Chriſti & Eccleſiæ. In ſumma deſcribit 1. Regnum Chriſti. 2. Conſolatur adflictos pios. 3. Perterrefacit Tyrannos. 4. Deſcribit Sacerdotium Chriſti. 5. Commendat preces Sanctorum 9. Reuelat Hiſtorias noui Teſtamenti.

Poſſunt & in hunc modum Capita diſcerni.

A primo capite uſq; ad 4. eſt præfatio, quæ primum continet harum reuelationum commendationem, ab efficiente cauſa, ſcilicet Deo. Deinde commonefactionem ad ſeptem Epiſcopos Eccleſiarum Minoris Aſiæ, quos uocat Angelos, Candelabra, Stellas, &c. propter Miniſterium uerbi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

A quarto capite uſq; ad 8. eſt prima pars libri de ſeptem Sigillis, ubi primum per Seniores intelligere uidetur Prophetas. 2. Per animalia Euangeliſtas. 3. Per Volatilia doctrinam. 4. Per Agnum, Chriſtum ipſum. 5 Per Angelos, miniſtros Verbi. 6. Per Sigilla, perſecutiones. 7. Per Equos, Tyrannos. 8. Per ſignatos, electos ex Iudæis 9 Per turbam, electos ex Gentibus. 10. Per Librum, Miniſterium reuelationis.

Ab octauo cap. uſq; ad 15. eſt Secunda pars libri, de TVBIS, ubi primum per Tubas intelligit Hæreſes. 2. Per Stellas, Hæreticos. 3. Per Angelum, Miniſterium uerbi. 4 Per librum Euangelium. 5. Per Templi menſurationem, Religionem. 6. Per ciuitatem ſanctam, Eccleſiam 7. Per duos teſtes, Prophetas & Apoſtolos. 8. Per mulierem, Eccleſiam. 9. Per duodecim ſtellas, duodecim Tribus. 10. Per prælium, prædicationem Euangelij 11. Per Michaëlem, Chriſtum 12 Per beſtiam, Monarchiam Romanam. 13 Per Agnum, Chriſtum. 14. Per uocem Tonitrui, uerbum Euangelij. 15. Per canticum nouum, Euangelium. 16 Per Mulieres, Idolatras. 17. Per Virgines, ſinceré Chriſtianos.

A decimo ſexto capite uſq; ad finem, eſt tertia pars libri, uult intelligere primum per Beſtiam, Monarchiam Romanam. 2 Per meretricem, idola-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

dolatriam Antichriſti.3. Per populum aureum ſplendidam hypocriſin 4. Per Characterem, certum ſignum Antichriſti. 5. Per Phialas, plagas Antichriſti. 6. Per nuptias Agni, humanitatem Chriſti. 7. Per nomen ſcriptum, diuinitatem Chriſti. 8 Per Cœlum nouum & terram nouam, imaginem uitæ æternæ. Ad quam nos peruenire faciat is, qui ſacram hanc ſuam ſcripturam precioſo ſuo ſanguine credentibus obſignauit, Chriſtus Ieſus, Dominus & Saluator noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto ſit benedictus in ſecula, Amen.

Sit igitur hæc uia rudioribus peruagandi Scripturam ſacram, ut prius fiant Textuales (ut uocant) hoc eſt, ut textum & textus cohærentiam probè cognitam habeant, quàm difficilimarum ſententiarum ex commentarijs quærant explicationem ad gloriam Dei ſempiternam, Amen.

F I N I S.

Soli Deo gloria ab æuo in æuum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1283 8°